Serie nouă, Nr. 2 (1246); joi, 22 februarie 1990

fondat în 1867 de "junimea"

CONVORBIRI LITERARE

SAPTAMINAL EDITAT DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMANIA

Timp de 45 de ani, acest popor a fost mințit, umilit, batjocorit de partidul comunist, care s-a erijat cu nerușinare în reprezentantul său legitim. Timp de 45 de ani, minciuna și fărădelegea au domnit nestingherit în România. Revoluția din decembrie n-a urmărit doar înlăturarea dictaturii personale, ci a însuși sistemului ce a îngăduit apariția și consolidarea acesteia. Pentru că, oriunde s-a instalat, sistemul comunist a condus, mai devreme ori mai tîrziu, la dictatură. Străin și chiar potrivnic intereselor poporului, comunismul nu poate supraviețui decît prin constrîngere, prin anularea elementarelor libertăți ale omului. Democrație și comunism sînt realități antinomice, imposibil de adus la același numitor. Acum două luni, poporul român și-a cîștigat cu prețul sîngelui dreptul la democrație, la adevăr, la justiție socială. Organismul instalat atunci în fruntea statului, Consiliul Frontului Salvării Naționale, declara că singurul său scop este „instaurarea democrației, libertății și demnității poporului român". Cînd scriu aceste rînduri, Consiliul F.S.N. nu mai există, fiind înlocuit printr-un organism mai larg reprezentativ, alcătuit cu participarea tuturor partidelor politice legalizate pînă la 8 februarie. Ceea ce nu trebuie să ne împiedice a cerceta cum și-a respectat promisiunile în scurtul răstimp cît a funcționat Căci F.S.N.-ul s-a declarat de nevoie partid politic și e aproape sigur că, în campania pentru alegerile din mai, va face uz de capitalul electoral continuat în măsurile defunctului Consiliu. S-a ținut, deci, Consiliul F.S.N de cuvînt? Există o categorie de fapte ce încurajează un răspuns pozitiv: abrogarea unei părți din decretele antidemocratice promulgate de dictatură, creșterea temperaturii în locuințe și a cantității de alimente de pe piață, facilitarea călătoriilor în străinătate, aproximativa libertate a presei scrise, distribuirea de mici loturi de pămînt țărănimii și mărirea pensiilor acesteia, legalizarea întreruperilor de sar-

PENTRU ADEVĂR

cină, încurajarea micilor meșteșugari etc. Există însă și o altă categorie de fapte, ce stimulează, prin obscuritatea lor, neîncrederea și în legătură cu care Consiliul F.S.N. nu a oferit explicații mulțumitoare. Lucru cu atît mai de mirare cu cît Frontul ține să se bucure de sprijinul populației, căreia nu a contenit să-i dea asigurări de bună credință. Numai că asigurările de locialitate nu pot, în absența clarificărilor, îndepărta suspiciunile. Un minim respect pentru poporul în fruntea căruia s-a aflat vreme de aproape două luni impune limpezirea apelor tulburi. Vrem să știm adevărul, avem dreptul să știm adevărul curat, cît de neplăcut ar fi el Dar iată faptele:

(1) La 22 decembrie, Consiliul F.S.N. și-a anunțat constituirea spontană; între timp s-au acumulat însă destule indicii despre existența unei mișcări anterioare Revoluției și din care făceau parte unii dintre membrii Consiliului. Cît adevăr conține informația referitoare la călătoria în străinătate, în zilele premergătoare Revoluției, a unei personalități marcante a Frontului?

(2) Estimat inițial la peste 60 000, numărul celor căzuți în timpul Revoluției a scăzut de la o zi la alta. La Timișoara familiile își caută și azi morții, ziarele sînt pline de fotografiile celor dispăruți și, totuși, datele oficiale descresc văzînd cu ochii. Ce se ascunde îndărătul acestor metamorfoze? Pe cine ar trebui să acopere ele și din ordinul cui?

(3) Despre mărimea și componența trupelor U.S.L.A. s-a vorbit tot numai în primele zile. Acum nu se mai suflă o vorbă. Cîți au murit, cîți au fost prinși, cîți s-au predat? Ce au declarat ultimii la interogatorii? Cîți au fost judecați de tribunalele extraordinare și ce pedepse au primit?

(4) S-a anunțat trecerea Securității sub controlul armatei. În ce constă practic acest control? Cu ce se ocupă în clipa de față cadrele Securității? Cine lansează amenințări la adresa celor ce par să fi văzut, în mod accidental, și ceea ce nu trebuia văzut, cine încearcă să le cumpere tăcerea, cine îi ajută să se sinucidă?

(5) Au fost judecați public patru dintre colaboratorii apropiați ai fostului dictator. În timpul procesului, Postelnicu a afirmat că stenogramele au fost măsluite, dar președintele tribunalului nu i-a îngăduit să-și motiveze afirmația. De ce? De ce au fost descurajate în genere dezvăluirile acuzaților cu argumentul că se îndepărtează de obiectul procesului?

6) În ziua de 28 ianuarie, televiziunea, care se pretinde liberă, și-a dezinformat în mod grosolan abonații asupra evenimentelor din Piața Victoriei. Cine și-a asumat răspunderea unei atît de grave decizii și ce măsuri disciplinare s-au luat împotrivă-i?

(7) Pînă la 8 februarie, s-au înregistrat cîteva spectaculoase demisii din Consiliul F.S.N. (Doina Cornea, Dumitru Mazilu, Ana Blandiana, Silviu Brucan, Mihail Lupoiu, Aurel Dragoș Munteanu). Cum majoritatea celor demisionați sînt dizidenți notorii, e normal să cerem explicații asupra naturii dezacordurilor de principiu ivite între ei și ceilalți membri ai Consiliului.

Lista nedumeririlor e mult mai lungă. Am operat însă o selecție, dînd prioritate acelor puncte fără de a căror convingătoare lămurire e de neconceput redactarea unei istorii adevărate a Revoluției.

AL. DOBRESCU

IERI ȘI AZI

NAE IONESCU: Criza partidelor politice

(Pag. 3)

• Nu, Caragiale nu ne-ar înțelege. Pretențiile noastre că ne-am schimbat sufletul numai în cîteva săptămîni i-ar îmbătrîni prea tare ochii • Un peisaj apocaliptic, făcut țăndări în decembrie trecut, este pe cale de a se recompune cu gesturile noastre ce-și duc dreapta la inimă, învîrtind în gură aceleași limbi de lemn • (Corneliu ȘTEFANACHE, Chiar și sufletul?, pag. 6).



Poeme de
Dorin SPINEANU
Alexandru MUȘINA

(Pag. 11)

CORESPONDENȚĂ SPECIALA DIN R.D.G.

Valul de emigrări se rostogolește și la noi, nestăvilit. Mulți sînt apăsați de nesiguranță, noile partide s-au profilat încă prea puțin. Dezorientarea majorității este completă. Cea mai gravă problemă sînt cei două mii de oameni, majoritatea tineri, care părăsesc zilnic R.D.G.-ul, o forță de muncă de care avem neapărat nevoie la reconstrucție.

MILAN KUNDERA: Omagiu lui Vaclav Havel

(Pag. 16)

„PLEAC-AI NOȘTRI, VIN AI NOȘTRI, DIZIDENȚII MOR CA PROȘTII"

Luca PIȚU

în dialog

cu Emil BRUMARU

(Pag. 8, 9, 10)





Constantin
DUMITRESCU
Un avertisment:

SOCIALISMUL TOTALITAR

(Pag.15)

Există încă incomozi care nu mai confundă decorurile cu realitatea, frazele goale cu ideile și promisiunile cu buna credință. În fața lor, spectacolul tragi-comic al „adezivilor“ este imposibil de jucat, actorii se simt mereu fixați de priviri sceptice sau întrebătoare. Ce-i de făcut, atunci, cu toți periculoșii care cercetează în loc să creadă, nu mai au chef să accepte „portocala vopsită“ drept libertate și neobolșevismul drept democrație? Ei, cei „contaminați“ cu microbul nesupunerii, „corupți“ pînă în măduva oaselor, „vînduți“ străinătății, scociorîtori prin ziarele străine în căutare de interviuri pe care să le pună sub semnul întrebării, ei, nerușinații care vă iau în răspăr pe dumneavoastră, „singura forță autentică a națiunii“, mai pot fi aduși pe „calea cea dreaptă“?

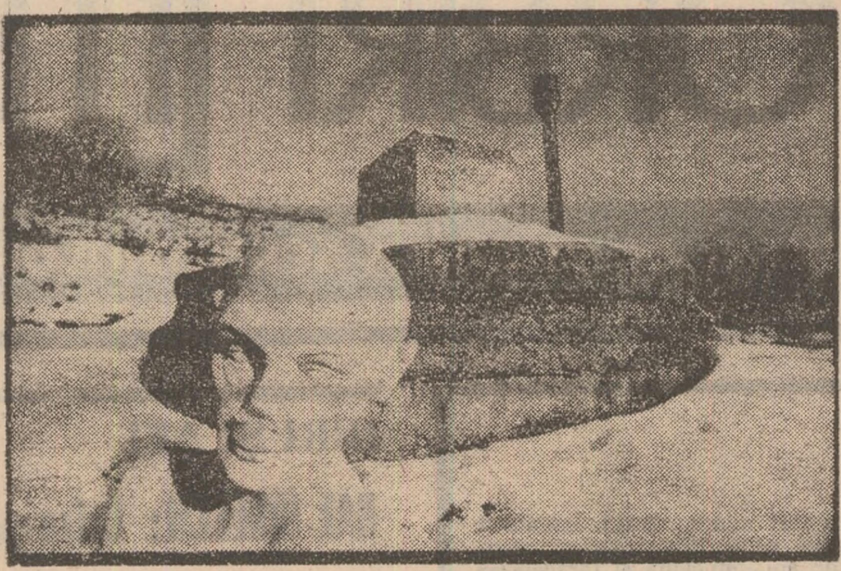
Da, domnilor, acești „anarhiști“, acești „agenți“, noi „legionari“ și „huligani“ (cei vechi au murit la Timișoara!) vă strică dumneavoastră tihna duminicală, vă umplu auzul cu vorbe defăimătoare la adresa feseneului, nu vă lasă să vă bucurați în tihnă de fripturile și ouăle pe care vi le-a adus revoluția. Numai ei sînt de vină că oamenii nu mai suportă umilirile, doar ei îndeamnă — auzi, dom'le?! —

„Oameni de bine“ din toată țara, uniți-vă!

la **dialog** și la **onestitate**, stricîndu-vă dumneavoastră somnul de după-amiază sau o partidă amicală de table. Ce-i apucă — vă întrebați pe bună dreptate — să ceară **pluripartism**, cînd v-ar conveni de minune să știți „cine vi-e tata și cine vi-e mama“, deci să vă „găsiți un stăpîn“? Și, sincer vorbind, cu ce drept se ridică profesorii, doctorii, inginerii, studenții, ziariștii să vă învețe ce-i aceea democrație? Parcă domnul Iliescu nu v-ar fi explicat ce-i încă de la revelion! Să muncească mai întîi, pe urmă... Da, dragi concetățeni, aveți totală dreptate: să mai tacă din gură și ziariștii și studenții, să nu mai cîrtească atîta împotriva „oamenilor de bine“, să se mai lase de balivernele lor scrise! Sau, să vă facă loc și dumneavoastră, celor care ați dovedit că puteți recita frumos adeziuni și mima convingător indignări. Dacă ar fi avut bunul simț să vă asculte apelurile, s-ar fi apucat și ei de o **muncă cinstită** și n-ar mai fi tăiat frunză la cîini. Chiar așa, după ce ați pierdut zile întregi pe drum și la televiziune, v-ați părăsit strungurile, războaiele de țesut și turnătoriile pentru a vă putea exprima în fața tuturor „sprijinul“, pentru a îndemna „în mod lucid“ la **organizare** și la **muncă**, s-au trezit și ăștia să vorbească.

Oricum — după cum bine ați observat — „intelighenția“ e un real pericol; nu-i nimic, domnilor, dacă le-ați dat telefoane de amenințare, i-ați mai înjurat să-și vină în fire, le mai spargeți geamurile și capetele, îi trimiteți înapoi în țări pe care nu le-au văzut niciodată, îi siliți să nu-și mai publice articolele. Nu-i nimic, din **ăștia** sînt destui. Mai rău e cu „oamenii de bine“. Așa că: „oameni de bine“ din toată țara, UNIȚI-VĂ!

GABRIELA GAVRIL



SCRIITORI PREȘEDINȚI

Se pare că din ce în ce mai autorii de ficțiune, în mod implicit comentatori ai realității, devin autori de realitate. Este o replică dată de istoria contemporană, care nu ne oferă cazuri de filosofi conducători de stat, unei utopii de tipul *Republicii* propuse de Platon, republică din care poetul este eliminat sau, în cel mai fericit caz, marginalizat, supus unei stricte cenzuri („Trebuie să ne împotrivim în orice chip afirmației că zeul, care este bun, ajunge să fie pentru cineva pricină de rele și nu trebuie lăsat nimeni, fie tînăr, fie bătrîn, să spună sau să asculte așa ceva în cetatea sa“; „...dacă cineva ar înfățișa oameni slăviți stăpîniți de rîs, nu va trebui să primim asemenea versuri și cu atît mai puțin dacă ar fi vorba despre zei“). O atît de drastică reconsiderare a statutului artistului în societate devine posibilă atunci cînd acesta constituie un punct de referință în ceea ce privește integritatea, un standard moral, oferind în același timp un cuantum de idealism care poate fi cerut la un moment dat, într-o anumită conjunctură.

Un prim caz la care ne vom referi este acela al senegalezului Léopold Sédar Senghor, poetul președinte, cel care știe totuși că „splendoarea onorurilor este ca o Sahară“, co-fondator al „negritudinii“, mișcare ce își propune afirmarea pe plan mondial a valorilor africane, om de cultură de formație umanistă (studii de filologie — literatură franceză, literatură clasică greacă și latină — studii de etnografie și lingvistică africană). Începem cu el deoarece reprezintă, ca poet, cazul extrem al președintelui artist, lucru normal doar într-un context în care socialul este pătruns pînă la refuz de ritmul naturii, în care soarele face inutil, rizibil, chiar orice minuțios discurs analitic rece, în care nevoile minime ale omului pot fi satisfăcute fără a face apel la structuri sociale complexe. Este imposibil de imaginat undeva în nord un președinte care să inspire încredere poporului său și în același timp să fie capabil să scrie texte de senzualitatea fierbinte a *Etiopicelor* sau a *Nocturnelor*.

Un caz mult mai moderat de președinte scriitor este Mitterrand. De altfel, după un sondaj de opinie recent, majoritatea francezilor, dacă ar fi să poată vota intrarea acestuia în Academia Franceză, nu ar face-o. Spirit rece, analitic, suficient de lucid (să nu uităm că vine din zone mai cețoase ale Franței), rămîne destul de artist pentru a face afirmații mirobolante privind soarta Ardealului. Interesantă, din punctul de vedere al francezilor, a fost și una din măsurile restrictive luate de Mitterrand la începutul activității sale ca președinte, prin care fixa sumă maximă, foarte modestă, de care să poată dispune turiștii francezi peste hotare.

De curînd în funcția de președinte al Cehoslovaciei a fost numit un dramaturg, un maestru al dialogului deci. Vaclav Havel, între noii șefi de stat din est, pare să fie cel mai popular, atît în țară cît și în lumea politică internațională. Fără experiență de diplomat, fără să țină seama de vreun protocol sau altul, aparițiile sale șochează politicienii și încîntă lumea. Astfel, întrebat de ce R.D.G. este prima țară în care efectuează o vizită oficială, răspunde simplu că de aici a primit prima invitație, nu din partea Statelor Unite sau a Uniunii Sovietice. Odată ajuns în Berlin, primul lucru pe care dorește să îl facă este să vadă faimoasa Poartă Brandenburg, derutînd comisiile protocolare. Fabulos este că Cehoslovacia pare să fie privită ca un minunat partener de afaceri potențial, în ciuda unui așa de original președinte. Trei explicații găsim acestei realități, de ce să nu o zicem, de invidiat: o industrie puternică și relativ viabilă, susținută de o tradiție recunoscută, stabilitate, datorată într-o oarecare măsură blîndei revoluții numită pe bună dreptate „de catifea“ și, în al treilea rînd, dar nu în ultimul rînd, marea încredere pe care o inspiră atît pe plan intern cît și din punctul de vedere al partenerilor externi președintele, imprevizibil poate dar nu ascuns, disprețuitor față de regulile protocolare dar cu o maximă deschidere spre legile mult mai importante ale sincerității, spre fair-play.

Un ultim portret de președinte scriitor (doar în devenire de această dată) ne duce pe continentul sud-american. Peruanul Mario Vargas Llosa este cunoscut la noi prin cărți cum ar fi *Războiul sfîrșitului lumii* sau *Mătușa Julia și condeierul*, fiind în același timp mult mai puțin cunoscut ca activist politic, lider al mișcării Libertatea. Se pare însă că cei care i-au citit cărțile și îi cunosc măsura talentului dezaprobă formulele goale prin care marele romancier își susține campania electorală. De altfel începem să știm din experiență proprie că frazelor lipsite de conținut le poate corespunde succesul cel mai uimitor.

*

Dacă aceste cîteva portrete le-am dorit o ilustrare a modului în care istoria contemporană (și nu numai, de altfel) contrazice într-o oarecare măsură utopia lui Platon, am vrea totuși ca în final să ne oprim asupra cîtorva fragmente ale *Republicii*, fragmente care ne împing în strictă actualitate politică, făcîndu-ne să uităm de spațiul și timpul care ne despart de filosoful grec:

„...caii și măgarii umblă în toată libertatea, cu capul sus, izbind pe drum pe cel ce le stă înainte, dacă acesta nu s-ar feri. Și se întîmplă și alte asemenea fapte, pline-ochi de libertate“.

„...libertatea excesivă pare că nu se preschimbă în nimic altceva decît într-o robie excesivă, atît în cazul individului, cît și în al cetății“

„...tirania nu se înjghebează din alt regim politic decît din democrație, din suprema libertate ivindu-se cea mai cuprinzătoare și mai desăvîrșită robie“.

RADU ANDRIESCU



Foto: DAN MITITELU

Proprietarii iadului

Cei ce nu au tăcut cînd ar fi trebuit n-au nici o scuză. N-au scris cu pistolul la tîmplă, n-au fost amenințați cu temnița. Zelul lor a fost **gratuit.** Unii vor fi crezut, poate, că astfel se vor cățăra pe scara puterii. S-au înșelat amarnic. Cercul era, cum s-a vădit, restrîns și inaccesibil. Mă întreb într-una: ce le-a împins pe aceste făpturi lătrătoare în corul armonic? Și nu găsesc un răspuns care să mă satisfacă. Eu voi plăti pentru că am tăcut, dar cei care se înfigeau în capul gazetelor, ei cum și **cînd** vor plăti? Știu bine că **nici ei nu credeau...**

Din păcate, foarte puțini se căiesc. Cei mai mulți caută justificări. In sinea lor își recunosc ticăloșia (sînt poate naiv), ceva din ei se opune să o accepte, însă. E vorba, probabil, de un orgoliu ascuns sau de teamă. Am ridicat împreună edificiul minciunii și nebuniei, unii au pus o cărămidă, alții mai multe. Și nu avem curajul, măcar acum, să ne întrebăm fără milă: **cum de a fost cu putință?** Răspunsul îmi pare foarte întortocheat. Abia cînd îi vom accepta cruzimea, atunci abia vom avea dreptul să vorbim și de „reforma“ noastră morală. Renașterea trebuie să urmeze recunoașterii. Cine va refuza să-și accepte culpa, cine o va ascunde de sine, acela nu va avea cum să se curețe. Dar recunoașterea culpei nu-i ceva simplu, cum s-ar părea. Conștiința are resurse diabolice. Coborîrea în sine pînă la mîlul care ne-a acoperit sufletul nu e la îndemîna orișicui, iar învierea un fapt de fiece zi. Ea implică reculegerea și tăcerea.

Astăzi, vacarmul a ajuns la paroxism. Ne acoperim greața de noi înșine în incriminare sau sporovăială. Otrava adunată atîta amar de vreme se scurge sub formă de cuvinte. Umilința s-a transformat și ea în limbuție. Minciuna proliferează ca o gripă: strănutul verbal seamănă, totuși, cu vechiul chițcăit. Energia laudativă s-a convertit în resentiment și vindictă.

Chiar atît de murdari sufletește am devenit? Ce forțe malefice ne-au furat tot ce am avut mai bun în noi? Nu mai avem nici măcar slăbiciunea dubiului. Abia acum înțeleg că iadul nu e al celor ce se îndoiesc, ci al celor stăpîni pe convingerea lor că mai există inocență...

VALERIU GHERGHEL

IERI ȘI AZI

Nae IONESCU

CRIZA PARTIDELOR POLITICE



I. Paradoxul dialecticei partidelor și partidul de mase

Se pare că scoaterea din circulație a partidelor politice, care e cerută, sau în orice caz recomandată, de unele personalități proeminente ale vieții publice și de o parte din presă, soluție care găsește un ecou din ce în ce mai larg în cercurile sește un ecou din ce în ce mai larg în cercurile opiniei publice, a început să îngrijoreze pe unii din oamenii noștri politici. „Dreptatea", „Viitorul" și „Îndreptarea" — oficioasele partidelor de guvernămînt, ca și confrații care trăiesc în apele căldicele ale unui vag sentimentalism democratic, se ocupă stăruitor — și nicidecum ca de un „subiect de vacanță", de această problemă. Ba, ceva mai mult, se pare chiar că dl. Duca — se putea altfel! — după audiența la Palat (semnificativ, nu ?) ar fi propus, sau ar avea de gînd să propună, o coaliție a partidelor de guvernămînt cu scopul de a împiedica instituirea unui „guvern personal".

Chestiunea este deci acută și ea merită a fi luată în considerare. Credem însă, din capul locului, că discuțiunea ar cîștiga și în preciziune și mai ales în rezultate practice, dacă părțile în prezență și-ar da mai mult seama de coeficientul de relativitate al tezelor lor respective, și ar concede că atitudinea dogmatică și categorică pe care o păstrează astăzi e fundată mai mult în necesitățile polemice, decît în realitățile politice și sociale

Cu alte cuvinte: adversarii sistemului partidelor politice ar trebui să nu uite că aceste partide s'au născut în chip natural din condițiile de viață ale statelor moderne — și că, întru atîta întru cît sunt fenomene naturale, organe în organismul societății, este pur și simplu absurd să li se nege existența și să se preconizeze suprimarea lor.

Iar partizanii acestui sistem sunt tot așa de datori să-și aducă aminte că, întru atîta întru cît sunt organe, partidele politice sunt pasibile de „crize", în care funcțiunile lor să fie suspendate.

În cadrul acestor încercuiri metodice să cercetăm deci problema.

S-a spus că un partid politic este o realitate **dialectică.** Aceasta înseamnează că existența unui **singur** partid politic este un nonsens. Partid însemnează, doară, parte; și stă în însăși natura părții să nu epuizeze întregul. Într'un fel; iar în altul, partidul are, prin definiție, o structură polemică; el opunându-se unui alt partid.

Ca orice organizație polemică însă, un partid trebue să fie dogmatic, exclusivist și intolerant. El nu poate admite nici discuții, nici tranzacțiuni asupra țelurilor pe care le urmărește, asupra punctelor de vedere pe care le reprezintă. Pentru același motiv, el este dușmanul hotărât al oricăror veleități de spirit critic. Acesta reprezentînd întotdeauna un ferment de disoluție și sfîrșind, mai curînd sau mai tîrziu, prin a provoca o spărtură în solidaritatea și disciplina partidului.

Unitate de luptă deci, partidul e obligat să posede anumite resorturi, în virtutea cărora el se diferențiază de celelalte organizații analoage și în conformitate cu care el urmărește victoria. Aceste resorturi pot fi de două feluri: exterioare, țelurile către care se îndreaptă, idealul pe care vrea să-l realizeze; sau lăuntrice, deosebiri structurale, de mentalitate, de factură. (E de la sine înțeles că exterioare sau lăuntrice, aceste forțe nu se exclud ci, în cele mai multe cazuri, colaborează sau chiar se condiționează).

În virtutea țelurilor lui sau în conformitate cu indicațiile ineluctabile ale structurii lui, un partid dă, deci, lupta politică. Pentru ca să se realizeze. Să observăm însă că în momentul în care s-a realizat, adică în momentul în care și-a înfrînt adversarul, partidul politic și-a subscris propria sentință de moarte. Căci de îndată ce un partid e, în adevăr, o „realitate dialectică", el nu poate exista decît prin opoziție cu un alt partid; — deci încetează el însuși de a fi, în momentul în care, prin victorie, și-a distrus protivnicul.

Este exclus ca un asemenea rezultat, înfrîngerea definitivă a adversarului, să se poată obține, fără ca partidul învingător să nu aibă de partea sa masele, sau — ceea ce, în fapt, e tot una — marea majoritate a elementelor politice active. Așa fiind însă, în momentul în care o organizație politică și-a distrus adversarul și a rămas definitiv stăpînă pe situație, ea — încetînd a mai fi un partid politic — se identifică cu însăși „țara".

Iată deci că viața politică normală ne poate duce la un moment dat, principial cel puțin, la înlăturarea partidelor politice.

Considerațiile acestea nu sunt numai teoretice. Atît bolșevismul din Rusia, cît și — în alt fel — fascismul în Italia, nu sunt altceva decît regimuri instituite după mecanismul schițat mai sus.

Noi înșine trebuia să ajungem într-o situație analoagă; dacă partidul național-țărănesc era în adevăr un partid și d. Iuliu Maniu un om politic. Acesta este sensul istoric al acțiunii noastre, cînd recomandam transformarea partidului național-țărănesc într-o organizație de mase și instituirea dictaturii maselor. (Iar în lumina acestor considerații apare și semnificația cu adevărat istorică a „bandelor" de voinici, pe care anumiți „teoreticieni" nu le pricep nici astăzi).

Este evident că dictatura maselor și corelativul ei, inexistența partidelor politice, nu reprezintă o poziție echilibrată și ca atare stabilă. Întoarcerea la vechea formulă, a partidelor politice, este oarecum fatală. Dat fiind că este imposibil ca, mai curînd sau mai tîrziu, să nu înceapă a se produce diferențieri în această masă, identificată cu țara. Tocmai de aceea, și pentru a evita eventuale sguduiri, noi am propus încă din Ianuar 1929 în această foaie, ca — în cazul în care dictatura maselor ar fi fost instituită — să se încurajeze în chip normal lipsa de omogenitate a partidului național-țărănesc, în scopul de a se înlesni polarizările care ar fi dus în mod natural la formarea noilor partide. (Cît a înțeles d. Maniu din acest proces politic, se vede din faptul că ne-a chemat, ca să ne demonstreze că... nu se ceartă nimeni în partid !).

Oricum ar fi însă, se pot identifica momente în procesul istoric, în care partidele politice nu există. Că această inexistență a partidelor — realizată pe căi absolut normale — nu se poate menține cu vremea decît prin forță (Mussolini) sau prin teroare (Stalin) asta e o altă chestiune. Am dovedit ceea ce nu trebue să uite oamenii de partid: că partidele politice nu sunt — în procesul normal istoric — realități cu existență perpetuă, și că stă în însăși natura partidului politic ca la un moment dat el să dispară.

Era să fie chiar cazul nostru. Nu a fost însă. Cazul nostru e deocamdată altul. Îl vom cerceta.

30 Iulie 1930

Un eseu de Alexandr Zinoviev

Revista „22" publică, în traducerea lui Sorin Vieru, **Sfîrșitul comunismului ?,** eseu inedit de Alexandr Zinoviev. Esceurile și romanele lui Zinoviev sînt întotdeauna incitante, autorul fiind unul din cei mai pătrunzători analiști ai societăților edificate după modelul comunismului sovietic. Interesul textului de față e sporit de faptul că el privește revoluția din decembrie a românilor, mai mult, încearcă, în concluzie, să traseze evoluția perioadei post-revoluționare.

Zinoviev crede că revoluția din România era previzibilă întrucît există similitudini uimitoare între evenimentele de la noi și cele din R.D.G., care le-au precedat. Căderea regimului lui Honecker este, spune autorul, în primul rînd rezultat al conjugării intereselor Estului și Vestului. Occidentul era interesat de această răsturnare pentru a atrage R.D.G.-ul în sfera sa de influență și pentru a da o lovitură comunismului; iar Moscova nu mai vroia menținerea unui regim compromis, devenit o piedică în calea noului model de socialism pe care îl susține astăzi. La această conjunctură favorabilă se adaugă ura pe care masele largi ale populației au acumulat-o față de regimul pe care l-au răsturnat de la putere. Ne rămîne așadar să conchidem ca ceea ce s-a petrecut în România ar avea aceleași circumstanțe, aflîndu-ne în conjunctura de forțe a marilor puteri. Deosebirea, după Zinoviev, ar consta în acuitatea reacției populației din România comparativ cu aceea din R.D.G. Însă această „acuitate nu se explică nicidecum prin maturitatea opoziției față de regim și prin experiența luptei sociale; dimpotrivă, ea se explică tocmai prin insuficienta maturitate a opoziției, prin egala lipsă de pregătire a liderilor opoziției și a maselor pentru eventualitatea unei asemenea răsturnări subite.

Zinoviev are dreptate: vechiul regim luase măsuri extraordinare pentru a exclude orice manifestare a gîndirii libere. Ce să mai spunem de o pregătire a opoziției !? De aceea în România nu a existat o mișcare contestatară consistentă. Mai mult: frica, suspiciunea au fost întreținute sistematic cu metode bine puse la punct, prin instituții „de specialitate", pentru care nu exista criză economică. Numărul celor mutilați sufletește de această forță ocultă (după revoluție se observă cu mai multă claritate acest lucru) este extrem de mare: viața spirituală a multora dintre contemporanii noștri este definitiv ajustată după silueta simplistă a ceea ce trebuia să fie omul-produs-de-serie.

Sentimentul de revoltă, reprimat în manifestările sociale, a căpătat o dimensiune interioară. Zinoviev trece peste efectele pe care le-a avut interdicția exprimării sociale asupra vieții sufletești, care nu s-a mai putut dezvolta în condiții firești. Nu e locul aici să căutăm toate implicațiile acestei introvertiri. Ea a condus însă la sacrificiul suprem, la martiriul tinerilor care a făcut ca revoluția română să se deosebească de toate celelalte mișcări de înnoire din Europa de est. Zinoviev nu vorbește despre acest sacrificiu care ne-a alimentat iluzia că, datorită lui, și datorită faptului că a făcut o revoluție fără să ceară ajutorul Estului sau Vestului, România are dreptul să-și pună singură problema viitorului. Că România nu s-a putut bucura totuși de această șansă - acesta e un lucru constatat și de comentatorii noștri. Ei au arătat și cine ar fi cei vinovați de risipirea consensului național stabilit în primele zile ale revoluției, cine încearcă să folosească revoluția pentru a-și asigura avantaje electorale.

Altceva întreține însă pesimismul lui Zinoviev — care nu acordă importanță evenimentelor, ci crede numai în structurile și conexiunile profunde, în spiritul analizelor proprii istoriei mentalităților. Din această perspectivă fenomenul îi apare mai complicat. El socotește că ar fi prea simplu să asociem comunismul numai cu ideologia marxistă, cu partidele comuniste, cu organele securității. Partidele pot fi rebotezate, organele de securitate reorganizate etc. Esența fenomenului, crede autorul, rămîne, cu toate acestea, neatinsă: „comunismul (socialismul) real nu este, înainte de toate, un regim politic și o ideologie: el este o formă deosebită de organizare a maselor populației într-un organism social unitar, aflat la însăși temelia societății O țară poate să rămînă comunistă chiar și în cazul cînd în ea nu există comuniști din convingere, chiar și în cazul cînd întreprinderile private sînt tolerate, chiar și în cazul cînd subzistă diverse partide, iar comuniștii — în sensul tradițional al cuvîntului — nu sînt la putere, deputații fiind aleși dintr-o listă cu mai mulți candidați, și așa mai departe. Comunismul este un fenomen mai profund decît toate aceste fenomene efemere de suprafață".

Aici intervine gustul pentru paradox care pigmentează toate scrierile lui Zinoviev. El ne spune mai departe că nu numai schimbarea numelui, dar nici măcar desființarea partidului comunist (în țările din est, bineînțeles) nu conduce la dispariția comunismului; dimpotrivă, orice alt partid ajuns la putere într-o astfel de țară ar fi obligat să se comporte ca un partid comunist rebotezat. Aceasta se va întîmpla atîta timp „cît se va menține baza comunistă a societății, și anume organizarea întregii populații a unei țări într-un organism social unitar avînd o structură definită, în condițiile menținerii unor deprinderi înrădăcinate ale cetățenilor de a-și duce viața în cadrul acestei structuri. Dacă însă revoluția va ajunge la nimicirea acestei baze, faptul nu poate semnifica decît un singur lucru, și anume o trecere la capitalism".

Sumbra previziune conform căreia comunismul, deși trece printr-un moment de criză, ar fi abia la începutul existenței sale, se vrea întărită printr-o comparație. Zinoviev ne dă exemplul capitalismului, care a cunoscut și el numeroase crize, fără a înceta, cu toate acestea, să existe ca orînduire socială. Ca și acesta, susține autorul, comunismul va rezista, în pofida momentului dificil pe care îl cunoaște. O orînduire socială, ni se spune, nu se schimbă peste noapte, iar trecerea de la comunism la capitalism ar putea fi tot atît de tragică pe cît a fost trecerea de la capitalism la socialism. În plus o astfel de trecere ar trebui obligatoriu susținută de occident, care, după ajutoarele din primele clipe, nu va mai fi însă dispus să ajute țările din est. În concluzie viitorul e puțin promițător, iar rezultatul principal al revoluției constă, în cele din urmă, ca într-o speculație eseistică oarecare, **„în insuși faptul izbucnirii ei".**

Sclipitor, incisiv, eseul lui Zinoviev nu te poate lăsa indiferent. Tocmai de aceea nu poți să nu-i observi inconsecvențele și contradicțiile. Atunci cînd compară criza actuală a comunismului cu crizele prin care a trecut capitalismul autorul uită să amintească un lucru important, și anume că acest capitalism nu a fost menținut prin împrumuturi de la alte orînduiri. Nu au fost făcute nici măcar adaptări de suprafață, cum ar fi adaptările „comunismului uman" la democrația occidentală. Capitalismul s-a autoperfecționat, și-a depășit dificultățile. De ce ar avea nevoie comunismul să-și „democratizeze" structurile, să boteze cu alte nume partidele comuniste, să accepte alegerile libere și, mai ales, să împrumute mecanisme economice și realizări tehnologice capitaliste pentru a supraviețui? De ce nu a găsit în el însuși resursele depășirii crizei, dacă e, într-adevăr, viabil? Și de ce capitalismul a dus la rezultate invidiate de cei din țările socialiste și nu invers? Mai este o întrebare pe care cei care studiază diversele tipuri de societăți ar trebui să și-o pună. De ce comunismul nu a creat numai structuri noi, ci în prea multe cazuri a reactivat structurile unor tipuri de organizare socială defuncte — feudale, mai cu seamă? Nu este el, din această pricină, mai mult o prelungire a unui trecut pe cale de dispariție, decît prefigurarea unui viitor (luminos, fără îndoială)?

Vechea orînduire a întreținut anumite mentalități și nu va fi ușoară discreditarea lor. Dar a lupta cu vechi mentalități e una, și a moșteni comunismul ca pe o fatalitate, e alta. Scriam într-unul din ultimele numere ale „Convorbirilor" că nu toți aceia care au fost membri de partid gîndeau așa cum ar fi vrut „conducătorul". În schimb gîndeau astfel foarte mulți dintre cei care n-au intrat niciodată în partid, dar cărora le convenea de minune structura socială creată. Din acest punct de vedere putem spune că au fost mulți comuniști printre cei care n-au făcut niciodată parte din partid; și invers. Pentru că foarte mulți din cei care n-au fost membri de partid gîndesc după tiparele impuse de vechiul regim, în timp ce alții, care au primit acest carnet, sînt acum în stare să contribuie la ridicarea unei noi societăți. Însuși modul simplist de a

(continuare în pag. 11)

CONSTANTIN PRICOP

N. STEINHARDT

Convorbiri cu Sergiu Al. George (2)

Avalokittesvara

S. Al-G. : Greșești și ești nedrept opunînd creștinismul buddhismului și susținînd că buddhistul este egoist pentru că aspiră numai la propria-i neantizare. (Creștinul oare nu aspiră el la mîntuirea sa proprie ?). Există în buddhism un ideal superior neantizării și pătrunderii individuale în nirvana Este al aducerii cît mai multor suflete în starea pregătitoare dizolvării în nirvana.

Bodhisattva Avalokittesvara ar fi putut de mult avea acces la nirvana : totuși refuză să iasă de unul singur din samsara și de sub suferință. De fiecare dată cere să se reîntrupeze și cu numele de Dalai Lama zăbovește în lume spre a face cît mai numeroase ființe vrednice de nirvana. Nu-i această mereu înnoită renunțare la scoaterea cătușelor trupești o jertfă echivalentă cu a lui Hristos ? Dalai Lama se întrupează numai din dragoste pentru cei mulți, ca și soterul creștinilor.

N. St. : Spre a le oferi tot moartea !

Gardianul Biserică (la vizetă) : Ce vorbiți voi acolo, bă, voi doi ăia din colț acolo ? Lasă că vă arăt eu vouă acuș să stați prin colțuri și să faceți comploturi, parastasu vostu de bandiți.

Întreg misterul creației

„Misterul e pretutindeni, numai că nu-l adulmecăm", îmi spune (pe un ton neobișnuit de blînd și duios). „Îl poate manifesta o vorbă bună grăită unui om în necaz, unui prieten frămîntat de îndoieli. Un gest de afecțiune abia schițat. O povață prezentată cu multă modestie, dînd a înțelege că și povățuitorul e în dubiu. Un cuvînt de gratitudine, de dragoste, nepierdută pe drum, adresat de un soț vîrstnic vîrstnicei sale soții. Un zîmbet, un ușor suspin, un cîntec de flașnetă, mai știu eu ce. Indignarea ori cimpătimirea în prezența unei dureri, unei pătimiri nedrepte, unui semen răstignit într-un oarecare fel De-ajuns este pentru ca să se exprime așa tot misterul lumii și al creației".

Curaj

„Ăsta-i miezul lucrării ! Zadarnic e să fii drept și cult și bun și blînd și plin de bunăvoire și înzestrat cu numeroase frumoase însușiri și distinse calități. Zînele cele bune îți pot dărui toate virtuțile ; dacă vine zîna cea rea și te lipsește de curaj, blagosloveniile celorlalte se spulberă instantaneu. Ai putut constata și pînă acum, în ultimele luni ; vei vedea și în anii următori : sarea pămîntului e curajul. Neostentativ, nedeclamatoriu, nu îmbulzit și temerar, ci dîrz și calm, asimilat ființei tale, trecut în inconștient".

Boli

„Aproape toate, cele psihice și nervoase toate, dar și celelalte sunt figuri de stil ale inconștientului. De unde și mult sărmanele rezultate obținute cu medicamentele. Le prefer, indiscutabil, buruienile de leac, homeopatia, acupunctura, reflexopunctura, presopunctura, compresele, clismele, lipitorile, borșul, metoda lui Coue (o prețuiesc), fizioterapia, cerealele, mierea, controlul mintal, ba și vrăjile, descîntecele, orice altceva decît îndoparea trupului cu preparate chimice, cu două tăișuri toate, creatoare de obișnuință și dependență, adevărate droguri, înghițite cu nemiluita. La nevoie, totuși, eventual, pentru maladii specifice, numai în cantități mici, compuse din substanțe neagresive, luate cu măsură, bătrînește, sub control. Curată nerozie este a crede că sănătatea se cumpără la farmacie. Ea nu se obține (sau nu se păstrează) decît prin îndelungata și atenta strunire a corpului, printr-un regim alimentar și de viață rațional, prin colaborarea tuturor forțelor energetice, spirituale și mentale de care dispunem".

Nervos !

N. St. : Trebuie să recunoști (nu mai folosesc pluralul de reverență) că teoria psiho-somatică (nu o contest !) își are și reversul. Le vine la îndemînă medicilor, cînd nu izbutesc a-l vindeca repede pe bolnav, să declare : boală nervoasă ! Se spală astfel pe mîini, își declină orice răspundere și aruncă toată vina asupra necăjitului pacient. Dacă-i nervos ce-i poți face ? ! N-are nimic organic, e îndărătnic, se refugiază în boală. Odată beteșugul pus pe seama nervilor și conștiința medicului împăcată, **causa finita est** !

Ca și cum bolile cu fond neurologic nu ar fi necesar să fie tratate și ele, în nădejdea fermă a lecuirii ! „Boală nervoasă" mi se pare că e, de multe ori, un expedient, un mijloc de a ieși din încurcătură. Pătimitorul nu numai că rămîne nevindecat, dar se și pomenește purtător de culpă și trecut în categoria suspectă a nervoșilor, altminteri zis a psihopaților ; pe românește : în a nebunilor.

Potain

N. St. : Și tot referitor la doctori, dă-mi voie să-ți povestesc pe scurt (și acum în altă tonalitate) ce am citit într-o carte de amintiri a lui Léon Daudet (care i-a fost elev) despre profesorul Potain.

Venise la ora vizitei într-un salon unde se afla un om care suferise o gravă operație toracică. Atunci cînd profesorul ajunse în dreptul lui, s-a produs o puternică hemoragie. Sîngele a țîșnit pe gură și pe nas și totodată a inundat bandajele de pe coșul pieptului Îngrozit, bolnavul s-a ridicat în picioare. Potain a cunoscut că nu se mai poate face nimic — nimic din punct de vedere medical, nu însă din punct de vedere omenesc. L-a cuprins în brațe pe nenorocitul în ai cărui ochi citea spaima morții și l-a ținut așa strîns îmbrățișat pînă ce i-a fost limpede că insul nu mai respiră.

Medicii, asistenții, studenții, infirmierele care-l însoțeau pe profesor se daseră toți și toate înapoi, alcătuind un vast și prudent cerc în jurul incongruentei perechi. Potain s-a ținut neclintit, impecabil de albul său halat acoperindu-se din ce în ce mai mult cu sînge și puroi. Neclintit pînă-n ultima clipă. Ca un părinte, ca un fiu, ca o iubită, ca un duh ocrotitor.

Medicina le este recunoscătoare, pe bune, unor Pasteur, Koch, Ehrlich, Fleming, Babeș, Barnard, Morton, Semmelweis. **Faptă** medicală mai frumoasă decît aceasta amintită de Léon Daudet nu cred să fi avut loc vreodată.

Limes

Îmi destăinuiește :

„Eram pe litoral, departe de stațiunile la modă, undeva pe lîngă frontieră, dincolo de Doi Mai. Sălbăticie. Numai dune, nisip, ierburi sărace și cîteva bordeie părăsite, părăginite. Un asfințit sacru de zi de vară tîrzie. Se vedea pînă la foarte mari, bănuiesc, depărtări. Malul abrupt, apa destul de neprietenoasă, deși văzduhul era calm și solemn. Cîteva stînci roșietice. Am avut acolo senzația acută a **limes**-ului, a poporului nostru așezat de strajă, menit să întîmpine obida, supărările, amărăciunile, năpastele, lipsurile. O istorie stăpînită de sărăcie, de pustiiri ; fără mîngîieri și refugii Doar codrul, bejenia, resemnarea. Și darul înșurubării, înrădăcinării în straturi ferite, fie ele mobile, trecătoare. Iată de ce a ieșit un neam și flexibil și dur ; sensibil ca foștii mari bolnavi, ca și ei mai rezistent decît răsfățații soartei. Pe meleaguri ca acelea se va fi plimbat și Ovidiu, cu sufletul gol, cu mintea încremenită. O vegetație silită să se adapteze ecologic, o psihologie ținută să asculte lecțiile istoriei. Sîntem legați de anume arhetipuri majore, de sensuri primare, de totemuri care spun cumințenia pămîntului ; dar și de echivoca lui putere de îndurare, însoțită de acei care-l cultivă și-l locuiesc de sila pentru gracilități, farafastîcuri, sulimane de tot soiul. Pentru prostie, mai ales ! Așa-i pe **limes**, pe linia întîi : totu-i pe viață și pe moarte".

Trag nădejde că-s greu de înțeles

Cînd îi citez de mine mult admirata sintagmă a lui Thomas More : **I trust I make myself obscure**, o aprobă întrutotul și cu entuziasm. „Sper, trag nădejde că-s greu de înțeles, că izbutesc a mă exterioriza nedeslușit, că vorbesc în bobote : iată dovada adevăratei prietenii și prețuiri : omului în care ai încredere și pe care-l stimezi nu-i spui lucruri simple și clare, nu-i debitezi fraze bine ticluite, ci îi comunici gîndurile tale confuze, îi dezvălui simțăminte contradictorii, îl faci părtaș întunecimilor în care te zbați, îl duci pînă-n adîncul tulbure al sinei tale. Ori și cititorului tău ori celui căruia ești decis a-i acorda o conversație lipsită de reticențe. Nu te ferești nici de paradoxuri nici de enunțuri sublime, nici de adevăruri crude, nici chiar de fraze sau comparații ridicole. Declarația lui More e adevăratul principiu călăuzitor al oricărui demers filosofic, istoric, psihic din care au luat-o la fugă fățărnicia, ușurătatea și convenționalismul. O mărturisire serioasă nu poate porni de la alt precept".

Michelson-Morley

El : De vreme ce divinitatea, așa cum ne învață teologii (și Meister Eckhart în primul rînd) stă dincolo de bine și de rău, de ce oare trebuie să fim noi, făpturile sale (ori măcar cele evoluate), altminteri decît ea, de ce trebuie să ne mulțumim a fi numai buni și de ce n-am tinde și noi spre culmile unde — cîndva — ne va fi și nouă dat să veșnicim dezbărați de categorii atît de evident ambigue, vremelnice și relative ca dreptatea bunătatea, milostenia ? De ce n-am avea tăria și îndrăzneala să ne cîștigăm libera intrare la o ipostază transcendentă a unor distincții vulgare — ori dacă adjectivul acesta și se arată disprețuitor —, transcendentă a unor discriminări naive ? De ce nu ne-am trăi viața morală într-o atmosferă de echilibru, destindere și seninătate ?

Și-mi citează din Bhagavad Gita unde e vorba de „tulburarea dualității" — de care se cade a ne slobozi —, de renunțarea la bine și rău, de scăparea din lanțul dilemei dragoste-ură. Krishna ne vrea dincolo de întuneric și lumină, de mișcare și nemișcare, de manifestare și nemanifestare, de faptă și nefăptuire. Să nu ne temem a trăi o viață ce stă deasupra unor categorii deosebitoare cu fundament omenesc, relativ, pragmatic și iluzoriu.

Eu : Ideea aceasta indiano-nietzscheană nu-i recunosc, lipsită de putere fascinatorie și desigur că atrage ființa noastră ahtiată de impasibilitate și absolutism. E o chemare aristocratică și deconectantă, catară oarecum, și ne îmbie cu fructele pomului ne-cunoștinței binelui și răului. Dar e o amăgire. Și e o amăgire pentru că nu ia aminte la concludenta experiență Michelson-Morley.

El : Michelson-Morley ? Nu cunosc Fii mai explicit.

Eu : Fizicienii Michelson și Morley au dovedit printr-o faimoasă experiență (care a constituit și punctul de plecare al teoriilor lui Einstein) că din interiorul unui sistem închis nu se pot face observații și deduce concluzii asupra mișcării absolute a sistemului însuși. Cercetătorul, oricît de obiective ar fi condițiile în care lucrează, este antrenat în și de mișcarea sistemului : sălășluiește doar și el în cuprinsul acestuia. Așa fiind, toate constatările sale sînt contaminate de relativitate, nu poate ieși din cadrul sistemului spre a-l observa din afară și emite asupra mișcărilor lui observații obiective și absolute.

Experiența Michelson-Morley ne dă, cred, dragă Sergiule (acum ne spunem pe nume), răspunsul la problema depășirii binelui și răului și realizării de către oameni a unei cvasi-divine stări de ataraxie. După cum cercetătorul din interiorul unui sistem închis nu poate efectua observații asupra mișcării absolute a sistemului, nici noi nu putem ieși din condiția noastră umană spre a stabili cu ea și cu lumea înconjurătoare nouă relații de la egal la egal. Nietzsche, Bhagavad Gita și toți aspiranții la starea de **jenseits von Gut und Böse** greșesc fundamental neținînd socoteală de concluziile răspicate ale experienței Michelson-Morley. Avem de a face cu două domenii bine deosebite, iar noi nu suntem dumnezei. Divinitatea, în domeniul ei, se găsește dincolo de bine și de rău (și de aceea trimite ploaia și peste cei buni și peste cei răi), noi însă, dincoace de linia despărțitoare, suntem întru totul aserviți distincției dintre bine și rău. Din închisul nostru domeniu omenesc (al relativității, vremelniciei, categoriilor) nu ne putem permite a formula judecăți absolute asupra moralei ; n-avem dreptul să ne legănăm cu trufașa iluzie că am putea întreține cu universul nostru moral relații de exterioritate. Nu putem depăși printr-un act de voință prezumțioasă o situație de fapt, un apriorism. De absolut, noi nu ne putem apropia decît săvîrșind binele, decît lepădînd și tăgăduind răul, decît pășind exclusiv pe calea binelui. Asta-i pentru noi bandă de circulație cu sens unic.

El : Interesant. Însă nu trebuie să crezi că Bhagavad Gita ne cere să părăsim dragostea. E vorba numai de ieșirea din dihotomii, de răzbirea dintre bipolarități.

Eu : Tocmai că suntem congenital și prin definiție prinși în bipolarități ! Oare „depășirea" dragostei nu va însemna egalizarea ei cu ura ? Pascal a văzut drept, **sîntem în cuptor** ; la masa unde ne aflăm se pariază, nu se stă deoparte. Trebuie să pariem.

El : Fie. Însă — o știi — cu detașare ! (va urma).

OBSERVATOR

De la depolitizare la cultura politică

Una din moştenirile cele mai greu de depăşit ale vechiului regim este — aproape — generala lipsă de cultură politică. În încercarea sa de a menţine în proprietate personală puterea, acesta a procedat la o vastă strategie de depolitizare generală a societăţii, fenomen ce a cuprins atît massele — prin eliminarea oricăror elemente ale societăţii civile —, cît şi elitele, chiar şi cele aşa-zis politice. Această strategie a cuprins nu puţine elemente tehnice care, în plus, au beneficiat de o obsesivă constanţă a exercitării lor. Între acestea, pot fi puse în lumină, ca pîrghii esenţiale ale manipulării: mimarea participării politice prin hipertrofierea partidului comunist şi a aparatului său de execuţie; inventarea a numeroase foruri ale „democraţiei" directe şi a tot felul de organisme parapolitice; ducerea către „perfecţiune" a *limbii de lemn,* un jargon politizat în mod formal, la maximum, dar fără nici un contact cu realitatea, jargon ce a avut un rol hotărîtor în îndepărtarea oamenilor de politic, în metamorfozarea lor din cetăţeni în simple existenţe statistice. În consecinţă, termeni precum partid, democraţie, politică, revoluţie, progres, viaţă economică etc. au ajuns să nu mai însemne nimic prin raportul cu referentul ipotetic, rolul lor fiind acela de a instala o binevenită, pentru regim, letargie politică.

Această inflaţie de forme goale, instituţionale şi lingvistice, şi-a atins, dacă nu scopul menţinerii „în eternitate" a puterii, măcar pe acela al producerii unei uriaşe masse de oameni fără orizont politic, fără aspiraţii politice, fără cultură politică, ba chiar, cei mai mulţi, dezgustaţi fie şi de simpla auzire/citire a cuvintelor din aria semantică a politicului şi din zonele învecinate. Prin revoluţia din 16—22 decembrie 1989, situaţia *de facto* s-a schimbat, oamenii au ieşit, mai repede decît era de crezut, din letargie, dar ei nu posedă încă — şi nici nu se putea atît de repede — instrumentele unei gîndiri politice autentice şi eficiente, nu au ceea ce îndeobşte se numeşte o *cultură politică.* Cursurile de socialism ştiinţific, şedinţele de partid şi cele de învăţămînt ideologic aveau, de altfel, exact rolul invers, adică îndoctrinarea, nu exersarea gîndirii politice. Cine a asistat măcar o singură dată la astfel de manifestări — şi cîţi oare au reuşit să scape? — nu poate să nu-şi amintească cît de puerile, de penibile sau chiar dezgustătoare erau ele.

Lipsa unor elemente de cultură politică absolut necesare unei vieţi politice normale a putut fi observată de toată lumea cu prilejul mai multor evenimente din cursul lunii ianuarie şi de la începutul lui februarie. La 12 ianuarie, la 28 şi 29 aceeaşi lună, mai ales, s-a putut vedea cît de uşor au putut fi massele manipulate, fie de către oameni nu întrutotul oneşti aflaţi în faţa lor, fie de radio şi televiziune. Ciocnirile între demonstranţi, atacarea studenţilor de către „muncitori", asediile împotriva sediilor partidelor de către „simpatizanţii" F.S.N., acceptarea „mitei" pentru a sprijini o formaţiune politică sau alta, valul de „adeziuni" cu care ne-a iritat „televiziunea liberă" etc., etc. sînt semnele acestor deficite din cultura politică. Faptul că massa a putut să cadă în astfel de capcane, după circa o jumătate de secol de lipsă a exerciţiului democratic, este de înţeles, este aproape normal. Mai dificil de înţeles şi de explicat e faptul că au fost la fel de vulnerabili şi oameni pe care îi credeam, cu toţii, mai experimentaţi, mai deprinşi cu jocul politic, fie pentru că au făcut parte, la un moment dat, din vechea echipă a puterii, fie pentru că au activat cîndva în structurile politice ale partidelor istorice. Uşurinţa cu care conducerea Frontului a acceptat, sub presiune, să semneze cele două decrete care-au trebuit retrase după cîteva zile, tentativa de preluare a puterii de către Mazilu din aceeaşi zi, ca şi încrederea liderilor partidelor istorice de a prelua întreaga putere, tot sub presiunea străzii, sînt fenomene de natură să ne deconcentreze. Am putea rîde acum, cînd pericolele au trecut — sau sperăm că au trecut —, dar nu e mai puţin adevărat că respectivele evenimente sînt semne limpezi ale acelei cvasigenerale lacune de experienţă a democraţiei şi de cultură politică serios fundamentată.

Unul din puţinele semne bune mi se pare a fi acordul de la 1 februarie, care, oricît de imperfect ar fi, are totuşi o însemnătate istorică — a deschis, totuşi, drumul unei vieţi politice mai apropiate de normalitate, de regulile democraţiei autentice. Pentru deplina intrare în normalitate, este necesar ca acest echilibru destul de fragil să fie menţinut prin bunăcredinţa tuturor părţilor, prin evitarea izbucnirilor pasionale publice, căci numai astfel vor putea învăţa şi massele că este o distanţă între *instinctul politic* (care în 28 ianuarie a funcţionat perfect atît timp cît nu a fost manipulat de nimeni) şi *cultura politică,* între politica „bîtei şi mitei" şi democraţia veritabilă ce nu se poate realiza decît prin negociere, dialog, compromis şi alegeri — într-adevăr — libere.

În acest proces lent şi dificil de atingere a democraţiei adevărate (care nu poate fi nici „originală", nici „specifică", ci e democraţie pur şi simplu), mediile de informare au un rol esenţial, ele trebuie să fie libere, nesupuse nici unui fel de cenzură, nemanipulate de nimeni. De aceea, în loc să instige la mitinguri (care au degenerat în multe locuri în violenţă), televiziunea ar fi trebuit să se limiteze la o prezentare exactă şi completă a faptelor. Acelaşi lucru este valabil şi pentru celelalte mijloace de informare în massă, cu excepţia publicaţiilor de partid, care sînt create tocmai pentru a promova programele respectivelor partide. Dar şi acestea au minima obligaţie de a evita calomnia, insinuările şi insultele, de a utiliza un limbaj urban în raport cu „adversarul" politic, de a nu excita instinctele primare — s-a văzut cît de uşor simpla instigare verbală poate degenera în acte de violenţă dintre cele mai regretabile. Iar violenţa este mai uşor de escaladat decît de oprit. A propos de publicaţii — nu ştiu dacă, de pildă, *Libertatea* este un ziar independent sau unul de partid, dar a trata în paginile sale pe Doamna Doina Cornea, una din cele mai demne opozante ale ceauşismului, drept „Iago '90" numai pentru că are opinii libere în continuare, este şi lipsit de eleganţă şi nedemocratic, procedeul înscriindu-se între cele de tristă amintire din defuncta epocă a minciunii generalizate.

Notaţiile de faţă nu s-au dorit şi nu sînt teoretice — am plecat de la cîteva fapte ce ne-au atras tuturor atenţia pentru a semnala că de la promisiunea democraţiei şi libertăţii şi pînă la reala şi completa lor instaurare este un drum lung şi dificil, mai lung şi mai dificil decît a putut să pară în momentele euforice ale începutului, iar acest drum trece — vrînd-nevrînd — prin asimilarea alfabetului culturii politice la toate palierele sale: istoric, conceptual, teoretic, instituţional etc. Drumul e cu atît mai greu cu cît mai toţi sîntem învăţăcei şi aproape nimeni iniţiat (slavă Domnului, nu mai avem un „Cîrmaci" care le ştie pe toate!), chiar şi cei aflaţi acum la cîrma puterii sau care se pregătesc să o preia cu prilejul alegerilor din mai. Cei care au acum sarcina de a guverna şi a administra ţara, mai mult din întîmplare decît din voinţă proprie, cum singuri au declarat-o, ca şi cei ce ne vor conduce după alegeri, au datoria de a învăţa mai repede decît noi toţi acest alfabet al politicii democratice. Actul de la 1 februarie ne face să credem că au învăţat deja cîteva lucruri esenţiale, astfel încît nu ne rămîne decît să le dorim, în primul rînd, spor la învăţătură! Promitem să-i notăm în funcţie de rezultatele reale ale acestei învăţături, iar nu după promisiuni, oricît de generoase, sau scuze, oricît de abile. Între timp, învăţăm şi noi!

LIVIU ANTONESEI

P.S. Că democraţia se poate învăţa — şi trebuie învăţată de toată lumea — s-a putut observa în cea de-a doua şedinţă a „parlamentului provizoriu", desfăşurarea căreia a pus în lumină un respect sporit între „adversari", o mai atentă ascultare a opiniilor. Şi cînd te gîndeşti că articolul meu de-abia era conceput mental!

Putem îndrăzni ?

Întrebarea este cum a putut să existe Nebunia? atîta nebunie şi degradare, atîta desănţare în ura şi dispreţul pentru tot ce-i uman? Cum au putut, nu doar doi analfabeţi, dar analfabeţi reduşi mintal, numai cu răutatea şi viclenia animalice, să terorizeze o etnie? Cum, prin ce mijloace au reuşit să înşele, să înlăture, să reducă la tăcere, să anihileze rezistenţa şi onoarea şi conştiinţa? Oare sînt aceştia doi, sau trei, sau zece, sau o sută cauza dezastrului unei ţări întregi? Este cu putinţă ca un singur om, oricît de diabolic ar fi, sau o sută de oameni vînduţi acestui diavol, să strivească o naţie pînă la disperare şi nebunie? Oare aceste creaturi infernale, una sau o mie, n-au apărut dintre noi, nu s-au sprijinit pe noi, n-au folosit ceva din noi care a consimţit? Vina unei atît de destrăbălate dezlănţuiri de infamie, exacerbată pînă la oroarea apocaliptică, putem s-o aruncăm, liniştiţi, pe un singur om, pe o mie de oameni? Securiştii (1 la 12!), agenţii, comuniştii înrăiţi, colaboraţioniştii, cîntăreţii de ode, recitatorii de stupefiante linguşiri, papagalii de multiple specii, preluînd şi răspîndind otrava şi înjosirea, dascălii mincinoşi şi laşi spurcînd milioane de conştiinţe tinere, toţi aceştia ne-au venit din afară (din afara graniţelor, din afara sufletului nostru)? Şi de ce, Dumnezeule, de ce tocmai la noi să se declanşeze unul din cele mai oribile fenomene din istoria lumii? Cine sîntem şi ce sîntem noi? Această vină imensă pe care o purtăm în faţa omenirii uimite, putem oare spera s-o schimbăm din stigmat în semnul unei alegeri? Putem îndrăzni să sperăm atît?

NICOLAE IONEL

Probabil că omul obişnuit are nevoie de „stăpîn" ca de aer.

Probabil că înregimentarea îi dă siguranţă şi confort moral.

Probabil că nevoia de certitudini imediate i se impune cu stringenţă.

Lucrurile se acutizează la noi, unde zeci de ani omul a fost obişnuit să nu mai lupte, să nu mai discearnă, să nu mai gîndească. Pentru el „lupta" şeful, pentru el „gîndea" şeful, pentru el „discernea" şeful. I se spunea „de sus" cum să lucreze, cît să mănînce şi ce să strige. Totul emana de la şef, în genere, şi binele şi răul venea de la şeful cel mare.

Probabil sistemul comunist, mizînd pe centralizarea centralizărilor pentru a-şi consolida controlul, a acreditat cu deosebire această ultimă aserţiune: **Şeful** e totul. Ca un argument, cel mai simplu cu putinţă: n-am citit ca în istoria Franţei, să zicem, să fi existat vreodată vreun „tătuc", sau în cea a Angliei vreo „mamă a tuturor copiilor"

Ca om obişnuit e greu să te debarasezi dintr-o dată de atîtea... obişnuinţe. Obişnuinţa e a doua natură doar.

În momentele actuale, FSN-ul, care şi-a pus semnătura pe atîtea decrete populare — de fapt, rezultante fireşti, cred eu, ale actului de la 22 decembrie — nu mai are nevoie să lupte (electoral sau altfel) pentru a-şi impune supremaţia. „Masele mă vor!", poate afirma pe bună dreptate, după numai aproape două luni de la căderea dictaturii. Acest lucru s-a văzut limpede la mitingurile muncitoreşti din 28—29 I din capitală, care au iradiat urgent în celelalte colţuri ale ţării.

Mulţi au afirmat că aceste mitinguri profront au fost stimulate. În parte s-ar părea că e adevărat. Cum tot adevărat ar putea fi şi faptul că... rămăşiţele (vai, cît de solide!) ale aparatului represiv subteran din recent defuncta dictatură s-au apucat „să apere" sîrguincioase revoluţia, cu vibrante şi intolerante strigăte de „trăiască FSN!"

Obişnuinţele omului obişnuit

Dar nu mai puţin adevărat e că mii de muncitori s-au alăturat frontului (cu trup, suflet şi lozinci) din proprie convingere, spontan.

Regele a murit, trăiască regele, mai ales cînd cel nou are o forţă mult mai umană...

Cred că uriaşul mecanism reprezentat de segmentul **muncitorime** se dovedeşte a fi acum foarte vulnerabil la „sentiment". Poate de aici adeziunile, mitingurile de susţinere, recunoştinţa atunci cînd **i se dă** ceea ce de fapt **el** a cucerit. Că această vulnerabilitate este speculată cum se cuvine, s-a văzut clar şi în cele două zile din Piaţa Victoriei: aclamat fiind de miile de muncitori, liderul actual al ţării a răspuns: „Aceasta este adevărata democraţie!", în timp ce, din alt balcon, premierul conchidea (cu un limbaj pe care-l credeam din recuzita unor epoci revolute) că opoziţia „s-a demascat"! Desigur, nu e puţin lucru să ţi se recunoască meritul de-a fi ajuns fără greş la limanul democraţiei, în timp ce alţii (între care şi intelectualitatea) rătăcesc prin hăţişuri, confuzii...

Nu sînt deloc împotriva sentimentului, dar politicul, socialul au nevoie — o ştim aproape cu toţii — de raţiune, de gîndire, de discernere, de profesionalism

Cui foloseşte că la noi, în ultimul timp, în loc să fie repus în drepturile sale, creierul — reprezentat de intelectualitatea din toate domeniile — se simte ameninţat?

Cui poate folosi această oribilă fisură căscată la mitingurile amintite între muncitori şi intelectualitate, fisură care rămîne, cu toată liberalizarea „de sus" (adică transformarea CFSN în CPUN)?

Cine a mai văzut o asemenea monstruoasă arătare a unui corp fără cap şi care să mai poarte şi eticheta de „democraţie"?

Luate de valul evenimentelor, masele îi impun de-a dreptul FSN-ului (mai precis celor doi lideri, reprezentanţi ai lui) să gîndească iar pentru toţi. Pentru că în fond, nu au mare efect cele cîteva opinii disparate din presă (eram să spun şi de la tv., dar din partea asta am rămas fără nici o iluzie), reclamînd dreptul imperios la existenţă, al opoziţiei, cînd muncitorii, majoritari, mulţumiţi de ce „li s-a dat" sau promis, îşi acoperă urechile la orice voce care nu strigă „trăiască şeful!"

În concepţia maselor largi, nu vechiul sistem, care a impus o anumită modalitate, a fost distrugător — cuvîntul sistem sună mult prea abstract - ci şeful. Înlocuindu-l cu altul, ne întoarcem sub pulpana binelui.

Nu, deocamdată la noi nu mai trebuie regizate adeziunile, cultul personalităţii sau mitingurile de susţinere. Acum ele fac parte din capitolul **sentimente**. Şi atît timp cît „se răspunde" la sentimente, totul e în regulă.

Dar şi „cei de sus" ar trebui să ştie că sentimentele sînt trecătoare: în momentul în care mecanismul economic ruginit şi rudimentar va da rateuri, muncitorii îşi vor întoarce faţa de la ei.

Presupun că atunci se va face apel la „raţiunea" lor.

Nu ar fi deci mai profitabil pentru toţi să fie repusă în drepturi Raţiunea, acum cît nu e încă prea tîrziu?

MARIANA CODRUŢ

Propozitii

Este omul doar materie? O formă de existență a ei, doar atît? O formă ca atîtea altele? Cît cîntărește conștiința unui om în ochii Universului? Cele două balanțe, umbra și lumina, nu fac decît să ne cîntărească trupul material și sufletul (imaterial ?).

Oare în amurg sufletul nu e mai greu decît trupul? Cîtă tristețe, cîtă nostalgie picură-n el!

Materia posedă spirit, așa cum un om posedă un destin. Dintre posesiunea materiei asupra spiritului și posesiunea destinului asupra vieții omului există aceeași diferență ca dintre imagine și obiect.

Cum poți reda oare pe acel Dumnezeu care e doar strălucire, doar lumină și bucurie omenească? Icoanele ar trebui să fie niște nesfîrșite simfonii, imnuri de slavă, o îmbinare de sunet și lumină. Nu stă scris oare în Cartea sfîntă să nu-ți faci idol dintr-un chip cioplit? Coloane de lumină țîșnind într-un spațiu fără dimensiuni. Ce pereți ar putea să împodobească aceste icoane? Ce suflet și-ar pleca genunchii și inima în fața lor?

Fabrici de icoane au devenit bisericile. Dumnezeu le-a părăsit de mult sau poate nici n-a intrat vreodată acolo. Le-a ocolit cu teamă, așa cum un suflet curat ocolește cu grijă un loc rău famat.

În locul casei mele am găsit un cîine. Patru ferestre erau ochii lui, două uși larg deschise, una spre răsărit, cealaltă spre apus, formau gura lui, prin care năvălea întunericul.

În timp ce scrii ai nevoie de puncte de sprijin. Ideile au bătaie lungă, se deplasează în spațiu. La un moment dat, neîntîlnind nici o coordonată, ideile se împrăștie asemenea razelor de lumină, în vid. Haosul care umple starea de inexistență va atrage materia spre interior. Haosul sau starea de potența pentru a se manifesta are nevoie de un ecran, de niște coordonate spațiale. Sînt idei care traversează aerul, cum o rază de lumină o sală de cinematograf aflată în întuneric. Jos sînt spectatorii, cei care contemplă. Dacă fascicolul nu întîlnește un ecran, ci în locul ecranului întîlnește un perete transparent, raza de lumină (ideea) nu se va materializa în imagine. Spectatorii vor aștepta zadarnic pe scaunele lor: „filmul" va fi „orb". Punctele de sprijin ale ideilor sînt imaginile concrete, metaforele materializate. Agățîndu-se de aceste puncte de sprijin, creatorul își desfășoară ideile sale în gol, construind, pe măsură ce scrie, o rețea destul de consistentă care să cuprindă și să materializeze vidul său lăuntric, alcătuind încet-încet un schelet luminos, aproape imaterial, dar rezistent care să permită imaginației noastre de-a avansa, de-a se înălța din ce în ce mai sus, de-a ajunge acolo unde orice dimensiune a înțelegerii este doar o simplă convenție.

Mecanismul care declanșează memoria: o mică supapă metalică în interiorul creierului, o mică deschizătură din care țîșnesc imagini din trecut. Memoria e un creuzet care topește timpul trecut și-l transformă în prezent și în viitor. Ceea ce se [illegible]ge în recipient e de obicei amintirea: un metal prețios și incandescent. Căci inimii noastre îi place mai mult nostalgia adevărului, decît adevărul brut.

O persoană între două vîrste și de sex incert este introdusă într-un pendul. În jurul pendulului se trasează un cerc pe nisip, cu raza de 3,14 m. În cerc se înscrie un triunghi dreptunghic isoscel. Persoana închisă în pendul se așează la început în poziție yoga, apoi se ghemuiește, se strînge în ea însăși pînă la poziția fetus. În interiorul pendulului este vidul absolut. Vid cosmic. Întuneric deplin. În jurul cercului se înlănțuie mai multe personaje cu măști, încep un dans lent, scandînd:

— Omul este o ființă fericită. Mormîntul lui este timpul!

— Ce vezi? este întrebată persoana din pendul.

(Se aud bolboroseli nedeslușite, ca și cum persoana s-ar afla sub apă și ar încerca să vorbească).

— Apa este timpul, se scandează în jur.

— A fi înseamnă a exista în vid.

— Fețele celor aflați în timp sînt umplute cu nisip. Fețele celor care au părăsit timpul sînt vide.

— Nisipul este o metaforă.

— Timpul se scurge dintr-o metaforă în alta.

— Timp înseamnă materie.

— Timp înseamnă trup.

Pendulul este orientat cu cadranul spre răsărit. Fața persoanei aflate în interiorul pendulului este orientată spre apus. Întreg chipul ei este un cadran marcat cu 360 de linii. Împărțit în 24 de ore, fiecare oră fragmentată în 3 600 de linii. În dreptul buzelor se vede un alt cadran: secundarul. Personajele din jur bat din palme. Scandează pe malul apei:

— Această apă e timpul!

— El izvorăște din acest ceas!

— În interiorul lui se află un fetus!

— Mecanismul funcționează în vid!

— Vidul îi dă puterea de-a exista.

— Dacă am deschide mecanismul, din interiorul lui s-ar rostogoli un înger născut. Locul lui ar fi luat de un altul!

— Timpul naște îngeri morți.

— Trezește-te, îi spuse Bikinski lui Hans, și îl împinse într-o vitrină plină de ceasuri. Ceasul Mitropoliei bătu orele trei dimineața. Hans scoase din sîn o mogîldeață făcută din cîrpe și o aruncă pe trotuar. Mogîldeața piui de trei ori din cele trei orificii și o luă urlînd din loc.

Totdeauna în sufletul nostru se ascund niște mănuși pătate de sînge.

Nichita DANILOV

CHIAR ȘI SUFLETUL ?...

Oare Caragiale ne-ar înțelege, văzîndu-ne acum înotînd în apele tulburi ce-au urmat valului de cristal al Revoluției din decembrie? Mai degrabă nu. Cred că ochii lui, atît de experți să scruteze astfel de carnavaluri ar clipi buimăciți în fața atîtor focuri de artificii, care alegorice, jocuri mimice, deghizări, mai ales în preajma acestora, ce ne populează eșichierul social. Nu m-aș mira dacă bătrînul domn scîrbit de foșcăiala moftangiilor, s-ar refugia într-o mănăstire, cu rugăciuni, sau în vreun exil, în cine știe ce Berlin, cu un țap de bere pe masa sigură a unei locante. Mai cred că scîrba lui cea mai mare ar veni de la liota de oportuniști de toate calibrele și culorile, în fața căreia Cațavencu al domniei sale nu prea ar face carieră. Fiindcă strănepoții stimabilului, născuți și crescuți sub o dictatură ce-i dorea „oameni noi", se arată, cum ar zice răposatul președinte de onoare al Academiei, mult mai superiori acestuia. Astfel, mulți dintre semenii noștri, invocînd sîngele nevinovat, prefăcut în florile disperării și ale curajului pe asfalturile Timișoarei, Bucureștiului, Sibiului sau în alte locuri în care oamenii au murit cu același vis în suflet, asaltează acum fotolii, scaune ori măcar taburete, fără să se întrebe o clipă dacă le merită, dacă nu cumva tronurile acestea au numai trei picioare, dacă nu sînt deseleiate, gata să se prăbușească. Le vor oricum. Și în acest marș spre putere, chiar dacă se cîștigă doar numai un subordonat, starea scaunului și competența celui ce dă din coate să-l ocupe nu mai contează. Important este ca „luptătorul" să-și așeze fundul pe ceva care miroase cît de cît a putere. Un peisaj apocaliptic, făcut țăndări în decembrie trecut, este pe cale de a se recompune cu gesturile unora — prea mulți — ce-și duc dreapta la inimă, învîrtind în gură aceleași limbi de lemn, care ne-au tocat timpanele atîta amar de vreme. Și ce se poate vedea, să spunem, la o primă ochire? Dascăli ai universităților scuipîndu-se unii pe alții, ca să cîștige simpatia studenților, care nu vor să piardă clipa destinului lor. Directori de fabrici care nu vor să-și părăsească postul în vacarmul huiduielilor îndreptățite ale muncitorilor și alți directori ce fug de simpatia subordonaților, cîștigată în ani lungi de tiranie. Ziariști care au pus mîna pe vreo revistă sau vreun ziar, grăbiți să-și tipărească numele ca șef, dar ascunzînd sau disprețuind numele celor ce le umplu paginile. Inși care declară cu voci prea ferme că ei încă de pe ziua de 16 sau 17 decembrie, anul trecut, și-au distrus carnetele de partid, fără să precizeze dacă martori i-au fost măcar copiii, soția sau vreun prieten. „Scriitori" ce pot dovedi că securitatea le-a confiscat saci de manuscrise. Preoți care susțin că în fața altarului nu s-au rugat lui Dumnezeu pentru sănătatea celui mai urît — zic ei acum — fiu al poporului... Dar, mai presus de toți aceștia, mi se par a fi cei ce fac liste de disidenți neomițînd să-și scrie numele printre ei, fie chiar la coadă, numai să fie, să se afle, oricît de puțin, că ei și-au pus pielea la saramură. Am suferit cumplit, zic ei, și încep ca cei patru din prima boxă a marilor criminali, să mestece cuvintele tiran, dictator, criminal... Sigur, toate i se potrivesc celui ce, neînvățînd să bată măcar o pingea, ne-a bătut pe viață cum a vrut. Dar în locul lor, care se înghesuie în paginile ziarelor și în rama micului ecran, aș vrea să o ascult pe țăranca aceea, căreia „orînduirea cea mai dreaptă" i-a dat, la bătrînețe, pensie de zece lei. Ea, această femeie cu palmele bătucite și fața încremenită de durerea unui neam întreg, n-a ajuns nici pînă la poarta ziarului județean darmite la cea a televiziunii libere sau radioului liber.

Dar să mă întorc la marșul aspiranților spre înscăunare. Toți au de căpătuit fii, fiice, dar mai cu seamă se vor căpătui pe ei înșiși, ca un punct de plecare pentru viitorul celorlalți, atît de dragi lor. Din primele zile ale revoluției, pe micul ecran sau în paginile ziarelor în care au încăput, ei ne tot povestesc despre tiran. Nu văd nimic rău în asta, ba dimpotrivă, cînd, în cunoștință de cauză și de relație cu despotul sau acoliții săi, ne aduc la cunoștință fapte incredibile, ni-i apropiem. Îi îndepărtăm însă, cînd vor să ne convingă precum că în cîteva săptămîni și-au schimbat sufletul. Doamnelor și domnilor, orice ne putem schimba în cîteva săptămîni — hainele, frizurile, pălăriile, bărbile, cravatele, cuvîntul tovarăș în domnule, numai sufletul, nu. Să fim serioși, cu cît am [illegible] sufletește după Revoluția din decembrie? Îmi spun mie însumi și nu domniilor voastre: dictatorul este mort, dar hidoasa lui umbră mai bîntuie, va mai bîntui asupra noastră, alterîndu-ne gîndurile, dereglîndu-ne gesturile, otrăvindu-ne relațiile dintre noi. Ca și umbra stafiei ce se retrage acum din Europa. Atunci, în numele cărei sfinte idei dați dumneavoastră din coate, făcîndu-vă loc, pentru ce țineți morțiș să dovediți cît ați suferit și să vă vedeți numele în rîndul celor ce s-au opus deschis tiraniei? Se zvonește — doamne, cîte zvonuri au trecut prin noi! — că pînă și în rîndurile securității au existat disidenți. Nu-mi prea vine să cred, dar, pînă la proba contrară, cei care dintre noi au început să vorbească atunci — cum și noi ar fi trebuit să vorbim —, cei ce au început să-și sfîșie cămașa de forță în care aproape toți fuseserăm băgați, se pot număra pe degete. Pe bună dreptate, unul dintre ei îmi spunea: asta-i situația, domnule, noi am fost cîțiva și de aceea ne-am trezit împinși sus... Ei bine, mulți dintre acești oameni, care acum s-ar fi putut să nu se mai afle printre noi, ci doar în amintirea noastră, tac. Tac pe măsura bunului simț căpătat doar de cei s-au întîlnit cu moartea. În schimb cei aflați în marșul de acum nu mai prididesc să ne vorbească despre „sîngerările" lor din timpul tiraniei și despre disidența lor. Acestora le-aș aminti doar de zvonurile din trecut, lansate — de cine? — la adresa disidenților: nu au, domnule, nici o valoare ca scriitori, ca artiști.. sînt evrei sau căsătoriți cu evreice.. au rude în străinătate și le convine să facă mofturi... au ajuns la pensie și oricum pensia nu li se ia... etc., etc. Dar mai ales era pusă sub semnul întrebării valoarea lor morală. Iată că tocmai asemenea inși, mărunți și nemărunți, mestecă acum aceleași nume, de pe altă poziție, zic ei, tot a „adevărului". Un exemplu: niște mărunți din preajma mea, ca și alții mai răsăriți și mai îndepărtați de mine au pronunțat și numele lui Octavian Paler, că, domnule, a fost demnitar, a fost așa și pe dincolo. Le-am spus că au dreptate. Octavian Paler a fost și este demnitar al demnității, al gîndirii de sine, al bunului simț și, prin scrisoarea semnată, alături de alte nume asemănătoare întru demnitate, a luat apărarea unui poet care, printre foarte puținii dintre noi, a început să-și sfîșie cămașa de forță. Altfel spus, Octavian Paler și-a rupt propria cămașă. Dumneavoastră — i-am întrebat — ca și mine, ca noi toți, de ce n-am făcut-o, de ce am stat în năclăiala sudorii de frică ce ne căptușea călduț blestemata aceea de cămașă?... Probabil că nu i-am convins. Nici acum, cu aceste rînduri, nu încerc. Dar semenii aceștia ai mei, aflați în marșul spre putere, mi-au amintit și de o mîrșavă tentativă de umilire publică a numelui de mai sus — Octavian Paler — în care s-a încercat să fie implicat și subsemnatul. Adică numit, prin gura „organului" județean al Iașului, să conduc o „dezbatere" cu studenți, care cică și-ar fi exprimat indignarea față de ultimul roman publicat de Octavian Paler — *Viața ca o coridă*. Am spus nu, am spus că produc aceeași marfă ca și Paler și nu pot să i-o murdăresc pe a sa, am spus că, după cum se vede, istoria nu ne-a învățat mare lucru și nu mai știu ce-am mai spus. Nu știu nici dacă am reușit să-l determin pe șeful studenților ieșeni de atunci, să-i convoace nu atît pe cei premianți, cît tineri care gîndeau dincolo de cursurile audiate. Oricum, la Iași „dezbaterea" a fost un eșec, așa zisul scriitor, prezent în locul meu, a fost redus la adevărata lui dimensiune de cuvintele și privirile studenților convocați cu forța în fața sa. Însă „dezbaterea" cu pricina a reușit la București și a fost publicată în *Contemporanul*, revista condusă de un om ce ocupa și un alt scaun, de pe care avea datoria să-i apere pe scriitori... N-am reușit să-i cunosc pe studenții de aici, din Iași, care au refuzat să batjocorească o carte, un scriitor. Probabil nici Octavian Paler nu-i știe. Ei merită toată mulțumirea scriitorului, chiar dacă acesta vine atît de tîrziu. Ei ne-au arătat atunci un eșantion din sufletul lor curat. Și cu siguranță ei nu se află acum în marșul pentru putere și nici nu susțin că și-au schimbat sufletul, așa cum fac generațiile dinaintea lor.

Nu, Caragiale nu ne-ar înțelege. Pretenția noastră că ne-am schimbat sufletul numai în cîteva săptămîni i-ar îmbătrîni prea tare ochii.

CORNELIU ȘTEFANACHE

Cronica literară

Documente şi documentarişti

Al treilea volum de **Documente din arhive ieşene**, apărut sub îngrijirea harnicului cercetător care este D. Ivănescu, pune în circulaţie un însemnat lot de acte privitoare la relaţiile a cincisprezece personalităţi culturale şi literare (Hasdeu, Creangă, Maiorescu, Eminescu, Macedonski, Al. Philippide, Ibrăileanu, Iorga, Pătrăşcanu, Ilie Bărbulescu, N. I. Apostolescu, Gusti, Pârvan, Petrovici şi Ralea) cu Universitatea ieşeană. Interesul acestor documente, păstrate în arhiva instituţiei, e dublu: pe de o parte, ele aruncă o rază de lumină asupra unor episoade mai puţin cunoscute din biografiile celor în cauză, pe de alta — deschid perspectiva mai bunei cunoaşteri a vieţii interne a Universităţii. O viaţă care numai liniştită n-a fost. Sub pojghiţa de seninătate academică, se poartă bătălii aprige, se confruntă pasiuni şi interese, se nasc şi cresc vrăjmăşii. De multe ori, rădăcinile acestor violente dispute sînt în afara preocupărilor strict didactice, ieşind din angajarea politică a combatanţilor, cum iarăşi de multe ori, efectele lor trec dincolo de zidurile Universităţii, în activitatea efectiv literară. Numirile şi avansările cadrelor didactice, bunăoară, despre care dau seamă numeroase documente din volum, pun în mişcare un complicat mecanism, activează patimi. E instructiv să citeşti procesele verbale ale şedinţelor de consiliu spre a constata cum sînt dispuse preferinţele participanţilor, ce argumente produce fiecare în favoarea candidaţilor ori împotriva lor, cum sînt interpretate convenabil articolele din Legea instrucţiunii publice. Titularizarea lui Ibrăileanu ca profesor reprezintă unul dintre episoadele cele mai palpitante şi mai pline de învăţăminte. Nu vreau să intru în detaliile afacerii, lăsînd cititorului întreaga plăcere a parcurgerii documentelor. Ţin, în schimb, să subliniez altceva. Anume că, de regulă, valorile au avut cîştig de cauză. Chiar dacă voturile exprimate în consilii erau dictate şi de interese extraprofesionale, chiar dacă prevederile legale erau cîteodată răstălmăcite ori ocolite pur şi simplu tocmai din asemenea raţiuni, prestigiul intelectual al forului universitar nu era prin aceasta ştirbit. Poate că cel etic suferea, în ochii publicului cît de cît avizat, oarecari diminuări. Însă acela ştiinţific şi didactic în nici un caz. Marea majoritate a celor cooptaţi în rîndurile corpului profesoral au făcut strălucite cariere didactice şi ştiinţifice. Că, din pricini politice ori de altă natură, a fost preferat Ibrăileanu şi nu Lovinescu, amănuntul e secundar în faţa evidenţei că amîndoi pretendenţii ofereau garanţii dintre cele mai serioase. Jocurile de culise l-au favorizat pe Ibrăileanu, în alte împrejurări le-au fost favorabile altora, însă părtinirile ca atare au operat, de fiecare dată, între nişte limite tolerabile, fără a aluneca în grosolane substituiri ale valorilor prin nulităţi. Universitarii ieşeni, ca şi cei din Bucureşti, şi-au ales colegii, nedreptăţindu-i poate pe alţii, dar au ales dintre egali. S-a întîmplat, e drept, ca, din cauza neaşteptatei desfăşurări a evenimentelor, unele opţiuni să dobîndească, retroactiv, o aură dramatică. Aşa, de exemplu, la vacanta catedră de limba şi literatura franceză, pentru care au concurat, ani la rînd, N. I. Apostolescu şi N. Şerban. Între 1915—1918, a fost preferat însă ca suplinitor, la recomandarea consiliului profesoral, C. Fedeleş, conferenţiar de filozofie! Abia în toamna lui 1918 e recomandat Apostolescu, care, ironie a soartei, moare la cîteva zile după primirea numirii. Mai cunoscute sînt tribulaţiile carierei didactice a lui Maiorescu, suspendat, reintegrat, destituit şi rechemat, în postul de profesor. Documentele reproduse de D. Ivănescu ne familiarizează cu toate amănuntele chestiunii, îngăduindu-ne o mai dreaptă judecare a lucrurilor. Profitînd de imprudenţa junimistului, care pledează în cîteva procese într-o perioadă pentru care, lipsind de la cursuri, produsese certificate medicale, ministrul Mârzescu, adversar politic, îl trimite în judecata unei comisii **ad-hoc**, obţinînd destituirea lui. Formal, dreptatea e de partea ministrului şi toate protestele lui Maiorescu, redactate pe un ton superior, nu ating sentinţa în sine. Memoriul adresat de acesta, prin intermediul rectorului Micle, ministerului e, în compensaţie, inteligent şi abil, refuzîndu-i comisiei de judecată pînă şi dreptul de a-l destitui (din moment ce declară că încetase a se mai socoti profesor înainte de pronunţarea verdictului). Peste numai puţine zile se schimbă guvernul şi noul ministru al instrucţiunii publice, P. P. Carp, amic politic, anulează destituirea şi-l invită să-şi reia cursurile. Ceea ce Maiorescu acceptă, nu înainte totuşi de a cere şi a i se acorda o reparaţie publică, socotită obligatorie („nu mă pot decide a mai funcţiona ca profesor la universitate, înainte de a-mi şti regulată relaţiunea mea personală cu o funcţie a cărei prestigiu şi demnitate au fost aşa de încercate prin actele ministerului trecut"). Devenit el însuşi ministru al instrucţiunii, Maiorescu va comite, alături de frumosul gest de a trimite la studii în străinătate tineri talentaţi, între care se va prenumăra şi Eminescu, şi altele, mai puţin elegante, precum suspendarea cursului extraordinar de filologie comparativă ţinut de Hasdeu la Universitatea bucureşteană. Adresa de „descărcare" era datată „11 iunie 1875", astfel că nu e tocmai greu de pus în legătură, ceea ce e de mirare că editorul nu face, cu a doua farsă a lui Hasdeu, **La noi** de P. A. Calescu, apărută în numărul pe februarie al **Convorbirilor literare**. Hohotele de rîs şi ironiile provocate de buclucaşa poezie nu-l puteau lăsa indiferent pe „imperturbabilul" Maiorescu, care plăteşte afrontul pe căi administrative. Istoricul va răspunde suspendării cu un memoriu şfichiuitor: „Primind adresa Domniei Voastre sub nr. 4834 din 11 iunie anul curent, prin care mă «descărcaţi de însărcinarea» de a ţine cursul extraordinar de filologie comparativă la Universitatea din Bucureşti şi alăturînd acea adresă cu o altă tot a Domniei Voastre din 7 sept. 1874 sub nr. 8448, prin care mă rugaţi să binevoiesc «a ţine acel curs pentru a concurge din parte-mi de a pune studiile ce se propun în universităţile noastre în raport cu progresul ştiinţelor de astăzi», n-am putut conchide altceva decît numai că Domnia Voastră mă credeţi obosit de gratuitatea sarcinii în interval de un an întreg. Mă grăbesc dară cu tot respectul de a aduce la cunoştinţa Domniei Voastre, domnule ministru, că deşi nu sînt nici avut, nici de condiţie fizică robustă, totuşi nu mă dezgust şi nu obosesc niciodată cînd este vorba de a răspîndi în juna generaţiune română o direcţiune — nu zic nouă, căci aceasta ar fi prea pretenţios, dar cel puţin o direcţiune — sănătoasă şi pozitivă. De aceea, conservîndu-vă perfecta mea gratitudine pentru binevoitoarea intenţiune ce avurăţi exclusiv pentru mine de a nu mă încărca prea mult timp cu sarcina profesorului, sînt deci, cu orice sacrificii din parte-mi, de a urma înainte cu ceea ce am început, rugînd pe onorabilul minister de a preveni pe dl. rector al Universităţii că nu voi redeschide cursul în primele zile din luna lui octombrie". Însă Maiorescu nu obişnuieşte să dea înapoi, astfel că rezoluţia sa pe memoriu este negativă: „Se va răspunde domnului Hasdeu că nu i se încuviinţează cererea, fiindcă ministerul nu găseşte cu cale a-l însărcina cu continuarea unui curs ca acela pe care l-a ţinut la Universitate în anul şcolar trecut." Pe lîngă asemenea informaţii picante, documentele conţin şi altele cu implicaţii istorico-literare mai largi. La pagina 70 e reprodus un act prin care acelaşi Maiorescu donează Bibliotecii Centrale din Iaşi „şaptezeci şi cinci volume cărţi", printre ele figurînd şi scrierea lui Kunisch, **Bukarest und Stambul**, ce cuprinde şi basmul **Fata din grădina de aur**, punct de plecare al poemului **Luceafărul**. Întrucît donaţia avea loc în martie 1874, iar Eminescu e numit provizoriu bibliotecar abia în august, e plauzibilă ipoteza editorului că poetul ar fi luat cunoştinţă de basmul în cauză din cartea dăruită de junimist. **Documente din arhive ieşene III** e, ca şi precedentele volume din serie, un util instrument de lucru pentru istoricul literar, iar pentru amatori — o lectură plăcută şi profitabilă. (Semnalez o eroare, probabil tipografică, în procesul verbal întocmit de comisia examinatoare pentru locurile vacante la Şcoala Normală Superioară la 18 octombrie 1891: media generală a candidatului Ibrăileanu Gr. nu poate fi 7,9, ceea ce l-ar situa pe primul loc, ci 7,4, cu o zecime mai mică decît aceea a lui Triandaf Vasile).

„Am fost în viaţa mea un pasionat adunător şi cetitor de cărţi şi documente vechi, dar asta n-ajunge să merit asemenea mare cinstire cuvenită numai fruntaşilor culturali. Dacă ar fi o Academie a oamenilor aleşi pentru fapte bune, parcă nu mi-ar fi ruşine să fac parte din ea, căci toată viaţa mi-am dat silinţa de a face binele şi de a fi de ajutor altora. Dar într-o Academie de învăţaţi şi literaţi mă ruşinez să fiu numărat fără vreun merit deosebit de scriitor". Frazele, aparţinînd lui G. T. Kirileanu, figurează într-o scrisoare trimisă în vara lui 1948 lui Simion Mehedinţi şi cu greu s-ar putea găsi mai drepte cuvinte pentru a defini activitatea semnatarului ei. A fost întreaga viaţă un om de bine, iubitor de cultură, semănînd împrejur această iubire, ajutînd-o să crească şi să rodească. Un asemenea devotament, cît merge pînă la uitarea de sine, face cît o operă, uneori chiar mai mult decît ea. Opera propriu-zisă a lui G. T. Kirileanu îi va părea, probabil, cititorului de azi modestă ca proporţii şi ca semnificaţie: ediţia Creangă, cîteva scrieri de drept şi de pedagogie rurală, numeroase articole, comunicînd în principal documente, corectînd informaţii ori completîndu-le. De i-am adăuga şi ediţia scrierilor politice eminesciene, tipărită prin efracţie de Scurtu, tot n-ar deveni mai impunătoare. E aproape o fatalitate pecimarea contribuţiilor strict documentare! Utile, cîteodată decisive, ele sînt preţuite cum se cuvine doar în momentul publicării, după care intră în anonima categorie a bunurilor obşteşti. Nu mai departe decît semnalarea iresponsabilei conduite a Virginiei Gruber, care a risipit manuscrisele lui Creangă! La 1902, dezvăluirea lui Kirileanu a avut un larg răsunet, ziarul **Evenimentul** iniţiind o anchetă pe această temă. Astăzi, informaţia s-a aşezat în memoria colectivă şi nu ştiu de ar mai impresiona pe cineva. Sau, iată, scrisorile lui Maiorescu destinate surorii sale, Emilia Humpel! Acum o jumătate de veac, cînd au fost puse în circulaţie, ele aveau rara calitate de a spulbera unele false opinii despre purtarea maioresciană faţă de Eminescu. Acum însă au regimul evidenţelor şi puţini mai ştiu că tocmai Kirileanu le-a dat la iveală. Ne folosim de atîtea informaţii istorico-literare, dar uităm prin a cui strădanie se află ele la dispoziţia noastră. Ţinem, în schimb, minte interpretările, edificiile critice ce s-au slujit de indispensabilul material documentar, valorificîndu-l, storcîndu-l de semnificaţii. Kirileanu n-a fost un interpret al literaturii, ci numai un modest lucrător în subsolurile ei, de unde a trimis la suprafaţă amănunte de mare interes. Şi a făcut această muncă niciodată răsplătită pe cît s-ar cuveni cu neştirbită pasiune, lăsînd altora, mai înzestraţi, plăcerea interpretării nudelor fapte, încurajîndu-i chiar pe mulţi să purceadă la lucru. Fost-a Kirileanu un sacrificat de bună voie pe altarul culturii române? Întrebarea s-a pus în legătură cu recenta ediţie a scrierilor autorului, întocmită de Constantin Bostan şi proiectată în două volume. Editorul crede că da, alţii împărtăşesc opinia contrară. Greu de spus dacă „moş Ghiţă" a avut neîntrebuinţate disponibilităţi de constructor. Textele tipărite de Constantin Bostan nu furnizează indicaţii în această privinţă. În orice caz, nu acelea consacrate lui Eminescu şi Creangă. S-ar putea, desigur, observa, că vocaţia nu e întotdeauna echivalentă cu faptele omului. Dar atunci ar trebui să angajăm o dispută interminabilă şi, în fond, oţioasă. Căci, oricum am privi lucrurile, omul e, în ultimă instanţă reprezentat de faptele lui, nu de ceea ce ar fi putut să făptuiască. Faptele lui Kirileanu, atîtea cîte sînt, caracterizează un pasionat al documentului şi un răspînditor de cultură. Ceea ce e suficient ca să merite recunoştinţa noastră.

AL. D.



Vasile George PUIU

În aprilie 1989 am primit, Emil Brumaru şi cu mine, invitaţia de a ne întîlni, la Bacău, cu studenţii Institutului de subingineri. Cel care ne invita era Vasile George Puiu, cadru didactic la Institut, şi de care îmi aminteam foarte vag; participase, cu mulţi ani în urmă, în calitate de reporter radio, la una din manifestările iniţiate de revista *Dialog*. Întîlnirea cu studenţii a avut loc şi, în pofida unor condiţii „speciale" a fost o reuşită. Inimosul animator, vechi fan al poeziei lui Mircea Dinescu, era — şi este — el însuşi poet. L-am văzut de mai multe ori între timp şi, la una din regăsirile noastre din toamnă, prin septembrie parcă, ne-a citit textele de mai jos. Rîndurile aceste sînt, aşadar, un fel de introducere. Pentru că, în rest, poetul Vasile George Puiu se prezintă singur.

AL. CĂLINESCU

Recviem

În biblioteca Trei Ierarhi, iubită,
din noapte-n noapte umbra ta rămîne,
iar foşnetul din zid, ca să te-nghită,
încet mă încălzeşte şi pe mine.

Ce glonţ adînc m-ar fi învins odată,
să fi ascuns din firea mea o uşă,
prin care tu să fii mereu plecată
iar eu să vin în lumea noastră dusă...

Carte de vizită

Eu sînt un poet
de sus în jos
(întorc visul pe dos)
am genunchii goi
ca un pas înapoi
un ochi mi-i prea mare
altul de vînzare
am un umăr de lut
un os nefăcut
fac negoţ clandestin
cu mărci de măslin
mai am o iubită
zidită
într-un cimitir de dinamită
cu un gram de iubire
gust din nemurire
şi scriu
o altă carte de citire



IAȘI, 12 februarie '90

„Pleacă ai noștrii, vin ai noștri, disidenții mor ca proștii"

LUCA PIȚU în dialog cu Emil BRUMARU

Emil Brumaru : Ca interviul să fie (măcar) semilegal, am telefonat doamnei Irina Amarandei să-ți anunțe cu 24 de ore înainte dreptul de a gîndi răspunsurile fără a ști întrebările. Să fim calmi și luci(n)zi. Fără violență, dragă Luca Pițu. Fără inocență ! Dar cu «notule» ! Ce zici ?

Luca Pițu : Păi, ce să mai zic ? Mi-ai pus sula-n coastă. Prietenii Irina și Gianni Amarandei mi-au pus-o și ei. N-am încotro. Calm sînt, spre luciditate tind, de neviolență nu duc lipsă, iar inocența mi-am pierdut-o din fragedă pruncie[1]. Așa că dă-i drumul ; pornește motorul ![2].

● Nici eu nu mă simt prea bine și fredonez în dorul lelii.. ●

E.B. : Un grup de admiratoare (de-ale tale !) mi-a transmis c-ar dori să încep cu : «E adevărat că sînteți foarte... ?»

L.P. : E adevărat ! e adevărat ! **Of course, of course.** Ție, însă, ce-ți pasă ? Ale tale, ori de cîte ori au dubii, vin la întîlnirea, fixată de poema-ți, în gară la Belcești.

E.B. : Unde ne sînt disidenții ? Spațializează-i ! Temporalizează-i !

L.P. : Cel mai departe e, în clipa de față, Liviu Cangeopol, aflător în redacția hebdomadarului new yorkez **Lumea liberă,** de expresie moldovalahă, unde ține, cu verva-i polemică, editorial politic și — nu o să crezi ? — clasamentele fotbalistice la zi. Dănuț Alexe cel Bruxellez urmează să treacă de la BBC la Europa liberă și, mîrîie lumea, e prin Iași, pilot al unui grup de belgi dornici de înfrățire cu sate indigene. Dan Petrescu umblă numai cu Andrei Pleșu, publică în 22, ce mai, s-a realizat, Gianni Amarandei s-a dus în Italia să-și cumpere scule : are planuri mari cu o orchestră de jazz. Nevastă-sa e la slujbă, unde testează, testează, testează. Liviu Antonesei[3] e în greva foamei (să-l vedem cît rezistă !) pentru nobile idealuri tipografice. Tacu e în F.S.N. Filip Răduți și-a cumpărat o cușcă cu lunetă și vînează securiști, lui Al. Călinescu i se recunosc meritele profesionale, didactice, etice, și este promovat. Nici eu nu mă simt prea bine și fredonez în dorul lelii :

Horia, Cloșca-s sub pămînt,
Iar curuții nu mai sînt.
Ce-a fost verde-i reciclat,
Roșul s-a restructurat,
Borges Nobel n-a luat.
Moș Melinte, biet țucal,
Faci ce faci și-o frigi normal.

E.B. : Greva foamei, în vîrtejul piezis al evenimentelor, nu riscă să fie confundată cu o cura de slăbire ?

L.P. : Piezișă este mai degrabă întrebarea ta, căci n-am prins la cine te referi. Am să ți-o spun verde-n față : Antonesei, dacă ar fi ținut numaidecît să slăbească, recurgea la un mijloc infailibil : îndrăgostirea. A mai recurs la el în trecut, cu rezultate spectaculoase. Nu mai revin deci asupra cestiunii. Totuși, bag seama, nu ești primul ce-și pune, și îmi pune, atare întrebare. Și-o punea și Dan Petrescu după a zecea zi de protest alimentar. După a șaptesprezecilea realiza și dubla lui inutilitate : nu slăbise cine știe ce ; nu obținuse satisfacerea nici uneia din cele două revendicări : nici reintegrarea pe post la Șandramaua lui Ștefanache, nici viză de ieșire la tratament în Occident. Pe de altă parte, Limbricii Nihilului, care făceau de gardă în vremea arestului meu la domicil, nu încetau să mă piseze : «De ce nu slăbește Dan Petrescu ? De ce nu slăbește Dan Petrescu ?»

Rămîne ca o enigmă pentru contemporanii protestanților alimentari, ai artiștilor foamei.

E.B. : Apropos de afirmația domnului Brucan : românii se împart în deștepți și proști, crezi că «împărțirea se face cu rest» ? (Întrebare dictată de un matematician, / Sânziana Caraman.)

L.P. : Sânziana, juna voastră reporteră și proprietară a unei mașini de scris Woodstock, nu s-a înșelat. Împărțirea lui Brucan se face cu rest. Din mai multe motive. Intîi, totul nu-i totul. Mai subzistă un reziduu, o restanță, cum ar spune Derrida. O să vezi îndată ce hram poartă ea și cum se pot împăca **Deșteaptă-te, române** cu «Românii e deștepți». Prima formulare marchează un pios deziderat și o incitație la trezire, cu implicația că românii urmează să se deștepte, sînt așadar nedeștepți, adormiți, în prostrație, prostiți, buimaci. A doua : o ironie : românii se cred deștepți, dar, cu notabila excepție a autorului propoziției ironice, nu-s.

Restul, restanța de care vorbeam adineaori, nu e oare inteligența ? Inteligența este aceea ce admite la baza ei un haos, un grund, un bălegar fertil pe care va crește ciuperca deșteptăciunii. Inteligenți par cei ce admit, lupașcian, coprezența celor două valori în ei, oscilația, nesfîrșita culisare între doi poli, între absolutul prostirii și absolutul deșteptării. Cînd prostia se actualizează, deșteptăciunea se virtualizează, trece în mîzga latenței, în «somnul cel de moarte». Și invers. Acum mi se clarifică sensul invitației mureșenești. Ea ne împinge la actualizarea deșteptăciunii din noi și la virtualizarea prostiei, la sculare din somnul dogmatic. Brucan are dreptate, dar bine interpretat : românul se împarte în deștept și în prost, cu un rest de inteligență la care nu are însă totdeauna acces. În felul acesta reușim performanța de a-l pune de acord pe semnatarul Scrisorii celor 6 cu noul imn național și cu petrescianul Camil.

● O încăierare în care nu mi-am pierdut viața, ci doar o șapcă la care țineam foarte mult. Mi-a rămas probabil la dosar ●

E.B. : Același grup de admiratoare insistă să răspunzi : «Ce ați făcut în ultimele 5 luni ?»

L.P. : Ce să fac ? De toate, ca omul. De cînd s-o iau ? din octombrie trecut ? Ei bine, dacă îmi amintesc corect, în nopțile de 9 și 10 octombrie am executat activitatea conspirativă la telefonul domnului Filip Răduți, alături de cîțiva din semnatarii Petiției contra manipulării de către mediile lefegii ale vechiului Rejim a triplului pleonasm «deplina unanimitate a întregului popor» și pentru nerealegerea Tovarășului Nekulay Ceaușescu în funcția de Arhonte Suprem al Sinecdocii Totalitante. In seara lui 12 octombrie, pe la orele 19, a avut loc încăierarea din Strada Sf. Atanasie, nr. 6, în care nu mi-am pierdut viața, ci o șapcă la care țineam foarte mult[4]. Mi-a rămas probabil la dosar[5]. Din 14 octombrie am intrat la statut special de consemnat la domiciliu. Pînă pe 6 decembrie. De pe 6 pînă pe 22 decembrie, m-am înfruptat din roadele libertății supravegheate ; de pe 22 pînă în prezent, din strugurii răzimeriței și din agurida postrevoluționară. Intre 6 și 14 decembrie am activat, în adîncă ilegalitate, într-un dormitor secret din centrul orașului. Pe 22 decembrie, ridicîndu-mi-se paza discretă, am alergat la... voluție, am voluat prin tîrg, pe la Radio, de colo-colo, pe unde nu era nevoie de mine. Ajuns în balconul Casei Tineretului, am clamat o misterioasă lozincă : **Mady e cu noi !** Am reluat-o în balconul județean. Voiam, dar mi s-a interzis, să intonez și un «Tovarășul Ceaușescu e cu noi !» în momentul cînd un excitator de mulțime a impulsionat la un «Trăiască Ștefan cel Mare !»

In perioada sărbătorilor și a Sacrificării Porcului tradițional, după scenariul adus la zi de inteligența lui René Girard, am stat mult pe la Gianni, pe la Ligia Ungureanu, pe la Emil Coșeru ori pe la Petrești. Ne-am revăzut cu Alexe de Crăciun și ne-am interviat reciPORC. A urmat o invitație, pentru L.A. și mine, de a prezida, în Comisia pentru cultură a feseneului, cîte un domeniu de activitate. Antonesei, tineretul, eu relațiile culturale cu streinătatea. Ne-a fost de-ajuns o vizită la București, la Ministrul de Externe și la sediul Grupului pentru dialog social, pentru a ne da seama de inutilitatea prezenței noastre pe-acolo. Oamenii n-aveau timp, se aferau, beau cahfele, dădeau interviuri presei etranjere.

Am mai refuzat apoi cîte o prebendă locală sau capitală, mai mare sau mai mică. Pe 1 ianuar am fost reintegrat în slujba universitară, exact — așa cum ceream în memoriile contestatoare din 14 și 15 septembrie 1989 — pe postul ocupat înainte de exmatriculare și diriguire către C.U.G. Trec hebdomadar și țanțoș pe la redacția noului săptămînal bahluiesc **Timpul,** unde mai ou cîte un eseuaș. Și nădăjduiesc să nu mai am pe viitor alte complicații decît sentimentale. Dar, mai știi cum se învîrte roata devenirii ? poate mă expulzează iar mîine-poimîine.

E.B. : «In ultimele 5 zile ?»

L.P. : Am petrecut, firesc, întru **amore, more, ore**[6], **re.** Și am recapitulat lecturile făcute între 14 octombrie și 22 decembrie 1989. Trebuie să știi că am fost incapace de cetitură filosofică ori științifică. Deabia putui relua un roman de Faulkner, mai multe de Huysmans, unul de Gombrowicz și **Confesiunea impudică** a lui Tanizaki. In limba germană nu am reușit să deslușesc mai mult de un catanism luteran pentru uzul adolescenților sași din Ardeal, iar istoria Engliterei văzută de Maurois, tot în limba de plecare. Ascultam, între timp, radiourile libere **usque ad nauseam** și dădeam aparatul la maxim ca să profite și gvarzii mei. Cum toți, aproape toți, aveau asupra lor **Sportul popular** (lectură obligatorie a «băieților», spre a se evita riscul intelectualizării aparatului expresiv, pardon, represiv), avui astfel prilejul să-i felicit călduros pentru ultimul record al Nadiei Comăneci.

E.B. : Nu ți se pare ca mișcarea politică românească are o orientare de coridă, pornind cu **Ole, ole** și terminînd cu domnul Petre Roman pe jumătate toreador ? (Intrebare dictată de un matematician, nu de un taur !)

L.P. : Ba da, ba da, ba da. Bine-ar fi să se precizeze însă culoarea taurului, cît și aceea a fercheșului torero. Dacă taurul înfruntat de Pedro în arena politică nu e Dezastrul Roșu, se duce pe copcă șandramaua democrației, iar în loc de cuplul **toro-torero** se reinstalează dictotaurul, ficționalizat de noi cu atîta sagacitate în romanul foileton **Brazde peste haturi.** In pluralism, sperăm, **Ascensiunea lui Iordache Leahu poate fi oprită,** iar domnul Petre Roman poate oricînd deveni un John Kennedy danubian cu șarm, adoratul alegătoarelor, altă versiune a liderului modern ce întreține un raport erotic cu populația dezrobită, oferindu-i un surîs pentru un vot.

● M-au amenințat că voi plăti din buzunarul personal întreținerea dispozitivelor — oameni și mașini — care m-au supravegheat din 14 octombrie ●

E.B. : Narează-mi esteticește despre contactele tale cu foștii securiști (**les feus...,** din latinescul **fatum,** și nu **foetus**).

L.P. : Cum să o fac ? Aici începe disperarea mea de povestaș. **Les feus...** erau inombrabili cu grăunții de pe știuleții Bărăganului. Și fiecare avea personalitatea sa incocoșabilă. Cu care să încep. Cu Boțîrlan ori cu Wolf ? cu Rotaru ori cu Gașcu ? Cu Garu ori cu Rotașcu ? Cu Bostan ori cu Gavrilă ? Facă-le Dumnezeu pomelnicul în ceasul Ultimei Judecăți. In **Scrisoarea către un amic occidental,** diseminată printre prietenii mei apropiați și trimisă spre Apus pe două căi, una lăturalnică, iar alta directă, poșta (ce ducea năpristan la dulapurile cu dosare din Strada Triumfului), i-am pus să dialogheze unii despre alții. Ție am să-ți gîngurese cîte ceva despre doi mai proaspeți și mai puțin cunoscuți cititorilor **Convorbirilor literare.**

Primul, căpitanul Cîrdei, a făcut de gardă pe Vasile Lupu 106 B, Bloc G 6, etaj II, gulag 3. Nu era din aceia, juni locotenenți, temători să nu le creez probleme și de aceea dispuși să stea la coadă la magazinul Flora în locul meu, pentru ouă, salam de pasăre, conserve de fasole și spanac. Ori furnizori de pastă de dinți. Nu, nu, nu. Era un pedagog înăscut. Incerca focos să mă persuadeze că nu eram un om pierdut pentru societate : mai aveam șansa să reînvăț marxismul de la zero acceptînd un post de paznic de noapte la C.U.G., ori la liceul acestuia și apoi să reurc treptele pînă la profesoratul mediu. Mă căina amarnic pentru a fi frecventat pe niște «șarlatani» ca Al. Zub sau Al. Călinescu. L-am regăsit cu stupoare, pe 22 decembrie, la sediul Radioului, adus de Filip Răduți, care pretindea că l-a reciclat pentru postceaușism. Morga nu-i dispăruse.

Al doilea a condus interogatoriile din prima săptămînă decembristă. Ț-oi cita doar două poante memorabile cu el, colonelul Irian, sau Irineu, adjunctul lui Ciurlău. Prima : «In memoriul dumitale contestatar, din 14 septembrie 1989, ai acuzat Securitatea de a fi făcut presiuni asupra instituției unde ai lucrat, spre a fi dat afară. Află că Securitatea

(continuare în pag. 9)

Foto : DAN MITITELU



(urmare din pag. 8)

te poate da în judecată pentru calomnie, ar cîştiga procesul cu uşurinţă, că un cuvînt tot mai are şi ea p-aici, pe-acolo, şi ar obţine să plăteşti din buzunarul personal întreţinerea dispozitivelor — oameni şi maşini — ce te vor fi supravegheat din 14 octombrie curent! A doua poantă. Aplecîndu-se peste masă către mine, ca să nu-l auză maiorul Negru: «Să-ţi spun una trăznet. Ştii că Dan Petrescu s-a pus în slujba unei puteri străine?»

Bieţii securişti!!! Să nădăjduim că domnul Filip Răduţi îi va recicla pe toţi într-o bună zi. Oare foloseşte strategiile reeducative din **Ultimul împărat**, filmul lui Bertolucci? Îi învaţă să-şi spele singuri ciorapii, să prindă muşte şi să le zurobească de pervaz, să aducă un şoboian mort între două degete?

E.B.: Puţină modă nu strică. Îţi aminteşti desigur toaletele Odettei de Crecy. Banui cum s-ar îmbrăca Odette azi, lenevind în mers prin Copou? Erotizează vestimentaţia «personajelor».

L.P.: Am, bătrîne, responsul la purtător. Pentru a se înţoli fain azi, Odette ar trebui doar să le cunoască pe Tamara, pe **Lotus** şi pe Sânziana Caraman. Ar duce-o ele la talciocul din Alexandru cel Bun, şi s-ar înţoli gagica în draci... de-ar crăpa tîrgul de ciudă, de-ar murmura babele pe la colţuri: «Uite fufa naibii, e mai elegantă ca nevestele funcţionarilor de la ambasada albaneză!» Fireşte că vestimentaţia acestui «personaj» trebuie erotizată minuţios, cu funde, cu cerceluşi, cu inelusi, colanţi, ciorapi cu reţea secretă, balerine, bluze cu litere cauciucate, fustă «conic» cu triunghi ş.a.m.d. Altminteri s-ar trezi că-i spun manifestanţii suscitaţi de feseneu: **Geaba ai bulan mişto, / Dacă n-ai pantofi maro!**

Despre erotizarea aparatului represiv şi preventiv, despre fusta militară, despre chilotul poliţist ori sutienul securist, am să-ţi suflu eu ceva la ureche altădată.

E.B.: Infatigabilul matematician, dintr-o curiozitate pur numerică: «Cîte cincinale îi acordaţi domnului Ion Iliescu?»

L.P.: Două. Dar să fie de patru luni şi jumătate fiecare. Ajung pentru gestaţia unui infans democratic, a unui stătuţ pluralist şi închirierea unei garsoniere în Blocul comun al Evropei.

E.B.: Ce set de întrebări personale ai pentru Gorbaciov?

L.P.: Profesorul meu de teoria literaturii la Universitatea din Iaşi i-a întrebat odată, pe cînd striga catalogul, pe doi colegi — să le zicem Dumitru Popescu şi Dumitru Ionescu: «Sînteţi fraţi?» Discipol încă nedezis al fostului meu iniţiator în tainele «subiectelor vagaboande», am să-l întreb pe Mihail Gorbaciov doar atît: «E cumva soţia D-voastră soră cu Raissa Maritain, soţia marelui filosof neotomist?»

E.B.: Dar pentru Bush?

L.P.: Pentru el am una triplă, una şi trină. Iat-o: «Domnule Bush, vă place: a) să mergeţi de-a bushile; b) să bushiţi; c) să daţi iama **dans les busheries**?»

● În neutralitate binevoitoare, mişun cu intenţia de a întemeia vreo trei partide noi, pentru care aşteptăm unele bunuri imobiliare din patrimoniul defunctului pecereu ●

E.B.: Să trecem la futurologie. Cum anvizajezi, dragă Luca Piţu, «...rologia»? Nu uita nici patafizica piţuliană!

L.P.: Nu te-am suspectat eu degeaba, Emilescule, de înţelegere greşită a obiectului, obiectivelor şi stratagemelor disciplinei ce tratează ştiinţific despre avenir. Ai văzut în ea, mai ales înainte de 22 decembrie, o **ancilla ideologiae**, o sculă a politicii demografice a Tovarăşului Nekulay Ceauşescu. Năravul din născare leac n-are. Am să trec la a doua parte a întrebării tale. Să ştii ca disciplina care tratează ştiinţific despre excepţii şi soluţiile imaginare nu-şi pierde noima în perioada posttotalitară, destinsa pluralismului politic. Nu-şi pierde noima şi e plină de sugestii îndrăzneţe pentru amanţii ei, patafizicienii. Îi ajută să se descurce politic, chiar dacă politica şi patafizica nu merg totdeauna mînă-n mînă. Iaca, lui Jarry i-a inspirat ideea de a propune candidatura la preşedenţia Franţei unui metec, în stare a vorbi limbi streine cînd iese din graniţele ţării, unui neamţ de exemplu. Căci, deşi profesează echivalenţa valorilor şi doctrina lui CA şi CUM, patafizicianul militează. Însă numai pentru cauze pierdute iremediabil: fără suvenir, fără avenir. Precum eu. Care, cu toate că m-am declarat — şi lui Neculai Constantin Munteanu şi colonelului Irian — «apolitic activ», în neutralitate binevoitoare, mişun în cel puţin trei cercuri de politicieni iaşioţi, cu intenţia de a întemeia vreo trei partide noi, pentru care aşteptăm unele bunuri imobiliare din patrimoniul defunctului pecereu.

Cu primul grup vrem să fondăm un partid comunist nudist, cu sediu în vila de la Neptun şi filiale la 2 Mai, Costineşti şi Vama Veche. Şi cu existenţă sezonieră, înfiinţat periodic în iunie şi desfiinţat în septembrie, avîndu-şi ideologia suptă din nietzscheana doctrină a Eternelului Retur şi din **The Man Who Died**, romanul lui D. H. Lawrence, iar ca emblemă, slipul patafizic cu spirală ubuescă, atîrnat într-un par la intrarea nechiloţistă, netextilistă, a plajelor respective.

Cu un al doilea grup, un partid comunist nostalgic, ce să-şi înceapă activitatea la centenarul Revoluţiei din octombrie, sub deviza: «Sub Ceauşescu se făcea amor mai bine!» Subînţelegîndu-se că sub el toate se făceau şi desfăceau mai bine. Ideea mi-a dat-o inscripţia decelată într-un closet sevillan de prietenul meu Jean-Paul Goujon la zece ani după moartea ibericului **caudillo.** Un frustrat al democraţiei monarhiste scrisese acolo cu cretă: **Con Franco se follaba mejor.**

Cu un al treilea grup, un partid comunist necrofil, sub deviza îndrăzneaţă: «Să-l sodomizăm pe camaradul N.C.!» În acest scop se va cere organelor puterii constituite uzufructul Casei Poporului din Bucureşti, unde se va instala figura de ceară a Geniului carpatin, în mărime naturală şi postură apropiată omagiului erotic fierbinte al zelatorilor. Cu această ocazie superbul edificiu dîmboviţan va fi rebotezat — **et pour cause!** — Casa Popoului.

E.B.: **What is this?**

L.P.: This is der vierte Name. Der vierte Name ist El, als Numeration entspricht Chesed (clementia, Milde, Bonitas, Güte); sie wird auch Gnade, Barmherzihkeit, Erbarmen, Pracht, Szepter und rechte Hand Gottes genannt. Es wirkt durch die Klasse der Engel, die die Hebräer Hasmalim nennen, auf die Sphäre des Jupiter und bildet die Urbilder oder Ideen der Körper; er verleiht allen Menschen Barmherzigkeit und friedliche Gerechtigkeit; seine besondere Intelligenz heisst Zadkiel, der Lenker Abrahams

L. P.: Cu prima parte a întrebării tale am impresia că baţi în două direcţii, polisemantic cum te ştiu şi vînzător de izotopii. Mă tragi adicătelea de limbă, vrei să afli dacă sînt isteţ, glumeţ, citeţ, dacă practic cetitura subversivă, lectura unimanuală din **Emmanuelle** (în versiunea desenată de Guido Crepax), dacă ţin în bibliotecă **des livres a lire d'une seule main.** Află că ţin şi nu mi-i ruşine. Colonelul Boţîrlan, la percheziţie din 1983, nici n-a remarcat romanţul doamnei Arsan, învelit cum era în nişte coperţi pe care o mînă feminină ghiduşe mîzgîlise numele Emmanuelle Kant: l-a mîngîiat şi el respectuos, dar cu amîndouă mîinile, şi l-a pus la locul său de pe raft. Mi-a confiscat numai **Le nouveau désordre amoureux** al lui Bruckner şi Finkielkraut.

Mă mai tragi tu de limbă şi cu privire la **Exerciţiile de recitire,** oferite la sfatul tău Editurii Cartea Românească, susţinute prin referat de Alexandru George, Al. Paleologu ori Gabriel Liiceanu. Cică ar fi fost o inundaţie în odăile pomenitei case editoriale şi s-a pierdut manuscriptul, nemaifiind nevoie să-l respingă Dulea ori să făt eu recenzii encomiastice la Bălăiţă ori Derepeu. Cum nu vreau să mă plîng de persecuţie şi cenzură din partea Vechiului Rejim, căruia îi datorez totul, educaţie, concepţie despre viaţă, carieră, glorietă dizidenţială, nu mai aduc la masa tratativelor alt opuleţ, **Naveta esenţială,** uitat vreo patru ani la Editura Junimea şi o vreme indeterminată la Minerva. Bine i-au făcut şi tomului **Cultură şi societate,** coordonat de Al. Zub, ce de patru ani e tot în curs de apariţie la Editura Ştiinţifică. Prilej de mulţumire Epocii de Aur: nu mi-a dat posibilitatea să mă compromit nici măcar editorial.

● Mulţumiri „epocii de aur": nu mi-a dat posibilitatea să mă compromit nici măcar editorial... am rămas un mister pentru istoria literară de mîine ●

E. B.: Interogatoriul devenind pe parcurs liber, te asigur că răspunsurile pot să nu aibă nici o legătură cu întrebările.

L. P.: Să ştii că nici nu au avut. Sau dacă au avut, era numai de suprafaţă. Nu-ţi fă griji în privinţa asta. În caz de transparenţă completă între răspuns şi întrebare, n-ar mai fi comunicare adevărată. Pentru a perdura dialogul, pentru a supravieţui chestionarea, între partenerii discuţiei trebuie musai să se instaleze neînţelegerea reciprocă, interîncomprehensiunea salvatoare.

Ce spui? Te-am dat gata! Nu te aşteptai la un răspuns aşa de şucar!

E.B.: Ce întrebări vrei să-ţi mai pui?

L. P.: Dacă aş şti precis că nu ţi-o pun eu acuşica ţie, mi-ar fi plăcut să mi-o pui pe aceasta (unde nu căuta-voi aluzii sibilinice la Vecina de la Est): «Întrebare, întrebare, / Ursul cîte... labe are?» Uite că nu ai chibzuit la ea! Totdeauna ţi-a plăcut să improvizezi în ultimul moment, liricule, oniricule, fost onilitric, mitropoliricule cu scaun vacant. D-aia nu o să ajungi niciodată un Mallarmé al poeziei moldovalahe, ci numai un Pierre Louys al ei, poate un Apollinaire de Kostrowitzky, în nici un caz un Valery Giscard d'Estaing al ei.

E. B.: Cum îţi plac elevele: cu sau fără uniformă?

L. P.: Elevele, minetele, colegienele, drăgălaşele, fără, dar studentele cu. Uniforma urîţeşte poate eleva şi-i busculează diferenţa înspre numitorul comun al omogenizării plurilateral subdezvoltate, dar o erotizează pe studentă la maximum. Tim Williams, un lector britanic de acum 11—12 ani, adesea era auzit murmurînd de unul singur prin faţa Universităţii cînd vedea fetele întorcîndu-se de la instrucţie: «Les soldates, J'aimerais bien baiser des soldates!»

Uniforma aş dori-o la studente, însă facultativă, şi numai la unele cursuri, la cele opţionale bunăoară. Am avea în felul acesta şi un criteriu patafizic de selecţionare şi atragere a clientelei estudiantine: cele cu oroare de uniformizare, la Oana Popârda, la lingvistică, cele cu drag de ea, la L. P., la naratologie. Ar fi, desigur, o uniformă concepută şi realizată chiar de interesate, în funcţie de fantasmele şi lecturile lor, în spiritul autonomiei universitare şi al neamestecului Ministerului Învăţămîntului.

E. B.: Ce-i cu cărţile tale, că te ştiu citeţ într-una? Gîdili şi scriitura? (Întrebarea a fost pusă în **Timpul** eclipsei totale de lună.)

În ce priveşte activitatea mea neabătută de gîdilare a scriiturii, dau seama **Opinia studenţească, Dialog, Agora** ori, recentuţ, **Contrapunct** şi **Timpul** eclipsei totale de lună, **The Times, Die moldauische Zeit.** Ţi-i teamă de concurenţa ce o face **Convorbirilor,** lasă că mi-a spus mie cineva. Romanul-foileton al colectivizării, **Brazde peste haturi,** îmi datorează vreo 3—4 episoade: stă el bine într-unul din numeroasele dulapuri cu dosoare din Triumfului, 6, colţ cu Sărăria. Un amic profund, coautor şi el, consultat de mine asupra eventualităţii vulgarizării lui în presă, seriale radiofonice ori cinematografie, a conchis hotărît: «Să rămînă încă un mister pentru istoria literară de mîine şi o pîine pentru doctoranzii postrevoluţionari».

● Cajvanienii contrazic tezele lui Max Weber şi Mircea Vulcănescu, despre etica protestantă şi avîntul capitalismului ●

E. B.: Eşti sectant? Fiindcă zzzbîrnîe zzzvonul!!!

L. P.: Nu, nu mai sînt.

E. B.: Adicătelea ai renunţat să mai fii?

L. P.: Păcatele iuventuţii, ce vrei. Era prin 1982. Înainte de Percheziţia şi Ancheta din 1983. Înainte de romanul colectivizării, al cărui co-autor sînt mîndru că am fost, titulat **Brazde peste haturi.** Înfiinţasem atunci o sectă, a ipseiştilor, cu un unic membru, eu, dar m-am exclus repejor din ea. Mîndrie virilă prostească. Ţineam **să am** — şi nu să fiu — membru. Votam atunci cu analiştii, indivizi lacanieni de genul doctorului Sibony, convinşi că e în membrie, în **membership,** o reminiscenţă a perversităţii infantile, vrînd copilul, în inconştienţa sa, să fie falus matern, suplinitor al unei absent din poala Ofeliei. Maturizarea, majoratul, dreptul la urnă, îi oferă şansa adeziunii entuziaste la o asociaţie, la o grupare, la o partidă, ce-i ţine loc de instanţă maternă, căreia îi serveşte de **lingam.** Mi-amintesc că o studentă de la Drept, Eliza, mîndră că tatăl, militar, era membru, iar mama, membrană, m-a întrebat: Eu ce-s? **Mitscheide,** i-am susurat eu printr-un calambur ce numai Frau A. Schwartzer l-ar fi desluşit cu încîntare.

Şi, iacă-mă apartidic şi apatrid... din Cajvana. În **Piedone la Hongkong,** un hoţ de buzunare din Bangkok îşi recuză cu indignare italienitatea şi se recunoaşte, cu toate că vorbeşte în limba lui Dante, doar apatrid din Pozzuoli, **apolide di Pozzuoli.** Ce e rău în fapul că sînt un apatrid din Cajvana, că patria mea nu e în domeniul mundan? Nu cochetez neapărat cu gnosticismul şi nu mă dau, pe la petreceri, drept un bogomil modern. Iar preferinţa mea camusiană pentru revoltă, în dauna revoluţiei (premergătoare a ordinei cimiteriale), inaderenţa la mundan, mă determină să proclam cu sfioşenie, dar ferm, fie şi în spaniolă nesefardă, că **la verdadera vida está ausente. Estamos en el mundo, la vraie vie est ailleurs.** A afirmat-o, la vremea lui şi răspicat, Mîntuitorul: «Împărăţia mea nu e în lumea asta». Nu am făcut întîmplător o strălucită lucrare de licenţă, patruzeci de pagini dactilografiate, despre **Exilul şi Împărăţia** cui ştii. Accept să scandez, dar cu infinită intonaţie religioasă, cu Brodsky, cu Volkoff, **L'Exil est ma patrie.** M-am întins multişor asupra acestor cestiuni în epistola către Gabriel Liiceanu (la care am primit un aşa de



frumos răspuns într-un număr al «Vieţii Româneşti») ce urma să se ivească în... **Epistolar.** Nu a fost să fie. Unde sporovăiam vrute şi nevrute despre deziidiomatizare, elogiul cosmopolitismului plutarhian şi superstiţia locului. **Sicut passer in tecto.** Mă voiam apatrid din Cajvana, cum mă voiesc **apolitic activ,** aşa cum am avut onoarea şi ocazia să-i transmit domnului Neculai Constantin Munteanu în interviul pentru Europa Liberă din 10 octombrie 1989.

Însă, zis-ai tu bine, Emiluitule, zzzvonul nu zzzbîrnîe degeaba. Prin 1977—1980, am fost chemat la o întrevedere cu domnul Rector Mihai Todosia în urma unor sesizări de la Catedra lui Boţîrlan că părinţii mei şi cu mine am aparţine unei secte interzise şi periculoase. (Notulă intratextuală: Cam în acelaşi deceniu, Valeriu Dobrinescu şi Sorin Pârvu au fost traşi de mînecă discret, unul de un morpion vecin de palier, celălalt de tovarăşul colon Wolf: «E adevărat că prietenul D-voastră, L. P., este homosexual, sectant şi fascist?» Necuvenită cinste, căci numai un Pasolini avusese coragiul, la televiziunea itală, să se dea drept «comunist, catolic şi homo»! Necuvenită cinste, căci venea în chip de acuză, de calomnie, nu de sfidare. Nesfîrşită tristeţe, căci lipsea al patrulea epitet, acela de evreu). Omul s-a scuzat, primise sesizarea, trebuia să audieze şi cealaltă parte. M-a audiat, discuţia a deviat imperceptibil spre Hélène Carrière d'Encausse şi Constantin Dumitrescu-Zăpadă, m-a tras de limbă despre **Cetatea totală,** a obţinut făgăduinţa că i-o împrumut pentru două nopţi, mi-a promis că nu mă vinde tovarăşului căpitan Gavrilă, iar peste două zile mă primea cu opul în cabinet înaintea decanilor.

Or: domnului M. T. i-am prezentat la raport un curriculum al vieţii mele religioase — dubla mea educaţie, ortodoxă prin bunică, neoprotestantă prin părinţi, nişte oameni extraordinari, de la care am învăţat lectura Vechiului Testament

(continuare în pag. 10)

(urmare din pag. 9)

și a Evangheliilor, pasiunea exegetică, invidia nepăcătoasă pentru oratori, predicatori și povestași, cu toate că nu m-am realizat cu mai tîrziu oral, ca demagog, am rămas un ratat bucal, sărman **irrumator**, interesat de retorică și astuțiile persuaziunii, un amărît de sofist al **Epocii de Aur**, pînă am supt la țîța Patafizicii. I-am mai dezvăluit cît de mult contraziceau cajvanienii tezele lui **Max Weber** și Mircea Vulcănescu despre etica protestantă și avîntul capitalismului, fiind acei penticostali cei mai săraci din sat și, colac peste pupăză, disidenți, cu autorizația de funcționare înapoiată Cezarului. Era ceva adevăr în sesizarea colegială către instanța rectorală. I-am mai mărturisit atunci interlocutorului meu că, de se va pune vreodată parșiva cestiune a opțiunii între slujbă și părinți, a căror credință încetasem s-o practic dar o respectam, voi alege, ca un gentilman ce nu sînt, pe amărîții de genitori.

Asta ar fi, iaca, în dezordine, legătura mea cu sectele și sectanții, cu protestele și neoprotestantismele.

● Pleacă ai noștri, vin ai noștri, disidenții mor ca proștii ●

L. P.: Dragă Samovarule, să-ți pun și eu o întrebare? (Nu te panica, nu ți-o pun pe aceea, accesibilă acum și grădinițelor: **Intrebare, întrebare, / Ursul cite... labe are?**) Ideea unei reviste rivale **Convorbirilor literare**, botezată **Securitatea literară**, unde te-a vizitat? Și cu cine mai erai?

E. B.: Ideea m-a «halit», firește, la hanul **Trei Sarmale**, cu ocazia unui festival năvolnic, în prezența lui Al. Călinescu. Propunerea, care cuprindea și scoaterea unui **Almanah al securistului vigilent**, a fost lansată tovarășului Constantin Matei. N-a reculat: fonduri aveau, materiale aveau, pe colaborări multiple și policrome se putea sconta. Ce mai, treaba mergea strună. Păcat că încă un proiect al Vechiului Rejim („j"-ul e al tău!) s-a dus pe șprițul sâmbetei.

L. P.: S-a dus, s-a dus, dar află tu, dulapule îndrăgostit, că vina-i numai și numai a tovarășului în cestiune. Cade numai în circa instituției bazate în Strada Triumfului, nr. 6. Amintește-ți de mirarea Napoleonului cînd unul i s-a plîns că Francia nu avea o bună literatură în vremea Imperiului prim **Nous n'avons pas une bonne littérature? La faute en est au Ministere de l'Intérieur!** Vinovații sînt Fouchet sau Tudor Postelnicu, miniștrii, nu ministerul. În Orwell, în **1984**, acest minister e activ și fabrică în uzinele sale inclusiv **romane porno pentru proletariat. De aceea** poate șeful agrarienilor, d-l Coposu, în interviul său din nr. 2 al hebdomadarului **22**, nu cere desființarea Securității, nici suprimarea structurii și a funcțiilor sale, ci doar înlocuirea pretorienilor vechi, compromiși, cu alții noi, nepătați încă. Pleacă ai voștri, vin ai noștri, disidenții mor ca proștii. De aceea poate avea dreptate Brucan să-i împarță pe băștinOși în deștepți și în conarzi. Pe de altă parte, proiectul unei Edituri a Securității, unde să se publice și literatură disidentă, nu mi se părea deloc incongruu sub Vechiul Rejim. Amintește-ți, Emilostivule, nedumerirea tîrgului bahluiu la zărirea prin piață a unui Dan Petrescu proaspăt intervievat de mediile vestice. Cît pe ce să-l bănuie de conivență cu La Maison Poulaga! Trebuia de multe ori să-mi calmez cunoscuții, să le confirm că interviul s-a dat din Iasi, nu din Paris, și că efectiv Secu nu-l iubește pe Tovarășul Nekulay Ceaușescu și-l sprijină în secret pe scriitorul ieșean. Nu era numai mișto în ceea ce-i spuneam Marianei Z. acasă la prietenul meu, d-l Bartfeld. Credeam, și poate nu mă înșelam, că garda pretoriană a Scornicescului fabrică disidenți, opozanți și apolitici activi în genul meu, numai și numai spre a-și justifica în ochii lumii existența, privilegiile și necesitatea. Îți narez, dacă nu ești prea grăbit (ba și dacă ești!), istorieta cu orășelul liniștit, burghez, pasibil de entropie, din Vestul Mijlociu. Cetățenii săi sînt spăimiți: nu se întîmplă nimic în jur; dar nimic, nimic, nimic. Drept care o samă de polițiști se deghizează în conspiratori, închiriază o bojdeucă la periferie și uneltesc. Tovarăși de-ai lor vin cu regularitate și-i arestează: emoție în presă, pe la casele oamenilor, în scoli, afacerile se revigorează, amanții se iubesc, ciupercile cresc.

Cum să-ti explic? Pentru că tot nu-și poate îndeplini funcția preventivă, incapace să preîntîmpine un Brașov, o Timișoară ori o manifestație estudiantină, Securitatea se mulțumeste cu aceea erectilă. Titilează, excită anumiți indivizi, mai ieșiți din comun, mai nemulțumiți, îi împinge la atitudine, îi obligă să iasă în arenă, să se manifeste, s-o justifice, să-i cauționeze ființarea. Idealul, într-o societate securizată, e să te menții la echidistanță de Morpionii Morții și de contrarii lor dizidențiali, să nu fii nici turnător, nici răzvrătit hăituit. Din nefericire, Păduchii Neantului sînt mai agili: instituția lor exersează pe traseul hermeneutic **pull-and-push**, trage-și-împinge. Te trage întîi la denunțuri, apoi la colaborare susținută, iar dacă ai un doctorat în filologie, marxism, istorie, drept, te trezești și c-un post de colonel. Refuzi? Intri în vizor, te șicanează, te împing în atitudine, îți fac vînt spre rebelare. Idealul sub Vechea Orînduire, rezic eu, era să cumulezi avantajele materiale ale colaboului (slujbă bună în administrația Rectorului acestei lumi, călătorii anuale în streinătate, lectorate în America, promovări neașteptate) și faima opozantului. De aceea mi s-a părut a gini la intelectualul bahluieț o misterioasă pendulare mioritică între Copoul colaborării și văile refuzului, funcție de succesele sau necazurile de moment. Cam așa: îmi apare volum, îmi intră fiica la Facultate, sînt îngăduitor cu tovarășul colon Boțîrlan, ba și cu căpitanul Cîrdei. Îmi e respins, cade fata, dau cu ei de Terra. Mai patafizică devenea comportarea părintelui Con într-un romanț al Divanului San-A, unde respectivul popă e cu un grup la ananghie, la patru pași de deces. Apare o șansă de salvare datorită ingeniozității unui studinte slăbănog dar fizician, imediat sfinția sa aduce elogii lui Dumnezeu; situația e din nou disperată, nu e cu putință ieșire omenească din impas, părințelul îl reneagă cu vehemență pe Atotputernicul și recită laude creaturii.

Am văzut la viața mea foarte puțini fericiți dizidînd, asta vreau să spui, înainte de a reveni — cu o ultimă sforțare — la ideea unei Edituri a Securității: aveau materiale, nu-i vorbă. Că uite, unui Pitigrilli, autorului **Fecioarelor de 18 carate** (ascunse de tine cu grije în spatele raftului: ca să nu le vază Tamara), denunțurile complete către poliția ocultă mussoliniană i s-au publicat postum, în anii '60, în ultimul tom al operelor sale complete. Avantajul unui **Almanah al securistului vesel, al Securității literare**, al editurii aferente, ar fi fost acela de a putea publica antum o serie de capodopere ale genului sicofantic, punîndu-le astfel mai rapid la îndemîna cercetătorilor din institute și a iuventuții studioase.

E. B.: Scuză-mă, grupul de admiratoare, studente și profesoare, insistă: «În calitate de **spiritus erector** ce recomandări pițuliene dați soților, fraților și prietenilor noștri?»

L. P.: O recomandare de tip tradițional:

Vrei să cucerești femeia?
Folosește săpun cheia.

Ce zici, merge? N-am pe moment altul mai bun.

E. B.: Da, circulă, circulă...

L. P.: Semn bun. Înseamnă că l-ai concediat pe Dulea din interiorul tău, te miști viol și întreții relații excelente cu «noua cenzură liberă».

E. B.: Poți să-mi reciți vreun eseu de-al tău mai nou? Știi vreunul pe de rost?

L. P.: Da. Îl recit cu dragă inimă dacă mă acompaniezi, fie și la muzicuță.

E. B.: S-a făcut. Hai, pornește. Dă-ți drumul! Tot mă exasperează „rrr"-ul.

● Secretul lui R graseiat (eseu) ●

L. P.: Dispun și de alte variante titulatoare. Bunăoară: **De ce nu graseiez, Nu graseiez! De ce nu mi-i drag R graseiat** ori **Mică teorie despre R graseiat.** Renunț însă bucuros la ele, dat fiind că scopul acestui eseuaș e să celebrez și eu cum pot, cu slabele mele mijloace, un număr rotund de ani, 350, de la epifania **Discursului asupra melodiei**, acum, **anno Domini** 1987. Ii am ca invitați la festin și pe amicii Sandor Ferenczi (cu al său **Versuch einer Genitaltheorie**, conspectat la B. c. u., dau și cota la o adică, dovedindu-ți că nu am avut recurs la **Thalassa** înfrancizată), Ivan Fonagy, cu **La vive voix**, și Salvador de Madariaga, cu **Englezi, francezi, spanioli**, consultată și în ediția princeps și în versiunea lui Modest Morariu.

Interogare de **prooimion**: de ce franțuzii, nație eminamente galantă, nu au un R vibrant, erectil, agresiv? E pură întîmplare că l-au pierdut după Revoluția de la 1789? Cînd, nefericire pentru chiulotism (1), lumea bună a preluat treptat sanchiulotismul și graseierea poporană; cînd a abandonat, odată cu chiulota, și graseierea poporană; cînd l-au preluat, de e să vorbim dialectul învățat de Georges Duby de la Dumézil, **oratores** și **bellatores** de la cei **laboratores**. Declara baronul Anacharsis Cloots, orator al genului uman, dușman personal al Cristului și hebertist, de ale cărui gesturi ne dau seama Thomas Carlyle în **Istoria revoluției franceze**, dar și Georges Avenel nitr-o biografie de stil micheletian reeditată la Gérard Lebovici, că **mon âme est sans-culotte.** Și pariem că Oratorul genului uman nu și-a dechiloțat numai inima, ci și aparatul fonator, că, ajuns el hebertist, fonația sa nu va mai fi fost textilistă, chiloțistă (2).

Să revenim dară îndîrjiți la graseierea noastră. A noastră? **Horribile dictum!** A lor, căci nu, nu graseiez! Veți înțelege acușica și de ce. Mai întîi însă mă (și te) întreb: Ce este un R? De ce, pare-se, îl au japonezii și nu îl au chinezii? De ce l-au introdus Jarry în **merdRe**? Multă vreme nu am găsit respons. Nu am știut nici de ce alemanii, în lipogramele lor, îl tombează tocmai pe R, deci un son frecuent al limbii, pe cînd frâncii pe E, ca Georges Perec, la care Baudelaire devine **le fils adoptif du commandant Aupick.** Acum am respons. I-am tras de limbă, succesiv, simultan și succesiv-simultan, pe Sandor, pe Ivan, pe Salvador. M-au ajutat să-l pipăi și să urlu că iaște. Pentru a-mi mijota mititica de teorie și decela secretul lui R am navetat între ei repejor. Am înțeles întîi legătura uretralității și analității, a deschiderii și a constricției, a închiderii ce se deschide, a deschiderii ce se închide, cu vocalismul și consonantismul, cu odoblejismul și oblomovismul. Din acest punct sînt numai cîțiva pași pînă la Fonagy, pînă la succesorul ferenczian în fonetică pulsională, carele a gîdilat baza libidinală a fonației, încărcătura pulsională a sunurilor. Și a spus lucruri înțelepte despre lichida R, agresivă impetuoasă, virilă, cu vibrarea, erecțiunea limbii. Numai că sînt rîuri și rîuri, și fiecare din ele are, cum spunea un gheneral dintre amicii mei, cel puțin două maluri. Așijderi, sînt R-uri și R-uri, și fiecare are gradul său de erectilitate.

Primul pe scală, cel mai brav, e multiplul vibrant R spaniol, în genere cel mediteranean, arab, italian, grec. **Warum?** Influență arabă, climat? Nu-s Montesquieu, cu înrîurirea climei asupra moravului, nu intru în amănunte. Ambiționez mai puțin, anume să construiesc, animat și eu de un **furor aedificandi**, o scală a erectilității pentru Extremul Occident (3). Avem, astfel, la extremitățile sud și nord ale Occidentului Extrem, tumescență maximă la iberici, pe de o parte, și tumescență zero la briți, al căror R în pronunția standard există doar sporadic (4), aproape că nici nu există. Nu există? Hai să facem o concesie lupașciană englezilor și să respunem că pe preacinstita scală a lui R extrem vestic, tumescența tinde la englezi spre o potențializare maximă, iar la spanioli către una minimală (5). La mijlocul scalei se lăfăie franțuzescul R postrevoluționar, dechiulotat, ghilotinat (6), ce se feminizează, se republicanizează; urcă pe tron Robespierre o actriță să incarne Rațiunea ori Respublica, ateismul e condamnat ca viciu aristocratic, iar Cloots decapitat. În primării va fi cîndva reprezentată **res publica** de Mariana, cu chipul lui Brigitte ori Catherine Deneuve. Și totuși urlă cîntecul lui Brassens, unul e nedetronabil sub toate regimurile:

**Il n-y a pas de chances qu'on
Détrône le Roi des Cons.**

Concluzia, dacă mai e nevoie de una: R-ul postrevoluționar e sanchiulot și, culmea — actualmente —, nu e nici măcar graseiat. Acesta-i teribilul său secret. Minune! Nu-i graseiat. Dintr-un curs litografiat al doamnei Marie Mouchard — **Eléments de phonologie française, Ed. Podzob.** 1982, p. 96—97 — aflăm și cum e actualul R parizian și care sînt fazele devirilizării R-ului francez rulat, vibrat, prerevoluționar: R apical, rulat, prerevoluționar, apoi R dorsal sau graseiat, la care se izbește vălul palatului de dosul limbii; acesta dispare în favoarea celui uvular, și mai devirilizat, ca să nu mai vorbim de R-ul faringal devibrat, de recentul R parizian, la care se atinge rădăcina limbii de peretele faringal (7). Mai rămîne, înainte de a ne despărți (8), să zărim dacă scărița noastră cu teoria-i subiacentă e validabilă la vreun filosof al culturii, la vreun mare teoretic. E. Unde? În **Englezi, francezi, spanioli**, în triada voință (acțiune)+gândire+pasiune. Așadar virilitatea francezului e intelectuală, cerebrală, linguală, galantizată, între aceea a britului, voluțională–acțională (vezi rolul englezului implacabil în romanele sadiene, vezi-o pe Clairwill, Claravoința, ori pe acela din **Povestea ochiului** de Bataille), și aceea pasională a ibericului. **Le coeur espagnol a ses raisons que la raison française ne comprend pas**, ne confirmă vreun Pascal modern, vreun Tournier.

De ce au renunțat briții la al lor și la Imperiu?

Dar Spania Orientului, aceea fără veac de aur și fără Don Quijote, speluncă a bîlbolatrilor lui Nea Smîntînă Helicopterescu, ea cum stă cu lichidele? E de crezut că p-aici funcționează mitul pagubei și legea ghinionului. Îi cade amărîtului de scît pita în stercus **alterius**, îi vine să emită **bombos** la înmormîntări, i se trezește scîrbavnicul in bazilică: și cînd să mai ruleze R viril? Asa-i în Shitland.

● ...și 9 digresiuni la secretul lui R graseiat ●

Digresia 1: Aristocrația, ca purtătoare de chiulotă, e depozitara sonului rulat, nu-i așa?

Digresia 2: Tot așa se interoga Al. Paleologu, în **Glosă folclorică**, din **Bunul simț ca paradox**, de ce frâncii, nație galantă, n-au înjurături în genul valahiceștii **Rentre dans le con de ta mere!** Nu au pentru că n-au R viril? Dacă Bahtin ar fi avut știre de ea, ar fi tratat-o drept cea mai carnavalescă dintre înjurături, doar e ambivalentă, și negatoare și afirmatoare, și acceptaore și rejectoare; nu distruge definitiv preopinentul ci-l trimite la regenerare în paradisul intrauterin, la re-naștere, la retrogresie înaintea rankianului **Geburtstrauma**; e ca o invitație la inițiere, la **descensus ad uterum**, la **descensus ad inferos**, că e tot una, la moartea omului vechi, la nașterea celui nou... Nu mai au franțuzii înjurături? Le-au pierdut la finea Evului Mediu, Renașterii și Vechiului Rejim, au pierdut savuroasa **ronde des purons**, odată cu virilul R. Deie Atotputernicul să le regăsească în alt Ev Mediu, nu într-al lui Le Goff, nu în cel avenirio al lui Berdiaev, ci într-al lui Italo Calvino, căruia studiile bahtiniene i-au sugerat un model superior de revoluție permanentă, carnavalizatoare, bazat pe alternanța perioadelor de consum, exces, orgii, serbări, cu perioade de sever travaliu, economii, privațiuni, producțiuni. La Calvino e un **obiter dictum**. Eu, eu mă angajez să militez în crîșmele cetății pentru noul ev

Digresia 3: Europa însăși, ne-a reamintit Paul Valery în faimoasa **Criză a spiritului** din 1919, nu-i decît un appendix, un fal, o coadă, o **queue** a Asiei, așa că Extremul Occident e appendix al apendicelui, fal al falului, coada cozii.

Digresia 4: O hi vreo legătură între fustanele scoțienilor și persistența la ei a unui soi de R, vorba lui Mihai U., «destul de dur»? E, dacă ne gîndim că garda Rejinei e purtatrice de chilt, nu de pantalon mascator al absenței, al beanței. Răutăcioșii, și sînt legiune, mi-ar obiecta substratul celtic, chiltic, sau suprastratul saxon. Pur și simplu nu-i bag în seamă!

Digresia 5: La belle affaire! Căci urmează că la spanioli actualizarea virilității e maximă, iar la briți tinde spre zero.

Digresia 6: Castrat simbolic prin ghilotinarea regelui, fal, cap, vîrf, Le Pen al națiunii.

Digresia 7: Faringalul, devibratul își are apărătorii și detractorii săi. Avem, în prima clasă, pe Aron cu **Pledoaria pentru o Europă decadentă**, de-virilizată, efeminată la maximum, în a doua pe învățătorul pensionar aUscultat de noi la Văratec: **La France, Monsieur, se déculotte devant tout le monde**, adică, am tradus cu mental, **La France, Monsieur, a perdu son R apical, roulé, elle l'a bel et bien guillotine et, comble de l'horreur, elle ne semble pas en souffrir!** Francia, o prețioasă ridicolă? Rușinată.

E. B.: Mersi, Liukà! Ai fost foarte bun. Să ne trăiești pe toți!!

L. P.: Lasă că nici cu muzicuța ta nu mă fac de rîs.

---

[1] **Mă inciți să purced ca politicianul** intervievat la televizia din Ierusalim. **Cînd întrebarea nu-i e pe plac, fentează** astfel: «Intrebarea nu-i **asta**. Intrebarea interesantă ar fi alta». **O formulează** imediat și îi și dă **răspunsul pregătit ad hoc**, adică premergător.

[2] Că vehicolul tot nu-i al vostru, iar de pilotat îl pilotează tot Tamara. [Ești mulțumit acum? Iată-te deja servit cu primele două notule.]

[3] Notula mea (E.B.): Liviu Antonesei a ieșit din greva foamei în după amiaza dulce a zilei de luni, 12 februarie.

[4] Am solicitat-o și personal, pe 22 decembrie, tovarășului colonel Ciurlău, adus la Radio de R.P., dar s-a făcut că nu știe de ea.

[5] Ar fi păcat mare să nu realizez aici nu atît pumnii peste bot și in cap ce-i receptai cu această ocazie de la un ofițer de miliție și unul pretorian, în ulicioară, cît țipătul, cu greu reprimat, atribuit de istorici lui Ludovic al XVI-lea, atins ușor de cuțitul lui Damiens: **Madame, je suis assassine!** N-am izbutit să bîigui decît un banal: «Oameni buni, săriți, mă omoară Securitatea» Dan Petrescu l-a auzit, a ieșit în pridvor, însă, nevăzînd clar cine era, l-a bănuit pe tractoristul Hardon. A avut vreme să vadă cum al doilea pretorian ridica din praf o șapcă. Ai ghicit a cui era.

[6] Adică, fiind eu reintegrat de pe 1 ianuar, mă duc cu regularitate la orele cu anul IV.

[7] Unul singur a venit o dată cu **Manuscrisul găsit la Zaragoza** al contelui Potocki. I-l băga-se pe gît nevasta.



Dorin SPINEANU

În curte, sub castani

Intre ultimile tale gesturi și o pictură pe umbră
o distanță de fier întinde puntea fragilă
Noi discutam în curte, sub castani

Iar ei ne ignorau cu gesturi ample.

2. 04. 85

Sînge de stîrv

sînge de stîrv
viață de stîrv
moarte nicicînd
viață nicicînd
noi trecem cîntînd...

7. 11. 82

Și apoi, apoi am să dispar

Rece, rece și moartă
gura, gura ta
zid orb și tenace
dar și el mă mușca!

15. 08. 82

Fragmentele

Era destul de frig ca să mă simt legat
de o ficțiune cu terase și plaje
beam bere și expuneam
diverse teorii sau scriam poesii

Citeam foarte mult pe atunci
și asta numai
pentru foșnetul paginii întoarse
sau plopii scuturîndu-și coamele ca niște
derbedei contrariați

Venea doamna doctor ne lua
tensiunea mai
foșneam din pergamentul pielii pînă
în salonul 4
pulsam inegal

În cea mai adîncă irealitate.

12. 06. 1985

Ce se întîmplă

de obicei, găseam cîte un mic sentiment decolorat
ca un parfum care trece de pe o haină pe alta
și îl făceam ca nou

(atunci fetele stăteau cu genunchii la gură
și mă visau cu rotulele lor albe ca niște sîni
împietriți)
numai eu rămîneam singur cu o piatră în mînă

înspăimîntat, jupuiam fotografii unul picta
scheletul
mării pe cearșafurile cu miros de pisică și boală
trăgeam lozuri în plic ca o

foarte populară formă de artă iar febra
scuipa sînge în plopii înalți pînă mureau sau
muream.

13. 03. 85

Dimineața verde

Ziarele paranoice alergînd și urlînd
tîrîte pe străzi de vîntul isteric
vărsîndu-și ura

încărcătura lor de dezastre
cuvinte de fier și de plumb
în dimineața aceasta mai verde
ca oricare alta.

03. 85

Alexandru MUȘINA

Mironosiță

I

În astă seară plouă. Albastru-închis
E cerul de dincolo de case.
Sîngele meu e plin de grăsimi, de cîrpe,
Stă să vomeze.

Dar nu se întîmplă nimic. Plouă. Sînt singur.
Cămașa
În dungi albe și gri e proaspăt spălată.
Ceasul din turn bate treisfertul, deși
Turnul au uitat să îl mai construiască.

În astă seară îmi scot ciorapii și îmi privesc
Degetele de la picioare: suple, nervoase.
Ele au o istorie, au amintiri, ele au planuri
Mărețe de viitor.
Le string cu mîna, le încălzesc, pielea lor
E uscată. Dedesubt
Zece inimi mici bat pline de înduioșare,
Tandre, recunoscătoare.

E așa de ușor să comunici. Să te înțelegi.
Atît de ușor era să-ntind mîna,
Să-ți cuprind gîtul și să apăs. Acolo, la „Havana",
Pe cînd între roșii tambriuri
Beam rom și tu refuzai
Să mă privești în ochi. Acolo, pe plajă,
Pe cînd jucam „Master mind" și sexul tău
Ca o ciupercă neagră îmi rînjea. Acolo
În Cișmigiul cu babe și soldați,
Pe alei sub cantanii în floare.

Acum departe eram. Istoria ar fi fost
Cu mult mai clară. Tații cei grași
Nu mi-ar fi vorbit cu dispreț și mînie,
Mamele nesfîrșite
Nu m-ar fi mințit și nu m-ar fi cumpărat.

Acum istoria
Cu mult mai simplă-ar fi fost. Ca o ștampilă.
Cu o ștampilă
S-ar fi sfîrșit. Și-ar fi-nghețat așa.

Așa cum eu o știu. Cum tu
Ai și uitat-o.

II

„Boleșniță grea dăduse în vite în acea primăvară,
Duhuri vrăjmașe intrase în oameni și semne
De năvăliri, de ceartă
Între mai marii împărățiilor se arătase pe cer".

Dar fiul săracului
O dată doar simte cu adevărat primăvara și de
boleșniți,
De semne nu-i pasă. Dar fiul săracului
O dată doar își simte trupul mai tare
Ca hamurile, o dată doar vede scăpărînd
Pămîntul în zare.

Și, pentru el, atunci, nu se roagă,
Nici pentru alții, numai navale,
Numai navale în sus, fiul săracului,
Cel care o dată doar vede ochii domniței
Sclipind de poftă tînără și de mirare.

„Se cuvine, pe drept, să i se taie
Scîrbavnicul mădular, să îl însemne
Cu foc armașul și pus să taie sare"

Era primăvară. Fumuri umede prin văi și pe
dealuri
Mesteceni și mițișori. Semnele lunii
Apa n-o tulbură decît pentru cel
Care stă să o vadă. Nu pentru scîrbavnicul mădular
Care cîndva o să doară.

Era primăvară. Fiul săracului a văzut pîlpîind
Piatra lunii sub streșini, a văzut
Zîmbetul ochilor pofticioși ai domniței".

În rest,
Totul e o istorie pe care ei
Au scris cum au vrut-o. Dar eu
Nu vreau s-o citesc. Dar pe care
Eu n-o știu citi.

III

„Sînt foarte singură și e cald. Lily
Tuturor le-a spus că sînt o proastă, că degeaba
Fac aici pe sfînta, că, a văzut
Ce-am fost în stare acolo, cu tine. E cald,
Crede-mă, și simt că înnebunesc, nici nu pot
Să mă gîndesc la tine fără să simt
Că te urăsc și că sînt o proastă"

„Pe mine nimeni nu m-a mai atins
Și îmi ziceau „mironosița", dar acum
De cînd știu se apropie și mă ating ca din
întîmplare.
Lily spune peste tot că eram fără rușine,
Că am ieșit cu tine din pădure și zîmbeam
De parcă ar fi fost
Ceva normal și mi-e frică
Să nu afle tata, nu că ar zice ceva, dar aș vrea,
Ar fi mai bine ca el să nu știe"

„Nu mai pot, chiar mîine plec la mare,
Vino și tu așa cum ai promis, aici
E foarte cald și mă plictisesc de moarte,
Aș vrea oricum să te văd deși mi-e frică"

IV

Aproape mi-e frică și mie. Cine a inventat
Această istorie, această scrisoare?
Scrisoarea am ars-o, istoria a murit,
Cine mai vine și bate în turn?

Aproape mi-e frică. Și simt că luna,
Deși nu răsare, se-nvîrte pe sus
Ca o cățea. Simt că celulele
Abia așteaptă să iasă afară din casă,
Primăvara, să cînte răgușit.

„Babelor!" le spun. Ele rîd. „Proastelor!"
Le spun. Ele se strîmbă la mine.
„Încetați!" le spun. Ele vibrează. Și aerul
În jurul meu începe să vibreze. Și tații devin
Morocănoși și tăcuți. Și mamele
Se-nchid în bucătărie și fac să sune
Linguri și oale, furculițe, cuțite.

Dar ele rîd. Și deasupra casei
Se-nalță un fum umed, mirosind
A mîțișor, a mesteacăn. Dar cinstitul
Meu mădular simte-o durere îngrozitoare.

Cine a inventat? Cine scrie
Cu o cerneală roșie pe meninge runa picioarelor ei,
Cu o cerneală neagră hieroglifa
Sînilor ei orbi și tremurători, cine sapă cu dalta
Zîmbetul ei de fetiță
Crescută în puf, mofturoasă, nepăsătoare?

Cine sparge cristalele? Cine fîșie pînza
Și-n spatele brazilor văd bronhii și mațe?
Cine toarnă ulei încins în urechea stîngă
De strig „Ajunge, mărturisesc!"

V

Ploaia a stat. E liniște. Trec troleibuze cuminți,
Legate fiecare de cîte două fire.
Mașini docile, oameni, cățel civilizați.

Ploaia a stat. Cele zece
Degete albe au adormit. Nu tresar
În somn, nu sforăie, nu visează

Un eseu de Alexandr Zinoviev

(urmare din pag. 3)

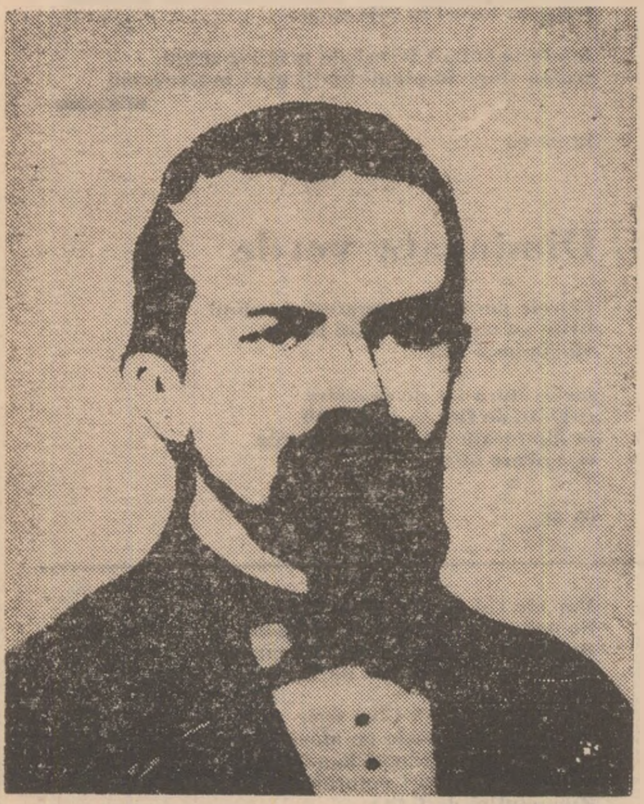
face o împărțire categorica a oamenilor (în foștii membri și merituoși... nemembri) e o dovadă de mentalitate comunistă. Tot o astfel de dovadă e violența primitivă a unor... anticomuniști. Avem nevoie de o societate nouă, iar aceasta nu prin violență se poate ridica. Cei care folosesc rângile pentru a intra în clădirea guvernului, cei care cheamă la răzbunări etc., sînt o moștenire apăsătoare a vechiului regim, care știa să folosească cu abilitate slăbiciunile masselor, și a înlăturat, tocmai de aceea, orice posibilitate de diferențiere. Acordul global, pe care l-au suportat în ultimii ani salariații din România, a fost o asemenea invenție care urmărea nivelarea, suscitarea sentimentelor de ură între cel care muncește și leneșii și incapabilii care se prevalează de ideea egalității sociale.

Nimeni nu știe ce va însemna cu adevărat trecerea de la societatea socialistă la capitalism. Omenirea încă nu a cunoscut această experiență. O astfel de trecere nu va fi, e sigur, o simplă promenadă. Și, de fapt, nu e vorba atît de trecerea la capitalism, cît de realizarea unei funcționări normale a societății. România a fost o țară care cel puțin în privința alimentației populației n-a cunoscut, înainte, dificultățile pe care le-a avut în ultimele decenii. Este adevărat că pentru mulți oameni spiritul egalitar promovat de comunism e atractiv și poate deveni motivul aderării la un tip de societate pe care istoria l-a condamnat. Aceasta ar putea deveni o predestinare în țări cu o anumită tradiție spirituală, la națiuni cu un anumit temperament etc. S-ar putea ca undeva în lume să existe o coincidență între principiile bolșevismului și constante spirituale dobîndite cu mult înainte de instaurarea dictaturii proletariatului. Acolo comunismul va funcționa, poate, chiar și după impunerea altor forme de organizare socială. Nu acesta e cazul României. Noi avem de luptat cu mentalități moștenite de la vechiul regim, nu cu o predispoziție a poporului pentru comunism.

Zinoviev are dreptate atunci cînd spune că liderii de astăzi nu au de ales: sau accentuează atitudinea populară anticomunistă, sau iau măsuri de compromis care n-ar ajunge, în final, decît să atragă „geniul revoluției într-o sticlă pecetluită, sticla comunismului «democratic», camuflat prin atributele exterioare ale democrației". Românii au recunoscut „noua sticlă" și de aceea trăiesc, în ultimul timp, cu un sentiment de neliniște.

MAIORESCU

150 de ani de la naştere



SIMBOALELE NU TREBUIESC ÎNTREBATE

Iată cîteva întrebări la care încă n-am reuşit să răspund. Intîi, de ce n-a restituit Maiorescu poetului „lada" cu manuscrise, intrată în posesia-i prin 1884? Se temea de vreo reacţie destructivă din partea celui ameninţat de o nouă şi devastatoare criză? Il credea pe vecie pierdut (chiar în 1884!)? Sau nu avea vreme să mai răspundă apelurilor patetice ale bolnavului? **Ignoramus, ignorabimus!** Urmează: să fi intuit Maiorescu **valoarea** caietelor şi miilor de foi şi pericolul risipirii pentru totdeauna a încă necunoscutelor nestemate? Dar, se pare că nu şi-a aruncat peste ele privirea decît în treacăt şi nici peste ani n-a ştiut cu exactitate ce conţin colbuitele pagini. Şi atunci cum se explică faptul că s-a despărţit de ele atît de tîrziu, în condiţiile cunoscute? Să vedem aici o tendinţă „burgheză" (pe urmele lui G. Călinescu, cel din **Poezia realelor**) de posesiune a ceva ce presimţea numai că e de preţ, o neputinţă de a se desprinde de ceea ce deţinea „ilicit"? Din nou: **ignoramus, ignorabimus!** În plus, în puţinele şire cu care-şi însoţea actul de donaţie de ce a minţit? Dacă nu credea în valoarea manuscriptelor, întîrzierea sa e greu de înţeles, iar dacă credea negreşit de ce nu a dat semn mai devreme că ar fi dispus să transfere Academiei nepreţuitele file? Sau era — cum s-a şi vădit mai apoi la un Ibrăileanu de pildă — neîncrezător în corecta folosire a postumelor? Încă o dată voi spune: **ignoramus, ignorabimus!** Dar să-mi continui acest chestionar (mai mult de uz propriu). Va fi gîndit criticul că oferind vulgului manuscriptele s-ar ştirbi din prestigiul poetului? Că numai antumele îi oferă adevăratul chip? Că prin publicarea ineditelor va declanşa un soi de sacrilegiu? Ce-i dreptul, în epocă nu puţini au gîndit într-un mod asemănător. Ibrăileanu e şi în această privinţă o pildă de inocenţă păgubitoare. Dar asta s-a văzut mai tîrziu. Însă dacă Maiorescu nu a crezut în valoarea caietelor, de ce a păstrat, totuşi, şi după 1902, manuscriptele? Ce va să zică o notă din minuţioasele sale **Insemnări zilnice**, datată, dacă nu mă înşel prin 1911—1912, cu privire la dăruirea unui manuscris eminescian prinţului (pe atunci) Ferdinand? Ce fel de manuscris? Ce conţinea, în fapt, „darul" acesta? Şi ce destin a avut pagina (sau paginile) cu atîta largheţe oferite unui neofit? Îmi închipui (ar fi o blasfemie din parte-mi să cuget altfel) că nu prin astfel de mijloace se cumpără un prim-ministeriat. Şi atunci sînt nevoit să exclam, cum am mai făcut-o: **ignoramus, ignorabimus!** In fine, de ce majoritatea criticei face atîta caz de misiva lui Maiorescu de la începutul lui 1884 şi nu de cele (inexistente!) de după? Cum se explică treptata indiferenţă a criticului? Pusese acesta cruce peste o viaţă de om? Nu mai credea într-o miraculoasă (căci un miracol ar fi fost!) resurecţie a bolnavului? Şi atunci cum să punem alături delicateţea scrisorii de care am pomenit cu anii în care rămîne surd la apelurile (chiar nevoile) lui Eminescu? Îşi ascunsese pentru o clipă diagnosticul crud sau crezuse cu sinceritate în însănătoşirea poetului? Şi acum o întrebare mai largă privitoare la comentatorii lui Maiorescu, de la E. Lovinescu, la Noica, Petru Creţia, e tutti quanti. De ce atîta fereală în a ataca aceste chestiuni (recunosc, destul de benigne!)? Ce raţiuni i-au împins la o diafanizare a relaţiilor criticului cu poetul? Fost-a Maiorescu ireproşabil întotdeauna? Există vreun interdict de a intra în subterana acestor raporturi (mă gîndesc şi la cele de dinaintea fatidicului iunie 1883)? Nu a fost Maiorescu un om de humă ca şi noi? Este un simbol? Ştiu bine, simboalele nu trebuiesc întrebate. Dar să-mi fi pus numai eu aceste întrebări naturale nu crez şi pace... Inchei prin acelaşi: **ignoramus, ignorabimus!**

VALERIU GHERGHEL

O STRATEGIE CULTURALĂ

Capitol mereu deschis, fiindcă deschisă rămîne dilema pe care o rezumă pilduitor, Maiorescu cere să fie abordat mai ales global, ca acţiune social-culturală într-o epocă de multiple întemeieri. Această acţiune, începută odată cu Unirea Principatelor, are ca termen ultim, la capătul primei conflagraţii mondiale, ajunul realizării României Mari. În cadrul ei, se poate spune, nu filosoful precumpăneşte, oricum nu profesionistul acestui domeniu, ci tentativa de a înţelege, lămuri şi îndruma epoca, ceea ce presupune vocaţii, disponibilităţi multiple.

Una din primele lui ieşiri în lume, dacă nu chiar prima realmente semnificativă, e conferinţa **Socialismul şi comunismul în Franţa**, făcută la Bucureşti şi Berlin în 1859. Filosoful condamna, fireşte, pornind de la Lorenz von Stein, această direcţie de gîndire, socotind-o periculoasă pentru umanitate. Dacă „realul e raţional", după remarca lui Hegel, asimilată de studiosul nostru ca o „lumină" edificatoare, nu rămînea decît să supună realitatea însăşi, pe cea trăită mai ales, unui efort de analiză şi comprehensiune. Acestei norme de conduită Maiorescu i-a rămas fidel toată viaţa. O regăsim în mai toate iniţiativele sale, fie că e vorba de sfera culturii, de politică, de filosofie sau de viaţa socială în ansamblul ei. Între filosofia speculativă din primii ani şi preocupările de mai tîrziu, aplicative, nu e o deosebire de principiu. Nu lipsa de imaginaţie creatoare explică acele preocupări, cum socotea E. Lovinescu, în tot cazul nu doar ea, ci recunoaşterea unui imperativ social, a unei priorităţi absolute: înnobilarea prin cultură a unei societăţi rămase în urmă din cauza vicisitudinilor istorice. „Cînd am văzut că studenţii scriau **nam** într-un cuvînt, am înţeles că în ţara noastră trebuia s-o las mai domol cu filosofia... Ce Kant! Ce Spencer? Ce Comte! Gramatica şi logica elementară întîi de toate", va mărturisi Maiorescu mai tîrziu.

S-a ocupat el însuşi de gramatica şi logică, a fost pedagog aproape un demisecol, profesionist al justiţiei tot atîta timp, iar în spaţiul criticii, fie aceasta literară sau artistică, a stăruit în aplicarea unor principii formative, susceptibile a contribui la crearea unei intelectualităţi bine articulate şi a unei societăţi civile. Rector, deputat, ministru în mai multe rînduri, Maiorescu a rămas fidel crezului său în orice ipostază. Un realism benefic îi inspira gesturile. Din atîtea trebuinţe ale lumii româneşti, el a ştiut să se pună în slujba celor care se potriveau mai deplin ideilor asumate din capul locului.

O strategie culturală se recunoaşte în tot ceea ce a întreprins Maiorescu şi ea denotă, dincolo de paradoxe deja semnalate, o bună adecvaţie la real. Preocuparea de ansamblu frapează la fiecare pas, ceea ce înseamnă că filosoful era prezent, înnobilînd-o şi potenţînd-o, în orice acţiune a sa. Capabil să se impună printre cei mai destoinici în cîmpul filosofiei, el a primit a-şi sacrifica întîile ambiţii de notorietate pentru a-i servi mai bine pe ai săi. G. Sion îl conjura, în 1861, să nu se îndepărteze de realităţile patriei sale, să accepte „o glorioară românească" în locul

MAIORESCIANA

aplauzelor venite de la „ideologii nemţi". Aceasta voia să însemne: nu filosofie speculativă, ci un activism cultural potrivit cu nevoile concrete ale societăţii noastre.

Este ceea ce a făcut Maiorescu în lunga lui carieră, punîndu-şi energia, talentul, marea lui ştiinţă în serviciul patriei. La catedră, în prelecţiuni populare şi conferinţe, el s-a străduit, ca şi prin scris, a forma o elită intelectuală care să-i extindă cronotopic gestul. Chestiunile culturii, chiar, el le-a plasat într-o amplă perspectivă ceea ce explică aerul de seriozitate şi de rigoare ce pluteşte peste ele şi mai ales peste acţiunea junimistă. Învăţămînt, prelegeri publice, presă, program editorial, formarea de tineri specialişti la marile şcoli ale Apusului şi constituirea lor, treptat, într-o vastă reţea „tehnocratică", totul intra în proiectul junimist de putere, aşa cum l-a definit cu ani în urmă Sorin Alexandrescu, punînd la lucru noile sugestii metodologice. În fond, Maiorescu, întors în ţară, a voit să participe la efortul de modernizare a societăţii noastre şi a făcut-o investind propriul său efort, îndelung, tenace, în diverse registre şi mai ales în spaţiul culturii. O întreagă reformă se impunea, aici, în legătură cu ortografia, laicizarea instituţională, autonomia valorilor, raportul dintre naţional şi universal, adică integrarea în cultura europeană, chestiunea continuităţii culturale, a ritmului dezvoltării etc. În toate direcţiile era de făcut enorm şi totul întîrzia fără termen, „sinteza generală", acum „ştearsă de la ordinea zilei", dar evident necesară şi visată ca posibilă de Maiorescu însuşi.

În această perspectivă, critica avea misiunea de „a deştepta tinerimea încă prea amorţită de pîcla trecutului şi de a îmbărbăta spiritele spre lucrarea roditoare". Semne bune se şi iviseră într-un domeniu sau altul, dar ceea ce se cuvenea făcut acum era o instrumentalizare cît mai deplină a ansamblului. Construcţia culturală avea prioritate în viziunea lui Maiorescu şi ea cerea să se treacă peste considerentele de alt ordin. „Discordanţa metodologică" în raport cu discipolii Şcolii ardelene a nutrit cea mai semnificativă dispută din epocă, protagonistul ei cel mai de seamă fiind mentorul **Junimii**. Accente noi, răspicat puse, dădeau acestei mişcări un aer grav, de competenţă şi temeinicie. Ideea de autentic precumpănea, motiv pentru care Eminescu a definit această atitudine prin sintagma „naţionalitatea în marginile adevărului". Ceea ce fusese exagerare, concesie patriotică, pedagogie captativă trebuie să cedeze trebuinţei de adevăr, fie că era vorba de limbă, de istorie, de artă, de viaţa social-politică.

În domeniul culturii, trecerea de la valorile de tip tradiţional la cultura modernă, nevoia de a asigura concordanţa formei cu fondul şi integrarea culturii noastre în universalitate sînt probleme de extremă importanţă care au nutrit îndelung polemicile **Junimii**. Un spirit, o **forma mentis** specifică se degajă din ele. Ironia, detaşarea, scepticismul ascundeau de fapt o voinţă extraordinară de a se pune pietre de temelie, de a construi cît mai durabil. Este marea lecţie ce ne parvine din sfera **Junimii** şi îndeosebi din opera lui Maiorescu, a cărei actualitate e în afara dubiului. Este lecţia sintezei culturale, a privirii ce îmbrăţişează trudnic ansamblul şi caută să-i dea contur într-o perspectivă melioristă. A lucra asupra unei societăţi înseamnă a-i defini mai întîi cît mai exact situaţia în lume şi a concepe apoi un program de fasonare.

AL. ZUB



ÎNCEPUTURI

Ne putem întreba: de ce despre adversarii Junimii au scris E. Lovinescu şi Tudor Vianu, au fost amintiţi de Nicolae Iorga şi Călinescu, de ce mai toţi cei care s-au interesat de destinele societăţii ieşene au insistat asupra adversităţilor stîrnite de ea? Doar fenomenele originale provoacă în mod firesc opoziţii, fără ca acestora să li se acorde importanţă deosebită, fără ca ele să devină temă de studiu! Cine mai cercetează astăzi în legătură cu Eminescu pe Anghel Demetriescu, pe Grama; în legătură cu Sadoveanu pe H. Sanielevici; în legătură cu Mircea Eliade pe C. Kiriţescu? Asemenea adversari nu sînt semnificativi pentru destinul celor atacaţi, numele lor interesează doar istoria literară. De ce ar fi altul cazul Junimii? Cînd se scrie despre Junimea sau Maiorescu, capitolul „adversari" devine, la majoritatea comentatorilor, un capitol important; Junimea parcă nici nu ar fi de conceput fără adversităţile pe care le stîrneşte, pentru ea reacţiile celorlalţi sînt, s-ar zice, indispensabile...

ATUNCI CÎND, pentru a desemna o realitate, împrumutăm cuvinte care semnifică o altă realitate, aceste cuvinte aduc cu ele ceva din realitatea pe care o numeau înainte. Din acest motiv e necesar ca din cînd în cînd să suspectăm înţelesurile puse astfel în circulaţie. Cînd spunem de pildă „luptă", şi atunci cînd este vorba de o luptă culturală ne imaginăm, după exemplul confruntărilor autentice, o încăierare pe viaţă şi pe moarte, în mod indubitabil nocivă, întrucît efectul nu poate fi decît distrugător. De fapt în cultură ciocnirile de opinii au un efect contrar — ele atrag atenţia asupra chestiunii în discuţie, relevă varietatea opiniilor, dau la iveală noi idei, revigorează climatul spiritual. Aci tocmai lipsa confruntărilor de idei înseamnă moarte. Cei care au înţeles acest lucru au văzut în polemicile Junimii nu întîlniri întîmplătoare, ci urmarea unei strategii elaborate. Polemicile susţinute de Maiorescu au avut un rol hotărîtor în impunerea spiritului Junimii şi deopotrivă în dinamizarea atmosferei culturale româneşti. Fără ele e greu de presupus că Junimea s-ar fi plasat atît de repede în centrul vieţii noastre culturale, polarizînd într-un timp atît de scurt forţele cele mai importante ale epocii — dar fără ele şi cultura română ar fi arătat altfel.

CERCETĂTORII arată că atacurile lui Maiorescu şi ale tovarăşilor săi nu erau întotdeauna drepte, că deformau, cîteodată într-un mod de-a dreptul nepermis, realitatea. Fenomenul se cere privit în perspectiva strategiei junimiste. Tînăra societate ieşeană avea nevoie de opoziţii, de forţe contrare care să-i pună în forţele proprii. „Duşmanii" făceau parte din „programul" Junimii (sau măcar din programul lui Maiorescu), erau duşmani... necesari. Alegerea lor, de altfel, nu e întîmplătoare. Un calcul subtil este pus în evidenţă cu prilejul fiecărei confruntări. Confruntările pleacă de la anumite aspecte culturale concrete şi, în general, vulnerabile, fără îndoială — dar nu într-o mai mică măsură sînt alese pentru a consolida prestigiul polemistului. Nu trebuie să scăpăm din vedere nici o clipă că Maiorescu este unul din strategii noştri cei mai subtili ai... războaielor de cuvinte şi, dacă victoriile sale nu sînt întotdeauna inatacabile, sînt de admirat mijloacele prin care le obţine.

MIJLOACELE prin care Maiorescu reuşeşte să impună o idee, o teorie, sînt remarcabile şi constituie în continuare o adevărată şcoală. Este poate primul dintre oamenii noştri de cultură care acordă importanţa cuvenită răspîndirii şi circulaţiei ideilor; mai bine zis: strategiei impunerii lor publice. El nu mai crede că este suficient să deţii un adevăr pentru a convinge pe toată lumea de valabilitatea lui. Ştie că în orice proces care implică relaţii sociale, există o tehnică a obţinerii adeziunilor. Grija pentru „justeţea formală", preocupările constante faţă de respectarea etichetei, ambiţia reuşitei sociale etc., nu mi se par defecte ale unei personalităţi prestigioase, obscure obsesii, sau pur şi simplu amănunte puţin semnificative; nu poate fi vorba, aici, de „detalii". Totul face dovada unui angrenaj bine pus la punct, al voinţei ducerii la bun sfîrşit a proiectelor. Există un studiu din 1892 — al cărui subtitlu e sugestiv: „Mic studiu de strategie literară" — din care putem extrage observaţii întrutotul valabile şi astăzi. Spiritul lui Maiorescu îşi dă întreaga măsură în această filozofie practică, dovedind o perfectă cunoaştere a mijloacelor de determinare a opiniei.

Iată cîteva fragmente din aceste învăţături utile oricărui combatant de pe cîmpul ideilor:

„Se cade să ai un fel de recunoştinţă pentru articolele scrise în contra ta. Cu cît sînt mai multe, cu atît e mai bine. Adversarii iau asupra lor sarcina grea de a-ţi răspîndi numele în lume — mare cîştig în materie literară şi politică! Nu e vorbă, adversarii vor să asocieze lîngă numele tău şi o idee nefavorabilă şi să-ţi facă un nume rău. Dar calificativul rău se poate dezasocia cu vremea, dacă eşti tu dealtminteri bun, şi cu cît adversarii au atras mai mult atenţia lumii asupra ta, cu atît dezasocierea se produce mai uşor. Rezultatul final este un cîştig curat: renumele.

Aşadar, un fel de recunoştinţă adversarilor!"

„A plăti cu aceeaşi monetă este o greşeală de strategie literară. Moneta poartă semnele suveranităţii celui ce a introdus-o în circulaţie; cine o întrebuinţează pare a recunoaşte această suveranitate şi prin chiar aceasta devine inferior; cine o contraface are aerul de a se izbi de un articol din codul penal şi prin chiar aceasta devine suspect. În orice caz, imitarea este o dovadă de mediocritate".

„...nu întrebuinţa niciodată tertipuri sofistice; iar dacă firea ta împinge la ele, alege cel puţin pe cele mai fine şi fereşte-te de cele triviale, pentru a căror demascare ajunge simpla menţiune a unor scrieri elementare de logică."

„...studiază-ţi bine adversarul, dacă te crezi dator să te ocupi de el, şi cînd nu te poţi opri de la explicări psihologice (totdeauna riscate) ale atitudinii lui, cel puţin fereşte-te de afirmări care se pot dezminţi îndată în mod autentic."

„...a patra şi cea mai grea regulă de strategie literară, în deosebire de cea militară: mărturiseşte-ţi singur eroarea, chiar dacă nu a văzut-o altul; iar dacă a văzut-o înainte de tine, recunoaşte-o fără rezervă; căci orice discuţie cinstită nu poate avea alt scop decît adevărul."

„Teoriile etice sunt încă astăzi, şi probabil pentru mult timp, aşa de controversate, aşa de nesigure din punctul de vedere al evidenţei ştiinţifice, aşa de puţin „pozitivate", cum ar zice şcoala lui A. Comte, încît expresia nu este adevărat dovedeşte puţină familiarizare cu materia în chestie. Nu este dovedit, e contestabil, e exagerat sunt expresiile întrebuinţate în asemenea discuţii din partea oamenilor competenţi."

„...nu confunda avantgarda unei armate cu nişte soldaţi răzleţi, sau mai pe romaneşte: las-o mai domol unde nu te pricepi."

Nu în manualul de logică, nici în încercările de filosofie ne apare în specificul său spiritul maiorescian, ci în ştiinţa subtilă privind înţelegerea şi stăpînirea opiniei publice. La Maiorescu se întîlneşte pentru întîia oară clarificarea delimitării — eficiente! — între adevărul logic al unei teorii, stabilit prin speculaţie, şi adevărul „viu" al teoriei, atribuit ei de circulaţia efectivă, de efectele asupra gîndirii unor oameni... „concreţi". Maiorescu este poate primul nostru om de litere cu adevărat realist, ştiind să cîntărească şi să determine acţiunea efectivă a ideilor, consecinţele lor asupra vieţii sociale. Filosoful face distincţie între a cunoaşte un anumit fapt şi a-l face cunoscut. În toate acţiunile sale, a urmărit să impună ceva, prezentînd acel ceva ca indiscutabil. Indiscutabil, nu adevărat; indiscutabil întrucît întruneşte opţiunile publicului, punerea lui în discuţie devenind inutilă.

INSTRUMENTUL predilect şi cel mai eficient al polemicilor maioresciene este logica: o logică perfectă, adaptată excepţional scopului urmărit. O logică — instrument — de — persuasiune. Pe Maiorescu nu reconstituirea ordinii superioare a lumii îl preocupa. Partea de greutate a argumentelor sale e coerenţa pur formală: „formalismul logic excesiv al lui Maiorescu îşi are sursa în pregătirea lui juridică", spune G. Călinescu. „Chestiunile de justeţă formală primează asupra celor de fond". Şi autorul poeziei „realelor" conchide: „logica slujeşte lui Maiorescu ca un instrument formal în susţinerea proceselor."

Scrierile importante ale lui Maiorescu sînt scrieri polemice. Scenariul e simplu. O operă, activitatea unui scriitor, un fenomen cultural sau social, prezintă deficienţe care reclamă intervenţia instanţei superioare — criticul — care, după ce limpezeşte liniile generale ale problemei, pune diagnosticul şi aplică remediul.

Maiorescu are nevoie de un punct de referinţă pentru a-şi ridica, negîndu-l, propria construcţie — iar reflecţia sa, care pleacă numai de la situaţii reale, presupune profundă angajare în realităţile timpului.

Abstracţiile, filosofia, tot ce e rupt de realitatea imediată este concretizat, coborît în aplicaţii.. Meditaţia „gratuită", fără echivalent în ordine practică, nu îl atrage. „În fapt Maiorescu a fost filosof în ordinea practică, nu în cea speculativă, în care a fost doar un ilustru profesor." (Al. Paleologu).

Luările sale de poziţie — aceea privind formele fără fond, de pildă, atît de vulnerabilă în latura teoretică — nu pot fi evaluate în afara contextului cultural, ideologic: ele sînt o formă eficientă de adaptare la circumstanţe, Maiorescu rămînînd pînă astăzi unul din puţinii noştri gînditori „realişti", întemeietor al unei praxiologii implicite. Teoriile lui Maiorescu sînt întotdeauna legate de un aici şi un acum.

C. PĂTRAŞCU

„Cuvîntul, ca şi alte mijloace de beţie, e pînă la un grad oarecum un stimulent al inteligenţei. Consumat însă în cantităţi prea mari, şi mai ales preparat astfel încît să se prea eterizeze şi să-şi piardă cu totul cuprinsul intuitiv al realităţii, el devine un mijloc puternic pentru ameţirea inteligenţii."

Mărturii documentare

O scrisoare din 1905 a lui Titu Maiorescu către unul din amicii săi politici, A. D. Holban, pune pe tapet o chestiune deosebit de interesantă şi de discutată în preajma cît şi după realizarea Unirii Principatelor Române şi anume problema prinţului străin. Este cunoscut faptul că redeschiderea problemei orientale în 1853, facilitată de izbucnirea războiului Crimeii, a adus în actualitate situaţia Principatelor Române, ca o componentă a echilibrului european. La Conferinţa de la Viena, reprezentantul Franţei a propus unirea celor două Principate sub un prinţ ereditar, străin sau român. În anul următor, la 25 februarie 1856, la Congresul de la Paris, Franţa — susţinută de Rusia, Sardinia şi Prusia, a cerut înfăptuirea Unirii sub un principe străin. La opoziţia înverşunată a Austriei şi Turciei, care pretextau că românii nu doresc Unirea, Congresul de la Paris a decis ca statutul pe care îl vor avea Principatele să se definitiveze după consultarea locuitorilor acestor provincii. Malversaţiunile austro-turce din Moldova, realizate în strînsă legătură cu caimacamul Vogoride, au dus, după cum este cunoscut, la falsificarea alegerilor pentru Adunarea ad-hoc, fapt ce a avut urmări imediate, atît pe plan intern cît şi extern. Ulterior, Anglia a consimţit la anularea alegerilor din Moldova iar Franţa a abandonat ideea unirii definitive a Principatelor sub un principe străin, fiind de acord, în cadrul acestui compromis, cu o unire legislativă. Noile alegeri care au avut loc în Moldova s-au încheiat, după cum era de aşteptat, cu o victorie zdrobitoare a unioniştilor. Lucrările celor două Adunări ad-hoc s-au deschis în octombrie 1857, ambele adoptînd aceleaşi doleanţe: autonomie, unire, **principe străin**, guvern reprezentativ şi neutralitatea Principatelor. Fără a lua în consideraţie doleanţele româneşti, Convenţia din 1859 de la Paris a aprobat o soluţie hibridă, separarea celor două ţări fiind perpetuată prin menţinerea a doi domnitori şi a două adunări. Dejucînd în parte stipulaţiile Convenţiei, aşa după cum remarca un diplomat francez, Moldova şi Ţara Românească au ales pe acelaşi domn, punînd Europa în faţa unui fapt împlinit, a unui act istoric de neschimbat.

Membru al Divanului ad-hoc al Moldovei în 1857, Cuza a fost unul din cei care a militat pentru aducerea unui prinţ străin. Ajuns domnitor, el a făcut tot, şi ceva în plus, din ceea ce ar fi putut face un pămîntean. A înţeles exact misia sa şi mandatul încredinţat de naţiune şi n-a făcut, nici un moment, din persoana sa, un obstacol în calea intereselor naţionale. Această atitudine i-a atras preţuirea şi admiraţia celor care l-au cunoscut. Şi Maiorescu a fost unul din aceştia, aşa cum rezultă din scrisoarea de faţă ca şi din alte mărturii documentare pe care le-am publicat în paginile „Convorbirilor literare". Maiorescu, rector al Universităţii din Iaşi, a salutat cu entuziasm reforma agrară din 1864 şi tot el, în fruntea corpului profesoral al Universităţii îi trimite, la 18/30 ianuarie 1866, lui Cuza o scrisoare de admiraţie pentru atitudinea domnului, hotărît să apere autonomia României faţă de imixtiunile străine. Maiorescu n-a acceptat niciodată ideea forţării domnitorului să abdice (vezi în acest sens **Însemnări zilnice, Discursuri parlamentare, Istoria contemporană a României**), mai ales după ce, în toamna lui 1865, Cuza declarase intenţia sa de a se retrage.

Vacanţa la tron, prin abdicarea prinţului Cuza, a adus iarăşi în discuţia cabinetelor politice şi diplomatice ale Europei situaţia românilor. Aşa după cum specialiştii ştiu, un firman al Porţii din 1861 acceptase Unirea doar pe durata vieţii lui Cuza, iar unele Puteri îşi rezervaseră formal dreptul de a examina din nou întreaga chestiune.

Întruniţi la Paris, la 10 martie 1866, reprezentanţii celor şapte Puteri, mai puţin Budberg, delegatul rus, care a sosit cu întîrziere, după dezbateri sterile, opunîndu-se, la început, să ia în discuţie problema prinţului străin, dar discutînd-o în subsidiar la sugestia reprezentantului Franţei care, ca şi în 1856, sprijinea această idee. Conferinţa s-a încheiat fără o soluţie viabilă. Şi de această dată, Puterile garante, „influenţe care se pizmuiesc şi se contrazic", după expresia unui diplomat francez, erau puse în faţa altui fapt împlinit — Cuza fusese înlăturat.

D. IVĂNESCU

1905 ianuarie 5, Bucureşti. Scrisoarea lui Titu Maiorescu către A. D. Holban, referitoare la problema prinţului străin.

Bucureşti, 8 ianuarie 1905

Mult stimate domnule Holban,

Îţi mulţumesc pentru trimiterea interesantelor acte cu prea interesantele iscălituri. Le voi încredinţa Academiei în numele dumitale la şedinţa de vinerea viitoare. Mai interesantă, fireşte, este însăşi scrisoarea dumitale pentru mine, cu atît mai importantă ca obiect de meditaţie, cu cît nu împărtăşesc modul ei de a vedea.

Eşti oare drept pentru Domnul străin? Eu unul, şi pe cît pot judeca şi cei ce au formulat cerinţa Divanului ad-hoc, au aşteptat de la Domnul străin:

1. Încetarea pretenţiilor la tron şi a nesfîrşitelor intrigi şi mituiri pe la Constantinopol şi Petersburg pentru căpătuirea tronului. Această aşteptare s-a îndeplinit.

2. Asigurarea succesiunii ereditare fără zguduiri şi aceasta are toate probabilităţile de îndeplinire.

3. O mai grabnică dobîndire a independenţei ţării cu ajutorul suveranului străin. Şi aceasta s-a realizat.

De unde să fi avut noi motivul să aşteptăm îndreptarea tuturor celorlalte moravuri publice ale noastre în afară de înlăturarea intrigilor familiilor boiereşti aspiratoare la tron? Adă-ţi aminte ce s-a petrecut în martie 1866. Ţara era într-o situaţie aşa de precară, încît orice prinţişor dintr-o casă suverană ne era bine venit, numai să ne scape de încurcătură (culpabilă încurcătură provenită din absurda detronare a lui Cuza Vodă: eu am fost totdeauna duşman al acestei detronări).

Atît îi cerea prinţului străin, să vie să ne scoată din încurcătură şi să ne scape de nefastele intrigi ale pretendenţilor la tron.

Că de la simplul căpitan Carol de Hohenzollern, tînăr de 27 de ani, să aşteptăm regenerarea moravurilor româneşti, asta mărturisesc că nu mi-a trecut prin cap. Bine că n-a ieşit un beţivan cartofor, un Lovelace, un exploatator de procese private (cum era indirect Docan sub Cuza Vodă). Căci putea să fie toate acestea şi cei de la 1866 tot îl aduceau în acele momente. Dar ca să ceri de la un străin ca să facă din Iorgu Cantacuzino, din fraţii Lahovari, oameni destul de sănătoşi în concepţia lor politică, încît să nu fie duşi de nas de saltimbanci ca Take Ionescu şi Bădărău, aceasta e prea mult cerut. Sau să ceri de la el ca să dea o direcţie solidă educaţiei şi economiei naţionale, să nu permită lui alde Urechia sau lui alde Costinescu să se îmbogăţească prin politică, aceasta ar fi însemnat să ne aşteptăm la un Frederic cel Mare şi Fredericii cei mari nu sînt marfă de export. Şi dă-mi voie să adaug o frază care ştii că la mine nu e o declaraţie: **mîndria noastră naţională trebuie să ne oprească de a aştepta de la domnul străin un prea mare amestec în moravurile noastre.**

Noi să ne îndreptăm pe noi şi eu nu sînt prea mîhnit de ultima întorsătură a lucrurilor. Ea ne va învăţa cu atît mai tare să lucrăm de acum înainte, aşa încît Bădăraii să fie reduşi la proporţiile ce i se cuvin.

Scuză-mă că ţi-am scris aşa de deschis. Am răspuns dealtminteri la o scrisoare tot aşa de deschisă, şi mulţumindu-ţi pentru bunele urări de Anul Nou te rog să le primeşti şi pe ale mele, cu atît mai călduroase, cu cît sinceritatea dintre noi este un fapt din cele mai rare şi îmbucurătoare la o vîrstă înaintată ca a noastră.

Cu deosebită stimă, al dumitale devotat

T. MAIORESCU

Arh. St. Iaşi, fond personal G. Juvara, mapa B. nr. 82 Original.

D'ale carnavalului

Omul învaţă în trei ani să vorbească, dar nici în şaizeci de ani să tacă. (Blaga)

Şedinţa acelui mini-parlament de vineri 9 februarie (de fapt, un conclav al partidelor şi partiduţelor politice) mi-a trezit următoarele gînduri

● Exersăm, pare-se, doar jumătate de democraţie. Se agaţă, toţi, cu frenezie furibundă, de dreptul la opinie — dar uită că opiniile nu-s făcute spre a fi zvîrlite în neant, ci spre a fi ascultate, cîntărite, discutate. Nu se ţinea seama, în acel sobor — şi e jenant — că democraţie înseamnă nu doar să te baţi pentru opinia ta, ci, deopotrivă, să te baţi pentru dreptul şi putinţa adversarului de a-şi exprima nestingherit ideile. Altfel e ca o partidă de şah în care numai eu mut, şi cînd partenerul vrea să-mi dea şah, îi izbesc cu tabla-n cap. Ştim al dracului să vorbim, dar încă – statistic judecînd — habar n-avem să tăcem şi să-l ascultăm pe celălalt. Că se vîntură lozinca „cine nu-e cu noi e împotriva noastră", încă n-ar fi nimic; proastă e convingerea că cine e împotriva „noastră" e duşman. Mulţi nu pricep încă egala îndreptăţire a ideilor de a defila pe scena politică, fie ele majoritare, fie minoritare, urmînd ca sufragiul naţional să discearnă şi decidă. De aici, pornirile totalitariste faţă de poziţiile oponente: pumnul în gură sub forma aplauzelor de bruiaj (vedeţi ce bine a prins „lecţia" Pîrvulescu?), întreruperile învălmăşite, vorbitul în cor şi-n harababură ca să nu se mai audă ce spune „inconvenabilul" etc.

● Les bons comptes font les bons amis (socoteala bună face prieteni buni). Dar Frontul n-a socotit bine. În „Comunicatul" de la 1 februarie scrie clar: „Reprezentanţii organizaţiilor minorităţilor naţionale... vor putea fi cuprinşi în C.P.U.N. **respectînd principiul parităţii cu reprezentanţii partidelor**". Deci, la 105 reprezentanţi ai partidelor, reveneau 27 ai minorităţilor plus 78 ai Frontului. Total 105 la 105, paritate. Dar Frontul a vrut să-şi asigure 27 de locuri în plus şi, forţînd onestitatea, a reuşit.

● S-a păstrat o veche tradiţie şi s-a votat nu secret, nu cu mîna sus şi aici în alt fel, ci prin vuiet şi aplauze... Probabil că rezultatul va fi exprimat sub forma: 600 de decibeli contra 40 de bombăneli.

● Că se vorbea zdravăn, e-adevărat, dar cum, doamne dumnezeule?! În bătălia pentru microfon (mai lipsea o tanchetă!), gramatica românească ieşea călcată în picioare. Auziţi numai: „**stimaţi** auditoriu", „nu e cazul să cerem şi să **revindecăm** lucruri care...", „dacă vom insista să golim acest sac gol", „consiliul să aibă un caracter **lucrativ**", „vă rog în numele celor care muncesc în sector şi aşa mai departe", „propunerea pe care a propus-o", „să respectăm limba română, sensurile unor cuvinte, a unor fraze", „să obţină bani din străinătate, din donaţii sau din alte **considerente**" etc.

A bon entendeur, salut!

GEORGE PRUTEANU

Miting la Iaşi

Duminică, 18 Februarie a avut loc la Iaşi, în piaţa din faţa Teatrului „Luceafărul", un miting de protest împotriva deciziei Ministerului Culturii de a ceda teatrul pentru copii şi tineret unui viitor institut de dramaturgie. Au participat peste 1000 de copii, părinţi, bunici etc. În luările de cuvînt s-a cerut revenirea asupra acestei decizii absurde a forului tutelar, decizie ce privează zecile de mii de copii din Iaşi de un mijloc esenţial de contact cultural. Pe pancartele purtate de participanţi, se putea citi: „Dănăilă nu uita / Colectivul nu te vrea / Teatrul nu-i moşia ta." (Natalia Dănăilă este actuala directoare a teatrului şi iniţiatoarea măsurii ministerului); „Nu dăm teatrul!"; „Luceafărul e al nostru!"; „Ministerul Culturii ne ia dreptul la cultură."; „C. Babeţi e un nene rău." (Domnul Babeţi este ministrul adjunct care a semnat decizia); „Jos Andrei Pleşu! A. Pleşu, FSN = M. Mănescu, P.C.R."; „Dan Petrescu, ai uitat / Că de la Iaşi ai plecat?"; „Nu ne răpiţi teatrul!"; „Teatrul a fost, este şi va fi al nostru."; „Nu deportaţi Luceafărul!"; „Cu ce drept aţi hotărît în numele nostru?" ş.a. Sperăm că Ministerul Culturii va reanaliza, cu înţelepciune, propria decizie şi va reveni asupra ei. Este absurd ca un conflict — cel dintre actuala directoare a teatrului şi propriul său colectiv — să se încheie cu privarea copiilor din Iaşi de o instituţie ce li se cuvine. (B. L.).

Ou sont les murs d'antant?

Societatea Can-Bru oferă ca ajutor statului român construirea unui zid chinezesc pentru despărţirea proştilor de deştepţi, la concurenţă cu firma Marx Karl, donatoarea unui zid Brandenburg adaptabil la lungimea Prutului. În timp ce agenţia Yan-Pfen protestează şi neagă existenţa vreunui zid nord-sud sau pe alte coordonate. Răspunsul lui Nicolae Breban la o conferinţă de presă cu privire la orientarea front-ală a României este „Drumul spre zid".

Nedumerire

Dl. Brucan a declarat Agenţiei T.A.S.S. că toţi studenţii din Piaţa Victoriei, de la mitingul din 28 ianuarie aveau cîte o bancnotă de 5 sau 10 dolari. Postul Europa Liberă se întreabă cum a aflat domnia sa acest lucru: Cu ajutorul fostei securităţi sau a apelat la hoţii de buzunare?

Nu ne putem explica, oricum putem asigura că Frontul nu are nici un amestec. Domnul Brucan a specificat clar: era vorba de dolari şi nu de ruble.

Mulţumiri

Salutăm cu plăcere ultimele (nu garantăm că sînt ultimele) apariţii la televizor ale domnului Iliescu, cu mîinile cuminţi aşezate una peste alta, într-o monalisiană atitudine, de altfel mult mai asortată cu zîmbetul generos al domniei sale. Îi mulţumim şi tot în numele aceleaşi alergii naţionale sperăm că domnul preşedinte va ţine discursurile fără pauze pentru aplauze, cel mult cu întreruperi din cauza aplauzelor.

Paradox geometric

Cum se pot înscrie capete pătrate la o masă rotundă?

Triplet

Am fost un popor „vegetal", / Am devenit un popor politic, / Pe cînd un popor civilizat?

SÂNZIANA CARAMAN

Demisionarii români liberi

Societatea nou constituită **Demisionarii români liberi** înştiinţează pe această cale că Domnul Silviu Brucan a fost ales, datorită strălucitei activităţi demisionare de pînă acum, în funcţia de preşedinte de onoare. Cu prilejul inaugurării noului sediu, Domnul Silviu Brucan şi-a prezentat cu demnitate şi gravitate demisia din funcţie. Iniţiativa Domniei Sale a fost primită cu urale şi aplauze, fiind considerată un început de bun augur. **(G.G.)**

Se naşte democraţia română?

În urma acordului de la 1 Februarie, pe 9 a avut loc şedinţa de constituire / restructurare / travestire (alegeţi termenul dorit, toate au fost folosite, ba chiar şi altele) a C.P.U.N. S-ar zice că a început să se nască democraţia română. Procesul pare la fel de dificil ca şi acela de după primul război mondial, dacă nu şi mai dificil, avînd, după cîte se pare, nevoie de forceps. Dincolo de aspectele caragealeşti ale şedinţei, ea mi-a trezit şi o anume înduioşare — e vorba, totuşi, de democraţia noastră! Participanţii — de toată mîna. Unii (idealişti?) nu aveau nevoie de subvenţii, alţii (realişti?) arătau că fără ele nu se poate, dar în ce priveşte tertipurile avocăţeşti, membrii partidelor pot fi liniştiţi — Domnul Ion Iliescu este cu o clasă deasupra. În rest, vorba românului: să auzim numai de bine! **(L.A.)**

Ajutoare pentru tipografiile din România

S-a vorbit insistent despre asistenţa de care s-a bucurat România după revoluţie. De la Centrala industriei tipografice am aflat însă că tipografiile din ţară n-au primit nici un fel de ajutor — nici măcar un pachet din filmele care se folosesc la realizarea zincurilor. Tipografiile fac faţă cu foarte mare dificultate solicitărilor. Publicaţiile — cele transformate în zilele revoluţiei, precum şi cele apărute în acele zile — sînt tipărite în condiţii greu de descris. Spaţiul tipografic a devenit cu totul insuficient. Utilajele tehnice sînt depăşite. Starea lor tehnică e precară. Aprovizionarea cu piese de schimb nesatisfăcătoare.

Scriem aceste rînduri pentru a arăta cititorilor noştri din străinătate (cei din ţară cunosc cîte ceva din aceste probleme) dificultăţile în care se zbate astăzi presa (sau cea mai mare parte a ei) din România. **(DER.)**

Grija faţă de om

S-a observat că televiziunea are o influenţa nocivă asupra copiilor, împiedicîndu-i să discearnă între realitate şi ficţiune. Pentru a înlătura acest neajuns, televiziunea română liberă s-a instalat confortabil în spaţiul ficţiunii. Aproape nici o urmă de realitate — fiţi fără grijă părinţi şi copii!

Votaţi cu...

Răzuind peretele unei clădiri mai vechi, sub inscripţia „Jos comunismul!", un fesenist conştiincios a dat de un alt strat de var care, în mod paradoxal, purta şi el o inscripţie: un cap rotund, zîmbitor, şi dedesubt, „Votaţi soarele!". Mulţumit de descoperirea făcută, omul nostru a aşezat deasupra, în semn de victorie, două degete ca nişte coarne. Deci, votaţi cu... **(G.G.)**

Domnule Alex. Dobrescu

În nr. 1, ianuarie 1990, publicaţi în „CONVORBIRI LITERARE" articolul: „Un plagiat: „Oastea oştilor" de MIRCEA RADU IACOBAN.

Îmi permit să vă pun nişte întrebări, nu mai înainte de a cere scuze Domnilor Gh. Ungureanu şi D. Ivănescu (şi Doamnei Virginia Isac), cei mai în măsură să-l acuze de PLAGIAT pe M.R.I.

Dacă îl consideră plagiator îi rog să ia poziţie, nu să se lase la discreţia Dlui Advocat Al. Dobrescu, care are acum la „discreţie" „CONVORBIRI LITERARE".

Că articolul este din păcate neconvingător — este una, că există în acest articol venin personal — tot aia, şi nu văd nici doar supărarea Omului de Cultură care nu acceptă „COPIŞTII" de talia unui EUGEN BARBU sau acest M.R.I., ci cu totul altceva.

Întrebările sînt următoarele:

În ce Comiţii şi Comitete eraţi Domnule Dobrescu:

— Cînd TEATRUL NAŢIONAL DIN IAŞI, sub conducerea lui M.R.I. îi ruginiseră şi pe dinăuntru şi pe dinafară, uşile de stejar?

— Cînd printre dalele STATUII lui Vasile Alecsandri se... cultivase, probabil pentru recolte record, **pălămidă?**

— Cînd Bojdeuca lui Creangă risca să se transforme într-o grămadă de moloz şi putregai, mai înainte de a se construi în ogradă o clădire (muzeu!?) cu terasă pentru elicoptere albe şi afară parcaje pentru ARO blindate??

— Cînd în faţa casei lui TOPIRCEANU se aflau ţucale nedesertate?

— Cînd în casa VIEŢII ROMÂNEŞTI se lăfăia (şi se lăfăie) INDUSTRIA MICĂ DIN JUDEŢUL IAŞI?

— Cînd în curtea generalului BERTHELOT primăria ordonase cultivarea unui pogon de ceapă pentru acoperirea nevoilor de hrană ale morţilor ROMÂNI şi FRANCEZI?

Numai de asta îl acuz pe MIRCEA RADU IACOBAN. Este timp şi pentru „SÎMBĂTA LA VERITAS".

Dumneavoastră v-am pus doar nişte întrebări

Cu neîndoială,
ION TUDOSE MARIN
Scriitor

Zodiac literar

În hîrjoana lor celestă stelele ne bulversează destinele, fără însă a ni le schimba. E doar un vînt astral ce ne apleacă spre stînga sau spre dreapta (cînd nu ne lasă de centru) în mişcarea alternativă între necesitate şi întîmplare. Să le cunoaştem jocul citind actualitatea constelaţiilor:

Zodia Berbecului... 21 martie — 20 aprilie.

— „Nu-ţi începe căsnicia printr-un viol" şi cariera politică printr-un „organ cu faţă umană".

Zodia Taurului... 21 aprilie — 21 mai.

A doua decadă predispune la obezitate. Recomandăm mişcarea ecologistă sau frontistă, de preferinţă prin parcuri şi sub poduri.

Zodia Gemenilor... 22 mai — 21 iunie.

În amor — poziţia 22.

Zodia Cancerului... 22 iunie — 22 iulie.

A se citi cartea lui H. G. Wells „Cum am devenit fanariot" — indispensabilă pentru campania electorală.

Zodia Leului... 23 iulie — 23 august.

În scriptele horoscopului apare: întîlnire malencontreusă cu un homosexual vulgar la diateza reflexivă (citeşte se-curist).

Zodia Fecioarei... 24 august — 23 septembrie.

Sănătate: „organ lărgit"; a se anunţa cu 48 de ore înainte, altfel nu se filmează.

Zodia Balanţei... 24 septembrie — 23 octombrie.

Pe de o parte imunitate parlamentară, pe de altă parte „sindrom imuno-deficitar".

Zodia Scorpionului... 24 octombrie — 22 noiembrie.

Nu vă pripiţi! De ce să-l aruncaţi? Păstraţi-l pînă în mai şi la o adică „pac la războiu" roşu.

Zodia Săgetătorului... 23 noiembrie — 21 decembrie.

Atmosfera celestă transparentă planează peste întreaga dumneavoastră activitate: veţi pluti cu graţie între deshabilleurile aburoase ale amantei, cristalurile de Sevres ale mamei soacre şi politica de glasnost a partidului preferat.

Zodia Capricornului... 22 decembrie — 20 ianuarie.

Luna se interpune cu traiectoria planetei Uranus. Favorizează „partidele satelit" de adeziune, aşa ca nu aveţi decît „l'embarras du choix": partidul socialist, p. progresist, p. muncii, p. oboselii generale, p. sentimental de stînga, p. revendicărilor absolute, p. ambiguităţilor pesante, p. lejerelor ameliorări, p. retardaţilor administrativi, p. licenţios al autorităţilor şi „last but not least" p. stimulant al unora.

Zodia Vărsătorului... 21 ianuarie — 18 februarie.

Fiţi prevăzători! Cumpăraţi-vă din timp tancheta 1310 — automobilul ideal pentru orice simplu cetăţean cu opţiuni istorice.

Zodia Peştelui... 19 februarie — 20 martie.

Eclipsa parţială de soare promite o influenţă nefastă. Evitaţi: pandişpanul, jnepenişul şi bulversarea şi nu uitaţi: „armata e cu noi".

VALDIANA

Întrebări pentru Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională

Poporul e agitat din cauza lipsei de informaţii precise asupra securităţii. Vă rugăm să ne spuneţi care este acum efectivul securităţii? Cîţi au fost iniţial angajaţi? Cîţi au murit? Cîţi au fost arestaţi? Cîţi au rămas? Nu credeţi că ar trebui să se facă unele comisii independente, la care să participe rudele eroilor revoluţiei (mai ales la Timişoara, pentru a afla cine a fost vinovat şi cine nu de masacre? Nu trebuiesc pedepsiţi vinovaţii? Cei arestaţi sînt anchetaţi tot după metodele vechii justiţii?

— Cei care au rămas în cadrele securităţii pentru cine lucrează?

— Cîte clădiri ale securităţii există acum? În ce oraşe? Nu aveţi cifrele? Nu le puteţi afla?

— Toată lumea ştie că au existat sisteme de ascultare. Unde sînt centralele de ascultare? Una e cunoscută: la Timişoara, în hotelul Continental. Unde sînt celelalte? Cînd le pot vedea oamenii şi cînd pot fi de faţă la distrugerea lor tehnică?

— S-a spus că s-au găsit asupra oamenilor ce manifestau în Piaţa Victoriei bancnote de 10—20 dolari. Care sînt dovezile produse în acest sens?

— Care au fost ofiţerii superiori din securitate concediaţi? Cîţi sînt şi din ce trăiesc acum?

— Cerem un sondaj oficial cu întrebarea: „Vă mai este frică de securitate? De ce?" Şi să se publice rezultatele.

— Se poate vorbi de victoria revoluţiei cînd teama, ameninţările fizice şi psihice continuă?

— De ce România nu poate fi prinsă la telefon din străinătate decît cu foarte mare greutate?

— Persoanele care au făcut parte din securitate pot intra în orice partid, fără să fie verificate? Pot ocupa acum posturi de conducere?

(Gabriela Adameşteanu, Gabriel Andreescu, Călin Anastasiu, Victor Barsan, Cezar Baltag, Radu Bercea, Constanţa Buzea, Ana Blandiana, Emil Brumaru, Helmuth Britz, Petre Mihai Băcanu, Andrei Cornea, Mariana Celac, Daniela Crăsnaru, Mihai Creangă, Alexandru Dobrescu, Radu Filipescu, Ioan Groşan, Bedros Horasangian, Ioana Ieronim, Florin Iaru, Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Sorin Mărculescu, Mariana Marin, Ileana Mălăncioiu, Cornel Moraru, Mircea Martin, Eugen Nagrici, Z. Ornea, Anca Oroveanu, Rodica Palade, Vasile Popovici, Romulus Rusan, Petre Sălcudeanu, Mircea Horia Simionescu, Szasz Janos, Tia Şerbănescu, Stelian Tănase, Radu Tudoran, Alin Teodorescu, Anton Uncu, Cornel Ungureanu, Sorin Vieru, Mircea Zaciu).

Notă Chestionarul a apărut în România Liberă din 9 februarie 1990, de unde îl reproducem.

Constantin DUMITRESCU:

„Socialismul totalitar" (2)

Aparatul sau fetișismul puterii
„Inamicul stă la pîndă"

Cîteva diferențe esențiale subzistă, totuși, între birocrația în general și aparatul totalitar. Toată birocrația administrează, dar numai partidul transformă ființa umană în obiect social. Toată birocrația tergiversează explicarea deciziilor sale, dar numai aparatul de stat ridică la demnitatea unei tehnici de guvernămînt conspirația. Unii istorici perspicaci ai fenomenului totalitar au remarcat tendința aparatului de a guverna țara ca pe o societate secretă. Și totuși, în ansamblu, nu s-au oprit suficient asupra acestui aspect caracteristic al sistemului. Aparatul de partid funcționează încă în întregime pe principiul conspirației, adoptat în timpul anilor de existență ilegală. Centralismul, disciplina, absența discuțiilor libere, oarba ascultare, secretul și mistificarea sistematică a neinițiaților se perpetuează ca reguli inflexibile ale practicii politice — după atîția ani de putere! În U.R.S.S., la mai mult de șase decenii după Revoluția din octombrie (n. t., reamintim că volumul tradus aici a apărut în 1980, la Seuil), „conspirativitatea" rămîne încă trăsătura dominantă a organizației de partid, inspirînd sentimentul — perfect fondat — că aparatul se comportă ca o forță de ocupație în propria țară. Și nu e un hazard că acest complot se eternizează: trebuie deci să încercăm să explicăm persistența sa.

Mai întîi, puterea se constituie în cerc închis, prin dezagregarea utopiei sistematice și prin uzurparea misiunii sale de fapt, prin partidul unic. Credința care unea înaintea cuceririi dezbină odată ce schimbarea a fost înfăptuită: în interiorul partidului, idealiștii sînt în mod progresiv eliminați de grupul de „inițiați" — pentru că tehnica totalizării și organizarea loviturilor succesive de stat capătă o disciplină absolută și discreția proprie conspiratorilor. În al doilea rînd, teroarea exercitată pentru a instala și a consolida puterea totală — veritabil război al partidului împotriva cetății — lărgește prăpastia dintre populație și cadre, stimulînd mereu spiritul de corp, indispensabil pentru a transforma birocrația în aparat polițienesc. Teroarea, care dezbină victimele, îi solidarizează pe executanți. În al treilea rînd, puterea, depozitară a destinului colectiv, se consideră îndreptățită să se izoleze de națiunea pe care o conduce: arbitrariul deciziilor sale și prestigiul aparatului cîștigă prin practica secretului. În plus, îndoctrinarea locuitorilor Cetății totale presupune punerea sub tutelă a acestora, care, la rîndul ei, implică autoritarism și distanțe. În al patrulea rînd, misiunea totalitară universală impune puterii această turnură specific ezoterică întrucît îi permite să-și poarte cu aroganță cruciadele împotriva lumii exterioare și, în același timp, o ajută să interpreteze în manieră apodictică evenimentele istoriei contemporane. În al cincilea și ultimul rînd, spiritul conspirativ nu poate să nu devină a doua natură a unui organism de putere care nu vede în politică promovarea intereselor unei comunități concrete, ci realizarea unor finalități istorice superioare. Aparatul trebuie să forțeze în mod constant populația să-și sacrifice interesele existențiale pentru cele ale doctrinei, să accepte fără ezitare monopolizarea puterii. Or, acolo unde primează forța, în dauna dreptului, conspirația devine o regulă.

Înclinația partidului spre conspirație implică totuși, de multe ori, și reversul său detotalizant. Mai întîi, puterea care a pierdut orice contact cu realitatea socială a devenit incapabilă să utilizeze în mod judicios potențialul de energie umană al cetății. Procesul de totalizare este, prin aceasta, în parte frînat: chiar și operațiunile de intimidare a poporului își pierd eficacitatea. În ce privește propaganda, ea tatonează din ce în ce mai des, în căutare de argumente potrivite pentru a preveni nemulțumirile și exploziile spontane ale rezistenței.

Pe urmă, funcționarea clandestină a aparatului trezește în cetățeni reflexe legitime de protecție, voința din ce în ce mai afirmată de a gîndi și de a funcționa în afara controlului instanțelor totalitare. Replica cetățenilor este un fel de contraconspirație disimulată. Populația înțelege în mod instinctiv că se găsește în stare de război cu aparatul. Într-un anume sens, acesta din urmă constituie compania de gardă în Cetate — organizație paramilitară care controlează, previne, ordonă, bănuiește și seamănă suspiciune, care reprimă și recompensează: președintele român Ceaușescu nu numea, cu toată franchețea, cadrele de partid „ofițerii clasei muncitoare"? Principiul conspirației generalizate, secretul care înconjoară cea mai mică decizie a conducerii, delațiunea ridicată la rangul de virtute civică dar, mai ales, restrîngerea progresivă a cercului deținătorilor puterii reale concurează la întărirea sentimentului că aparatul guvernează pe un teritoriu inamic.

Birocrație și ierarhie

În procesul structurării ierarhice a Cetății totale, rolurile decisive au fost ocupate prin teroare și prin principiul inițierii gradate, scump societăților secrete. Pe măsură ce teroarea se generaliza, devenind din ce în ce mai arbitrară și din ce în ce mai puțin ideologică, cercul inițiaților se restrîngea spre centrul său. Prin represiune, partidul s-a rupt de clasa care îl ajutase să ia puterea; după aceea, aparatul s-a îndepărtat de masa membrilor de partid; în final, a fost rîndul conducerii (Comitet central, Birou politic permanent, Comitet executiv, Prezidiu) să se izoleze în mijlocul aparatului. Fiecare nouă restrîngere a cercului de conducători este însoțită de o mai mare distanțare socială a noilor potentați în raport cu mediul lor de origine. Ziduri de netrecut despart astăzi simplii membri de partid de „noua clasă", a celei mai înalte conduceri și din ce în ce mai mult conducerea de masele de muncitori. Mentalitatea discriminatorie este specifică tuturor regimurilor socialiste, ea definește piramida puterii.

O butadă celebră afirmă că orice formă a puterii corupe și că puterea absolută corupe în mod absolut. Dar termenul **corupție** trebuie să fie înțeles atît ca o degradare personală a celor puternici, cît și ca o alterare a instituției însăși. Aparatul totalitar rămîne străin de orice aspirație politică tradițională, iar corupția sa se concretizează în maniera cea mai vizibilă în **fetișismul puterii**. Astfel, aparatul se consideră centrul unic al existenței naționale și instituie un veritabil cult profan în jurul prerogativelor sale.

Alegerile cele mai subiective ale conducerii de partid, arbitrariul și spiritul discreționar sînt ipostaziate în manifestări ale unei instanțe mitice prin declamarea limbajului impersonal, cît și prin anonimatul care protejează autorii diferitelor teze economice, politice și sociale. Partidul expropriază opinia fiecărui membru al conducerii sale pentru a o sacraliza, pentru a-i conferi statutul de produs al unei rațiuni obiective și nelocalizabile. Exilul în anonimat echivalează cu zeificarea, cu instituirea unui Olimp invizibil și amenințător care domină cetatea.

Acest fetișism al puterii disimulează piramida totalitară și raporturile veritabile dintre aparat și populație: el explică, de altfel, prin el însuși diferența de natură dintre birocrațiile tradiționale și ierarhia comunistă. Totul se resimte de fetișismul puterii — pînă și compoziția umană a aparatului. Partidul comunist recrutează două categorii distincte: mai întîi, în timpul perioadei revoluționare, el atrage o oarecare aristocrație spirituală — cei care gîndesc în afara clasei lor — și elitele resentimentului muncitoresc. Idealiștii, romanticii, însetații de putere, găsesc astfel în organizarea totală atît instrumentul, cît și terenul propice pentru dezvoltarea lor personală. Dar, în a doua fază a sa, cea a totalizării cetății, comunismul atrage în mod irezistibil arviviști, ambițioși și impostori — toți interesați să pară mai mult decît sînt, să primească mai mult decît dau. Instituționalizarea utopiei și sacralizarea puterii încurajează ascensiunea acestei categorii sociale îndeajuns de particularizată, care posedă tot atît de puține principii pe cît de multe interese.

Că ne clasăm în prima ori în a doua categorie, nu **ne facem** comuniști, ci **sîntem** din naștere. În consecință, partidul total nu atrage concursul tuturor forțelor fertile ale națiunii: ne putem chiar întreba dacă într-adevăr încearcă asta, dacă vreodată totalitarismul s-ar putea acomoda cu spontaneitatea creatoare — fie ca și în conformitate cu interesele dictaturii. Puterea totalitară sterilizează în mod voit, dar, totodată, și involuntar; nu o face numai din grija de a controla ci, de asemenea, pentru că s-a servit prea mult timp de un material uman de calitate execrabilă, recrutat după exterminarea necesară a idealiștilor — ostili Restaurării.

Un fenomen recent, tipic românesc, ar părea să dezmintă totuși tendința spre conspirație și fetișismul puterii. După invadarea Cehoslovaciei de către partenerii ei din Pactul de la Varșovia, la începutul frondei anti-sovietice, partidul comunist român își deschidea larg porțile în intenția de a deveni un partid al maselor — în loc să rămînă o birocrație elitistă închisă, asemenea celorlalte partide conducătoare din Est. Fortificată rapid de două milioane și jumătate de membri, o asemenea organizație ar fi trebuit să permită în mod necesar ascensiunea și participarea la putere a unor tipuri umane dintre cele mai variate. Ar fi supraviețuit însă totalitarismul unei asemenea maree?

Cert este că, în ciuda tuturor acestor cooptări, ierarhia deținătoare de putere (aparatul de partid) nu și-a modificat cu nimic compoziția și structurile și că partidul total nu a dat nici un semn de disoluție. Ba chiar dimpotrivă: aceiași oameni cățărați în aceleași înalte funcții au profitat de această stare pentru a accelera procesul de totalizare, pentru a face controlul și mai riguros decît înainte. În fond, admiterea în partid a sute de mii de neofiți a făcut să devină și mai puternică dominarea directă a populației active, mai ales cea a nenumăraților deținători de mici responsabilități de la baza piramidei. „Cooptarea" nu a fost decît un nou val de totalitarism, în timp ce ierarhia rămînea intactă.

Pontifex maximus

Piramida puterii își încheie structurarea în momentul în care **liderul** necontestat se desprinde din rîndurile conducerii, pentru a-și dicta deciziile ansamblului administrației totalitare și, cîteodată, pentru a-i impune o interpretare în afara ideologiei, o doctrină singulară. Acolo unde procesul de ierarhizare nu a fost încă încheiat, la intersecția laturilor piramidei pentru a forma punctul, totalizarea este imperfectă. Altădată, în timpul evoluției regimului, mandarinii grupați în cercul strîmt al puterii se înfruntau în funcție de interese de factură diferită: astfel, am putut inventaria la un moment dat în România o tendință naționalistă, una prosovietică, și chiar una liberală, pro-occidentală. În acel stadiu al evoluției autoritatea există, bineînțeles, dar atît timp cît ea nu este automat stabilizată, în virtutea poziției sale „geometrice", ea se înclină cînd de o parte, cînd de cealaltă, în funcție de camarile și comploturi interne. Iată de ce cristalizarea definitivă a piramidei puterii și apariția unui lider necontestat, marchează optimizarea sistemului — momentul cînd rivalitățile destructive ale grupurilor de interese lasă locul responsabilității directe în fața șefului suprem. Principiul autorității care irigă totalitarismul și structura piramidală ca formă de organizare a puterii reclamă amîndouă instituirea unei dictaturi personale. Figura lui **pontifex maximus** constituie deci cheia de boltă în edificiul puterii totale. Ridicat în vîrful piramidei, acesta încarnează principiul ierarhic, deține însemnele supremei autorități politice, sociale, economice și ideologice. Mai mult, voința sa individuală personifică voluntarismul sistemului — care, altfel, ar trebui să se ascundă în spatele vreunei „legi naturale a construcției socialismului" sau altă „necesitate a edificării unei societăți socialiste multilateral dezvoltate". Într-o optică dialectică, fiecare inițiativă a liderului suspendă pe moment funcționarea mecanismului ierarhic; de fiecare dată Șeful asigură medierea între necesitate și liberul arbitru, legitimează aparatul asumînd personal actele sale [1].

În fond, Șeful suprem apare ca unică instanță care-și conservă liberul arbitru în cetate; de aceea se complace adesea să se considere singurul **om autentic**. Nenumăratele petiții, scrisori și solicitări care ajung zilnic pe biroul unui Ceaușescu, unui Brejnev, al unui Husak, al unui Honecker sau al unui Jivkov dovedesc clar că cetățenii au înțeles unde rezidă ultima autoritate a regimului; puterea discreționară a Timonierului simbolizează omnipotența cu care se simte investită de la origine puterea totalitară. Șeful așezat în vîrful piramidei îndeplinește o dublă funcție în sistem: prima, „geometrică", este aceea de simbol al voinței **aparatului**, simbol al monopolului finalizat într-un singur punct al structurii — centrul. A doua funcție este aceea „arhitectonică", aceea de cheie de boltă, de unic factor coordonator, canalizînd elogiile pentru orice victorie sau, de asemenea, și orice blam potențial pentru toate eșecurile totalitarismului aplicat. Această ultimă funcție derivă direct din centralismul leninist. Spre deosebire de liderii partidelor democratice, spre deosebire de simplii militanți comuniști, Șeful nu poate teoretic să împartă responsabilitățile cu oricine din anturajul său: aceasta explică în parte caracterul tranzitoriu — adesea chiar efemer — al faimoasei „conduceri colective". În logica responsabilității totale, dictatorul comunist, fie că e desemnat de demnitarii săi sau numit de Moscova, poate deveni în mod facil țapul ispășitor al sistemului, victima expiatorie indicată pentru a plăti nenumăratele erori comise. Sacrificînd persoana Șefului — dacă nu se va păzi de asta — și dîndu-i la o parte clanul, aparatul se disculpă fără prea mare greutate în fața maselor, fără să se supună unei epurări dureroase. Revoluțiile de palat — ca și destituirea unui Hrușciov, a unui Gomulka, destalinizarea — demaoizarea — formează un mecanism perfect rezonabil de autopurificare a regimului, care n-ar fi avut ca alternativă decît epurarea și lichidarea masivă a aparatului. Stalin a văzut dintr-o dată această alternativă schițată de legea însăși a sistemului și a reacționat încărcînd totdeauna dinainte sectoare întregi ale aparatului; cum epurarea urma în mod infailibil acuzării, orice critică a Șefului la adresa birocrației de partid semnala că un apropiat val de teroare va rări rîndurile responsabililor — dar, de asemenea, din păcate, și pe cele ale populației civile...

Infailibilitatea conducătorului echivalează cu infailibilitatea sistemului; de îndată ce erori incontestabile ies la lumină, puterea trebuie să le atribuie vreunei imperfecțiuni umane. Pentru a salva integritatea doctrinei și a regimului, trebuie să se sacrifice fie șeful, fie un oarecare număr de executanți; odată holocaustul îndeplinit, mașina totalitară își reia funcționarea ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Iată de ce turnirul tradițional pentru puterea reală nu poate să nu se deschidă între Șef și nivelele superioare ale aparatului. În timp ce Biroul politic și birocrația se acomodează cu ușurință cu un conducător șters, redus mai mult la funcția sa simbolică și susceptibil să fie transformat fără prea multă osteneală în țap ispășitor, Șeful caută să strîngă în mîinile sale cel mai mare număr de atribuții și de funcții care îi vor permite, dacă există ocazia, să se întoarcă împotriva aparatului. În acest conflict, șansele cele mai multe se află, în mod incontestabil, de partea principiului ierarhic, — deci de partea Șefului.

În românește de **GABRIELA GAVRIL**

[1] Poziția președintelui român Ceaușescu e paradigmatică prin cumulul de funcții — adevărat record în materie — și ilustrează cu maximă pertinență această structurare a ierarhiei: secretar general al partidului, președinte al țării, președinte al Consiliului de stat, președinte al Consiliului suprem de dezvoltare economică și socială, președinte al Frontului unității socialiste, președinte al Consiliului apărării etc. Și totuși, cu tenacitatea specifică utopiei doctrinare, presa puterii continuă să vorbească de „conducere colectivă" și de „participarea" maselor la determinarea căilor — chiar și după procesul de ierarhizare s-a finalizat de multă vreme.

CORESPONDENȚĂ SPECIALĂ DIN R.D.G.

(Acest text este un montaj din două scrisori sosite la Iași pe 7 februarie, una de la Albrecht Reichel, informatician din Dresda, și alta de la Siegfried Adam, pictor din Leipzig, participant activ la toate demonstrațiile din 8 octombrie, cînd fiul său, în vîrstă de 19 ani, a fost arestat de lîngă tatăl său)

În sfîrșit putem să vă scriem odată deschis, fără să ne temem că veți suporta cine știe ce consecințe grave (să sperăm că lucrurile vor rămîne astfel !). Mii de mulțumiri pentru prima voastră scrisoare într-adevăr liberă, informativă și atît de cuprinzătoare. Foarte interesantă, de preferat tuturor știrilor mai mult sau mai puțin incomplete care ajung pînă la noi. Pentru că aici circulă o mulțime de păreri contradictorii, în mare măsură false. În primul rînd ne exprimăm bucuria că ați trecut fără pierderi și prin această perioadă atît de grea și, în ultimul timp, nu lipsită de primejdii, căci de aici, de la distanță, ne puteam aștepta la orice. Primul nostru impuls a fost să vă felicităm imediat ce am auzit primele știri despre răsturnarea regimului, dar pe moment ne-a înghețat sîngele în vine, aflînd despre ridicarea poporului și de masacrul pus la cale și executat de securitate. Numărul victimelor, estimat aici, era mult mai mare decît cel comunicat între timp. În momentul acela nu părea exclusă nici la noi o răsturnare violentă, o „revoluție de palat" condusă de securitate (și pericolul nu este cu totul exclus ; de zvonuri și de tot felul de informații nu ducem lipsă).

Voi cel puțin ați lichidat dintr-odată răul, din rădăcină (sperăm că între timp și ultimele rămășițe). Aici, în schimb, lucrurile evoluează „frumos-democratic", nemțește, adică în ordine birocratic, așa că organul continuă să lucreze, chiar dacă nu cu toate forțele, iar în ce privește autodesființarea lui, poate s-o lungească mult și bine... eventual pînă reușește să ia curba și să se restabilească.

La fel stau lucrurile și cu cîndva atît de glorioasa forță conducătoare, P.S.U.G. În ciuda atacurilor la care se dedă (sau poate tocmai din cauza lor), partidul pierde tot mai mult din credibilitate și din încrederea oamenilor. Singura legătură care mai menține această asociație este uriașa avere dobîndită în mare parte pe căi ilegale.

Unul dintre obiectivele comune ale acestor două forțe este supralicitarea „pericolului dreptei", adică a neonaziștilor. De multe ori, cele cîteva exemple de care se face atîta caz se dovedesc a fi alarme false, diversiuni, cel mult opera unor adolescenți, deși desigur pîngărirea mormintelor și sloganurile lor sînt reprobabile. Chipurile, astfel de fapte nu s-ar fi petrecut pînă acum, dar se crede mai degrabă că ele au fost trecute sub tăcere decenii de-a rîndul. Cu siguranță că toate acestea sînt doar pretexte pentru reînființarea securității sau a forței pentru apărarea Constituției ori cum se va numi clubul respectiv, de preferat chiar din momentul de față și cu aceeași oameni. Mîzgălirea monumentului eroilor sovietici de la Berlin-Treptow, un fel de surogat de altar, le-a pus vîrf la toate. Între timp devine tot mai clar că și această acțiune trebuie plasată în același context.

Or toate astea nu fac decît să discrediteze partidul și mai tare, încît la alegerile care tocmai au fost reprogramate nu se va putea baza pe prea mulți susținători. Tot mai multe personalități își întorc spatele, printre alții și vicepreședintele Berghofer, care în calitate de primar general al orașului Dresda a fost cel dintîi care a inițiat dialogul în noaptea de 8/9 octombrie, acceptînd să discute cu o delegație a demonstranților după ce un imens aparat de represiune fusese lansat împotriva „contrarevoluției".

Subiectul principal al campaniei electorale în curs este (re) unificarea, germană (primul punct al tuturor demonstrațiilor) (cînd și cum?), apoi : economia de piață (cum ?) — sindicatele, revenirea la vechea împărțire teritorială pe landuri în locul regiunilor și raioanelor...

Ar mai fi multe de spus. Valul de emigrări se rostogolește și la noi, nestăvilit. Mulți sînt apăsați de nesiguranță, noile partide s-au profilat încă prea puțin. Dezorientarea majorității este completă. Cea mai gravă problemă sînt cei două mii de oameni, majoritate tineri, care părăsesc zilnic R.D.G.-ul, o forță de muncă de care avem neapărat nevoie la reconstrucție. În această chestiune, cele două state germane trebuie să ajungă la un consens. Oamenii ar trebui să întrevadă din nou o perspectivă aici, cu atît mai mult că fiecare știe de acum că unitatea Germaniei se va realiza cu siguranță, chiar dacă nu atît de repede cum ar dori-o cei ce ies în stradă. Deosebirile, în special în economie, sînt prea adînci, ca să nu provoace grave tulburări sociale, fără doar și poate în primul rînd somaj.

Cred că cea mai gravă moștenire a stalinismului sînt oamenii deformați. Casele pot fi reconstruite, șosele se pot construi, pe dealurile golașe se pot planta copaci, dar ce se întîmplă cu oamenii distruși, cu sufletele lor mutilate ? Oscilez între speranță, euforie și depresiune...

P.S.U.G. în fața tribunalului

Berlin (NZ/ADN). Partidul Popular Independent, partidul dreptății sociale, al libertății și democrației, anunță că a introdus o acțiune la Procuratura Generală și la Tribunalul Suprem al R. D. Germane, împotriva P.S.U.G. Cererea de a se deschide un proces și de a se acorda despăgubiri poporului R. D. Germane se întemeiază pe codul penal al R.D.G. Partidul Popular Independent ca reclamant urmărește ca întreaga avuție a P.S.U.G. să treacă în proprietatea poporului.

În sesizarea tribunalului se afirmă printre altele : întreaga avere a piritului trebuie confiscată conform paragrafului 57 din Codul de procedură penală, deoarece a fost obținută pe seama poporului în detrimentul poporului și împotriva poporului și a fost utilizată de pîrît în scopul îndobitocirii și asupririi poporului.

În baza paragrafului 108, reclamantul solicită totodată confiscarea întregii averi mobile și imobile, a tuturor documentelor, sigilarea tuturor sediilor și localurilor, blocarea accesului la organele de presă și la alte spații și instalații utilizate de pîrît, deoarece, ca și în cazul Securității, există temerea justificată că altfel ar putea fi înlăturate sau înstrăinate dovezi care reprezintă proprietate de stat. (Neue Zeit, 9.1. 1990).

Întrebările unui cetățean

— De ce continuă să părăsească atît de mulți oameni țara noastră ?

— Am atins oare obiectivele pentru care am demonstrat ?

— Au cei care rămîn aici vreo perspectivă ?

— Sau este poporul obligat să se refugieze din fața partidului ?

Tot mai mulți cetățeni din R.D.G. își fac bagajele. Oamenii au dorit de la democrație mai mult decît libertatea de a călători.

Cu teamă și îngrijorare înregistrăm țipetele stridente ale unui partid care s-a făcut vinovat de haosul din țara noastră și sub a cărui conducere orice mișcare democratică a fost oprimată cu brutalitate.

P.S.U.G. nu renunță la nici un truc care l-ar ajuta să pună iarăși mîna pe sceptrul puterii. Acest partid afișează mina învingătorului și domină cu nerușinare toate ziarele și mediile de informare locale. Cu cît se manifestă mai zgomotos, cu atît crește îngrijorarea poporului și se intețește valul de emigrări. Schimbarea de nume în P.S.D. nu înseamnă oare Partei der Stasi (Partid al Securității) ?

Oare toți cei care îndrăznesc să-și ridice vocea împotriva propagandei sale sînt reprezentanți ai extremei drepte și neonaziști ?

Inegalitatea șanselor este fraudă electorală.
Salvați democrația !
Fiți vigilenți !

Dr. med H. A. Kolbe din **Informazionsblatt Neues Forum**, Magdeburg R.D.G.).

Milan KUNDERA

Omagiu lui Vaclav Havel :

O VIAȚĂ CA O OPERĂ DE ARTĂ

Dintotdeauna, am fost deosebit de alergic la formula atribuită (abuziv, cred) lui Goethe : viața trebuie să semene cu o operă de artă. Omul are nevoie de artă tocmai pentru că viața e informă și nu seamănă cu opera de artă. Dar în aceste zile mari pe care le traversează bătrîna mea patrie, Europa centrală, aflu cu o imensă bucurie că Vaclav Havel are toate șansele să devină foarte curînd președintele Republicii cehoslovace. Mă gîndesc la el și-mi spun : în unele cazuri (foarte rar) comparația unei vieți cu o operă este justificată.

Viața lui Havel este într-adevăr construită în întregime pe o singură mare temă ; ea nu are caracterul unei rătăciri, nu cunoaște schimbări de orientare (Havel nu a fost niciodată atins de iluziile lirice ale comunismului și n-a trebuit deci să se elibereze de ele, așa cum au trebuit să facă mulți dintre predecesorii săi) : această viață nu e decît o gradație continuă și dă impresia unei perfecte unități de compoziție. Mai mult, Havel însuși, după cîte mi se pare, își modelează viața cu o plăcere de artist, așa cum un sculptor își modelează piatra, dîndu-i progresiv un sens și o formă din ce în ce mai precise. Modul în care a luptat în cursul ultimei luni („ceva ca o **revoluție pașnică**", îmi scrie el într-o scrisoare) a fost fascinant, nu numai din punct de vedere politic dar și estetic. A fost ca ultima mișcare **prestissimo** a unei sonate scrise de un mare maestru.

Menirea unei opere de artă este de a fi percepută de alții. Cel care face din viața sa o operă de artă o expune în același timp privirilor, o inundă de lumină. Este inevitabil. Dar dacă omul astfel luminat este în același timp și artist, el își asumă un risc : viața sa devenită operă de artă ar putea să umbrească prin uitare operele sale de artă. În cazul lui Havel ar fi păcat. N-avea încă 30 de ani cînd s-au jucat la Praga primele sale piese de teatru : **Garden-party** și **Notificarea**. Erau inteligente, provocatoare nu semănau cu nimic (am vorbit altădată despre ele într-o prefață : ar putea fi situate oarecum, dar foarte aproximativ, în contextul teatrului absurdului) și aveau un umor irezistibil. Dacă tocmai aceste piese îmi sînt cele mai dragi din întreaga sa operă, este pentru că am putut încă să le văd la Praga, într-o regie superbă și cu totul fidelă spiritului autorului. Le-am putut vedea în teatrul „Pe balustradă", unde Havel lucra atunci și care va rămîne pentru intelectualii cehi simbolul anilor '60 și al spiritului lor dezinvolt și liber. (...)

Chiar dacă pentru publicul din lumea întreagă, Havel este înainte de toate (și pe bună dreptate) inițiatorul Cartei 77, un disident care a stat ani în șir în închisoare, primul reprezentant moral al țării sale, el va rămîne întotdeauna în esența sa intimă un dramaturg, un poet de teatru. A ignora acest lucru echivalează cu a nu-l înțelege. Înseamnă a nu înțelege mai întîi cît de înrădăcinat este el în specificitatea tradiției naționale : mișcarea de renaștere cehă în secolul al XIX-lea s-a organizat nu în jurul bisericii, nu în jurul armatei, nu în jurul unui partid politic ci în jurul culturii în general și al teatrelor în special. Cele mai mari personalități politice cehe de atunci au fost scriitori : Palacky, istoriograf ; Havlicek (curios, numele său este diminutivul lui Havel), poet satiric ; apoi Masaryk, filozof.

Prin dimensiunea sa de artist, Havel se va deosebi de toți marii oameni politici de azi. Să nu uităm că primele sale piese provocau publicului o stare de rîs perpetuu. Da, la începutul carierei lui Havel a fost rîsul. Umorul. Și umorul înseamnă : scepticism. Și umorul mai înseamnă : auto-ironie. În urmă cu doi ani am văzut la Paris piesa **Largo desolato**. Havel oglindește în ironic, propria sa situație : cea a unui om care se dedică luptei politice și nu mai este stăpîn pe o viață, a sa, pe care toată lumea vrea să pună stăpînire. Cînd, în ultimul act, polițiștii vin să-l aresteze pe protagonist, acesta e aproape fericit că poate în sfîrșit să fie din nou singur și să nu-și aparțină decît sie însuși. Disidentul, acest erou modern, își poartă destinul nu ca pe o glorie euforizantă ci mai degrabă ca o povară absurdă. El ar prefera să facă alte lucruri (teatru de exemplu, sau poezie), să se desprindă de propriul său destin, dar nu poate. Între timp, ceva mai puternic a pus stăpînire pe el, ceva il depășește, ceva ce Havel numește **responsabilitate**.

Iată care este etica disidenței, după el. La baza acestei etici se află certitudinea sceptică (la care numai un autor dramatic sau un romancier poate ajunge) că nu există unitate între caracterul unui om și destinul său, că unul este întotdeauna victima celuilalt. (Opera de artă în care o viață s-a transformat nu este identică cu această viață, ea poate chiar să-l fie ostilă). Această facultate de a-și privi cu ironie propria situație de a-și proteja viața împotriva oricărei interpretări melodramatice (interpretarea kitsch, am spune noi în Europa centrală) s-ar putea numi înțelepciune. Printre marile personalități ale timpului nostru, nu văd nici una care să posede această înțelepciune. Căci aceasta este o înțelepciune de poet.

Traducere de
MARIANA MUREȘANU IONESCU
(După Le Nouvel Observateur, 20 decembrie 1989)

REDACȚIA : IAȘI, Casa cu absidă, Centrul civic : telefon (981) 16242. Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618. CONTURI : BANCA NAȚIONALĂ : S.M.B. 45.10 62.62 ; BANCA ROMÂNĂ DE COMERȚ EXTERIOR : 47.21.366.300/1

COLECTIVUL DE REDACȚIE

RADU ANDRIESCU, LIVIU ANTONESEI (redactor șef adjunct), EMIL BRUMARU (redactor șef adjunct), SÂNZIANA CARAMAN, NICOLAE DABIJA, NICHITA DANILOV, DANIEL DIMITRIU, ALEXANDRU DOBRESCU (redactor șef), GABRIELA CODRUȚA GAVRIL, VALERIU GHERGHEL, ION HADÂRCA, NICOLAE IONEL, CONSTANTIN PRICOP (secretar general de redacție), HORIA ZILIERU

PREȚUL UNUI EXEMPLAR : LEI 5. Pentru străinătate abonamentele prin I.L. EXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3, P.O. Box 136-137, telex 23226